

Актуелности

КОНСТИТУТИВНА СЈЕДНИЦА СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ

БЕЗ ПРЕДЛОГА ЗА ПРЕДСЈЕДНИКА

• Није било предлога за избор предсједника општине, па су на првој сједници Скупштине општине у новом сазиву само изабране Комисије за избор и именовања и Мандатно-имунитетска комисија • На идућој сједници размештаје се изјава о изборне комисије о прошлним изборима • Несагласност коалиција са највише освојених мандата о шome коме припадају мјесто предсједника Комисије за избор и именовања искористили либерали

Прва сједница Скупштине општине у новом сазиву за мандатни период 2002-2006. године одржана је 10. јуна а на дневном реду биле су само три тачке: Разматрање изјаве о изборима Мандатно-имунитетске комисије и верификација мандата одборника Скупштине општине новог сазива 2002-2006. Предлог одлуке о избору Комисије за избор и именовања и Предлог одлуке о избору Мандатно-имунитетске комисије. Одборник Станко Асановић („Заједно за Бу-

дву“) је неопходно да се размештаја Извјештај Општинске изборне комисије, да су либерали за то заинтересовани јер, како је рекао, они имају шта да кажу о спровођењу протеклих избора, али да, пошто Извјештај није припремљен за ову, то треба да буде на првој наредној сједници Скупштине општине. С тим предлогом су се сагласили и одборници коалиције „Заједно за Будву“ па је договорено да се Извјештај Општинске изборне комисије разматра на првој наредној сједници

ОДБОРНИЦИ

У сазиву Скупштине општине Будва за мандатни период 2002-2006. година има 32 одборника и то по 14 из коалиције „Заједно за Будву - СНП, НС, СНС и Будвански удружење за враћање и заштиту приватне својине“ и „Сви за Будву - Будва за све - ДПС - СДП“, три су изборне листе „Либерални савез Црне Горе - Будвански либерали, него што!“ и један са листе „Патриотска коалиција за Југославију - народна социјалистичка странка и Српска радикална странка др Војислав Шешељ“.

Одборници у Скупштини општине су: Весна Радуловић, Вукашин Станишић, Раде Јовановић („Либерални савез Црне Горе - Будвански либерали, него што!“), Љубо Јијешевић („Патриотска коалиција за Југославију - народна социјалистички-

ка странка и Српска радикална странка др Војислав Шешељ“). Слободан Краповић, Станко Гиговић, Ратко Рајковић, Марко Кентера, Веселин Марковић, Радмила Франчићевић, Ђуро Рафаиловић, Љука Баљевић, Ратко Вукчевић, Вукашин Зеновић, Станко Асановић, Драган Јијешевић, Рајко Краповић, Блажко Мартиновић („Заједно за Будву - СНП, НС, СНС и Будвански удружење за враћање и заштиту приватне својине“), Љубо Раденовић, Раде Грегорић, Боро Лазовић, Јово Зено-вић, Јово Ђурашевић, Ђорђе Пињатић, Љука Рафаиловић, Јубица Стругар-Ковачевић, Бранко Приболовић, Анте Делојик, Миленко Медиговић, Александар Тичић, Михаило Ђуро-вић и Ђорђе Медин („Сви за Будву - Будва за све - ДПС - СДП“).

дву“) је у име одборника коалиције тражио да се у дневни ред уврсти разматрање Извјештаја Општинске изборне комисије о прошлим изборима истичући да су то захтјевали и уписаној форми чим су добили позив за сједницу СО, као и да је то обавеза по Закону о избору одборника и посланика. Представник Либералног савеза Димитрије Пејовић је, учествујући у расправи о дневном реду, оцјенио да

СО. Одборник Љубо Јијешевић („Патриотска коалиција за Југославију“) је тражио да се у дневни ред уврсти избор предсједника општине образложући да су прошли сви рокови и да грађани наше општине не могу да чекају да се о томе постигне договор у централнијим партијама и коалицијама у Подгорици. Предсједавајући прве сједнице Скупштине општине, најстарији одборник овог сазива, Блажко Мартиновић је одговорио

КОМИСИЈА ЗА ИЗБОР И ИМЕНОВАЊА

У Комисију за избор и именовања која има 11 чланова по четири су из коалиције „Заједно за Будву“ и „Сви за Будву - Будва за све“, два из Либералног савеза и један из „Патриотске коалиције за Југославију“.

МАНДАТНО-ИМУНИТЕТСКА КОМИСИЈА

У Мандатно-имунитетску комисију изабрано је пет чланова - по два из коалиције „Заједно за Будву“ и „Сви за Будву - Будва за све“ и један из Либе-

ралног савеза. Предсједник комисије је Бранко Приболовић, а чланови Михаило Ђуро-вић, Раде Јовановић, Ратко Рајковић и Блажко Мартиновић.

Оснивач листа: Скупштина општине Будва • Издавач: јавно предузеће „Информативни центар“, Будва • Директор: ДУШАН БОЖОВИЋ • Главни и одговорни уредник: БОШКО БОГЕТИЋ • Редакциони колегијум: БОШКО БОГЕТИЋ, САВО ГРЕГОВИЋ, ЛУЦИЈА ЂУРАШКОВИЋ, ВАСО М. СТАНИШИЋ • Програмски одбор: ДРАГАН ИВАНЧЕВИЋ, ВЛАДИМИР КАЖЕНЕГРА, ДРАГАН Д. ЈИЈЕШЕВИЋ, ВЛАДИМИР МИТРОВИЋ (предсједник) и АНТЕ ПЕТКОВИЋ • Адреса: „Приморске новине“, Словеначка обала 13 • Поштански фах: 14, 85310 Будва • Телефони: (086) 451-487 (Редакција) 452-024 (Општа служба) • Телефакс: 452-024 • Број жирорачуна: 55710-603-3-2853 код НЈЦГ - ЗОП Будва • Годишња претплата 4,00 ЕВРА, полугодишња 2,00 ЕВРА, за иностранство 7,00 ЕВРА, • Штампа „Побједа“, Подгорица • Рукописе и фотографије не враћамо

ОДСТУПАЊА ОД ОБЕЂАЊА
БУДВАНИ НЕЋЕ ОПРАШТАТИ

Даме и господо, поштовањи одборници,

Задовољство ми је што сам у прилици да вам честитам избор за одборнике у Скупштини општине Будва. Ви сте највиши орган власти у овој општини, доносите одлуке од којих зависи судбина многих наших суграђана, у наредне четири године усмјераваћете развој општине. Сва свјетла политичка јавност су уперена у вас да вас хвале и критикују. Велику сте обавезу узели на себе којој можете одговорити, а која је истовремено част и признање за досадашњи рад. Ви сте овде изабрани као чланови разних партија, али са именом и презименом као људи од угледа и грађанској повјерењу. На јавној позорници приликом избора се не пружа сваки пут зато са угледом и именом нема игре. Иако припадате различним политичким коалицијама и разните партије имају истога интереса, то је да општине буду вршени правилно и корисно. У суштини сте сами пред Богом и народом „Тако се морало“, „Тако је било вријеме“ изговори су за неспособне и неодго-

брлу“. Не смију грађани Будве бити таоци никавих партијских програма, колективних идеологија, великих државних пројеката, групних интереса и сл. Ми једнствено хоћемо да бъдем живимо, да се развијамо и да смо дио свјета. Више никава прича не помаже, реформе су успјеле кад грађани бољитак осјете. Залагањем за Будву сврстали сте се у једну колону. Нека Вам је скретно на такој часовни путу за лијепу и корисну идеју. Одступања од обећања Будвани неће опраштати.

И, на крају, желим да захвалим свим мојим сарадницима, одборницима Скупштине из претходног сазива на подршци и разумјевању. Захваљујем средствима информисања на објективном праћењу рада Скупштине, а грађанима Будве на стручњењу и вјери да долази боље сјутра. Трудили смо се да радимо у интересу грађана и били smo у служби града и општине, а мени лично је била велика част да будем први слуга овог града.

(Излагање досадашњег предсједника Општине Будва Ђорђија Приболовића на Сједници)

ште мандата, а одборници Либералног савеза, предложују свог кандидата за предсједника Комисије (Весну Радуловић), тврдју да је то само компромис који је нужан да би се изашло из ћорсокака.

Послије иссрпљујуће расправе приступило се гласању. Прво је одбјен предлог који је заступала коалиција „Сви за Будву - Будва за све“ тврдју да је супротно Пословнику да се предсједник Комисије за избор и именовања бира из Либералног савеза пошто они нису освојили најви-

ше мандат, а одборници

Либералног савеза, пред-

ложују свог кандидата за

предсједника Комисије (Весну Радуловић), тврдју да је то само компромис који је нужан да би се изашло из ћорсокака.

Послије иссрпљујуће расправе приступило се гласању. Прво је одбјен пред-

лог који је заступала коалиција „Сви за Будву - Будва за све“

да се за предсједника Комисије изабре

кандидат ДПС (за је гласало 14, против 16, један одборник је био уздржан) а затим, такође, већином

гласова за предсједника

Комисије за избор и именовања изабран кандидат

Либералног савеза (за је

гласало 16, против 14, а један одборник је био уздржан). Мандатно-имунитетска комисија је изабрана једногласно и без расправе.

На крају конститутивне сједнице предсједавајући

Блажко Мартиновић је апе-

ловао на стручне службе и

органе управе да и даље

одговорно извршавају своје

задатке, а да политичке

странке и коалиције што

прије постигну договор и

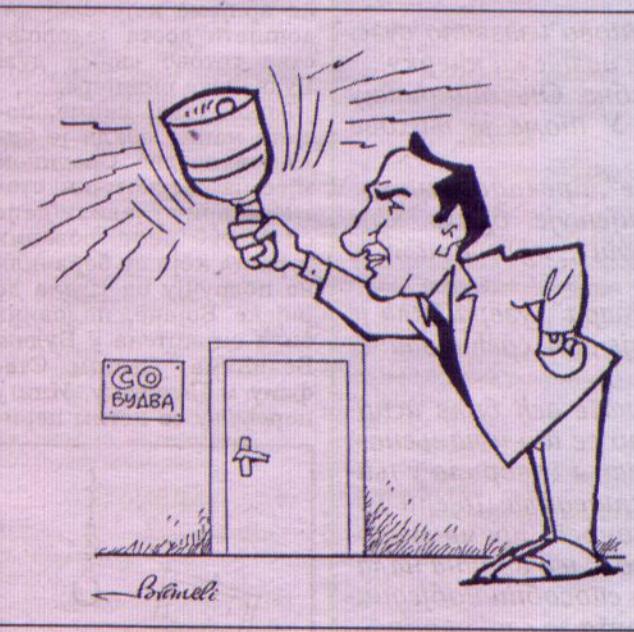
предложе кандидата за

предсједника општине ка-

ко би он био што прије

изабран.

В. М. СТАНИШИЋ

Актуелности

СЈЕДНИЦА САВЈЕТА ФЕСТИВАЛА „ГРАД ТЕАТАР“

ФЕСТИВАЛ СКРАЂЕН СА 50 НА 30 ДАНА

• Овој годишњи 16. по реду фестивал „Град театар“ одржан је са 10. до 10. августа. Овој године је одлучено да први консаништвени сједници новог Савјета Фестиваља.

За претседника изабран Филип Вујановић

Сједница је одржана 17. јуна, а отворио ју је председник Управног одбора јавне установе „Град театар“ Срећа Поповић. Директор „Града-театра“ Велибор Золак је истакао да је Фестивал скраћен са 50 на 30 дана из финансијских, али и из програмских и временских разлога. Обезбиђен је директан телевизијски пренос отварања 10. јула, као и још 8 директних телевизијских преноса 18., 19. и 20. јула (The Sound of Future Festival), 1., 2. и 3. августа (Balkan Sound Festi-

Нови савјет

Нови Савјет фестивала „Град театар“ сачињавају: Филип Вујановић, председник Владе Републике Црне Горе, Предраг Ненезић, министар туризма у Влади РЦГ, Милојраг Вучинић, генерални директор Телевизије Црне Горе, Александар Црквењаков, генерални директор Радио телевизије Србије, председник општине Будва, Иво Арменко, генерални директор хотелско-туристичког предузећа „Бу-

дванска ривијера“, Душко Кнежевић, председник „Атлас“ банке, Радојица Лубурић, директор новинског јавног предузећа „Побједа“, Велибор Золак, директор „Града-театра“, Светозар Марковић, оснивач „Града-театра“, Никита Миливојевић, позоришни редитељ, Емир Кустурица, филмски редитељ, Слободан Милатовић, позоришни редитељ, Дејан Савићевић, спортиста.

вал) и 9. и 10. августа (Медитерански музички фестивал). Ове године је примјетније и знатније учешће музике у конципирању програма Фестиваља. Биће одржан и Трг пјесника у једном скраћеном и концептисаном издању. Ту је и концерт културно-умјетничког друштва „Његош“ са Цетиња и „Кањоша“ из Будве. Крајем јула (29. јула) одржава се „Дан Цетињског бијенала“ у Будви.

Фестивал ће ове године коштати око 260.000 евра, а предвиђено је да Медите-

рни музички фестивал кошта 250.000 евра. Око половину предвиђених средстава треба да обезбиђи општина Будва, а остатак спонзори и донације.

Председник Савјета Филип Вујановић је посебно истакао да је ријеч о прелазном периоду „Града-театра“ који ће бити истегтиран ове, а можда и наредних година. Овај програм има намјеру да помири елинизам и популанизам који несумњиво треба да профилише и његов квалитет.

Општина треба да партиципира далеко више него раније као и спонзори и донације.

Светозар Марковић, један од оснивача и утемељивача „Града-театра“, сматра да се треба вратити на почетну позоришну идеју „Града-театра“. - Упозите смо са магистратом да је Цитадела кључна тачка нашег фестивала, али о том питању морамо коначно са господином Тулићем да се договоримо - рекао је Марковић, који се заложио и за проширење програмске понуде овог Фестиваља и на филмски фестивал који ће водити Емир Кустурица и на Pro bić soker.

Д. ЦВИЈОВИЋ

СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ ЦРНЕ ГОРЕ УСВОЈИЛА ЗАКОН О РЕСТИТУЦИЈИ

СЛИЈЕДИ ВРАЋАЊЕ ИМОВИНЕ ИЛИ ОБЕШТЕЋЕЊЕ

• Први закон донијео је на иницијативу грађана • Предлог Закона свих удружења за враћање и заштиту својине је усвојен амандманом • Закон фаворизује нашумарну реситуцију, а то је она која није могуће решити амандманом • Рок за доношење захтјева за враћање одузете имовине 20. август 2003. године, 14 мјесеци од доношења Закона • Обештећење ће се исхлађивати у року од десет година радијујући по истеку свије године од ступања на снагу Закона о реситуцији, односно од 2004. до 2014. године

Скупштина Републике Црне Горе је 20. јуна послије вишедневне расправе усвојила Закон о реситуцији којим су прописани услови за враћање раније одузете имовине. Закон је усвојен на предлог свих удружења за враћање и заштиту приватне својине Црне Горе и, истовремено, представља први закон који је Скупштина РЦГ донијела на предлог групе грађана. Посланици су током дуге расправе имали различите ставове и мишљења о Закону у цјелини и појединачним конкретним решењима што се манифестиовало и приликом одлучивања - за усвајање Закона о реситуцији гласали су посланици Социјалистичке народне партије, Народне странке, Српске народне странке, Либералног савеза и Демократске уније Албанаца, посланик Демократског савеза у Црној Гори је био уздржан, а посланици Демократске партије социјалиста и Социјалдемократске партије били су против или уздржани. Закон је, ипак, добио подршку већине укупног броја посланика у републичком парламенту - 39.

Тиме је успјешно доведено до краја иницијатива свих црногорских удружења за враћање и заштиту приватне својине интензивирања прије више од го-

дину дана усвајањем Буџанске декларације о враћању имовине и заштите власништва, израдом предлога Закона и прикупљањем 6 000 потписа грађана да би овај акт ушао у скупштинску процедуру. Од предлога до коначног текста Закон није суштински измијењен, а бројни амандmani само су побољшали његов садржај и он је сада по свему сличан законима који су донијети у земљама у транзицији.

- Закон фаворизује натураму реситуцију, односно да се сва одузета имовина која је могуће врати. Дакле, ако физички постоји да се врати ранијем власнику. Тамо где то није могуће због увећане вриједности, због улагања у посљедњих педесет година, постоји могућност да ранији власник добије обештећење. Ако је, с друге стране, вриједност одузете имовине умањена ранији власник има право на повраћај имовине и обештећење - каже Мирослав Ивановић, председник Удружења за враћање и заштиту приватне својине Црне Горе, и представник предлагача Закона о реситуцији током скупштинске расправе, и истиче да ће се процјена за новчано обештећење вршити по критеријумима познатим за утврђивање вриједности државног ка-

питала на основу стања у коме се имовина налазила у тренутку одузимања, а према тржишним критеријумима на дан утврђивања вриједности за обештећење.

Обештећење ће се исплаќавати у року од десет година од десет година рачунајући послије истеке двије године од дана ступања за снагу Закона, односно у периоду од 2004. до 2014. године. Ранији власници ће, по ријечима Ивановића, добити реситуционе фонове од Реситуционог фонда и као хартије од вриједности наплаћивати их у полугодишњим ратама.

- Посебно обавјештавамо грађане да рок за подношење захтјева за враћање одузете имовине по овом закону истиче 14 мјесеци од његовог усвајања, односно 20. августа 2003. године - каже Ивановић и наглашава да ће удржено настојати да о томе што боље упознају све грађане, широм земље па и у иностранству, јер сви који су заинтересовани за повраћај имовине не живе сада у Црној Гори. - Настојимо да сви заинтересовани ранији власници буду благовремено обавијештени јер по истеку ток рока ранији власници губе право на повраћај имовине, односно обештећење.

В.М.С.

и зашто је то тако? Због неразвијене демократије. Основно начело демократије јесте да већина доноси одлуке које сви поштују. Међутим, право већинског одлучивања није апсолутно јер би онда живјели у тиранији већине. У том случају ко побиједи на првим вишестраначким изборима тај ће побиједи увијек. Дакле, први избори би били и посљедњи. Право већине се мора кориговати поштовањем права мањине. Затим, из разлога развијености демократије у партијама ниједна већина није монолитна и нема мјеста за слијепу партијску послушност. Но, пошто свега наведеног у Црној Гори нема, онда избори нијесу рјешење и вольја грађана је

предмет чисте политичке трговине.

Поред тога што се ради о иницијативи грађана други важан разлог због кога треба подржати предлог овог закона је раскидање са стогодишњом традицијом насиљног одузимања. Ми смо потомци хајдука, ускока, комита, комуниста и сви су они другима узимали, а својима и себи дијелили. Покојни професор економије Божидар Глушчевић је такву привреду назвао „привреда по мич систему“. То значи да је плијен на гувну и кад главни газда командује: „О мич“ сви носе колико може. На први поглед има неке правде, али на гувну нијесу сви, него само наши. Значи морате бити хајдучки јатак, члан партије, кум, активиста, доушник или слично да би били на гувну. То је већ дио нашег менталитета, а са тиме се не може у Европу. Зато све треба вратити назад и нема гувна, нема наших и ваших, нема отимања ни диобе, па ни полtronу јер што ће они кад се ништа не дијелити.

Следећи разлог је идеолошке природе јер свако онај ко се борио или јавно супротставља комунистичкој идеологији био је проглашаван за народног непријатеља и издајника. Чак и комунисти који су се супротставили тада владајућем режиму били су издајници и народни непријатељи. Њих су осуђивали режимски судови и због таквих квалификација им је одузимана имовина. То је неприхватљиво јер ако се ради о ваљано стеченој имовини кроз ту санкцију осуђено је и њихово потомство и унајм пријед проглашено за издајнике и непријатеље.

А сада да будемо у духу парламента: расправа о појединостима. Нелагодност је изазвао однос према лјудима који су добровољно уступили своју имовину држави јер су искрено вјеровали у идеју комунизма. Предлагано је да и та имовина буде предмет реситуције. Можда би се њихови наследници са овим сложили, али то значи да исте лјуде проглашавамо постхумно неспособним да расположују својом имовином или боље рећи умно болесним. Ако знамо да то нијесу били умно поремећени лјуди, онда је било болесно вријеме и умно поремећен систем у коме су живјели.

Друго интересантно питање је тврђња једног посланика СДП-а да је буџанско поље била мочвара и да то земљиште није ништа вриједило, па да је неправда што су цијене земљишта сада веће у Будви него у неким селима између Цетиња и Подгорице.

Но можда су и бедуинима који су долазили из пустиња Арабије или Сахаре, Месопотамија и Мисир изгледали као мочваре, а тамо су настале највеће цивилизације Старог свијета.

Што се тиче правичности, у тржишној привреди је једино правична тржишна цијена, иначе би могли разговарати о неправичној цијени лубеница, паприка, дрва за огрев, стајског ћубрива у Будви и истим селима. Као са таквим „реформистима“ да градимо тржишну привреду. На овако погрешно постављене тезе нико ништа не одговори. Наш парламент је изгубио колорит, не зна се више одакле који посланик долази, што је по професији, да ли има „петљу“ или не. Све је прекрила партијска прашнина.

ПРАВДА НА ГУВНУ

Н е припадам људима који редовно прате засиједање републичког парламента. На тим сједницама нема ништа ново да се чује. Све је испричано, иста лица, већ чувене полемике, непрочитани материјали, непознавање теме и уопште устајао ваздух и неинвентиван рад. Можда би све то требало замијенити: лица, идеје, па чак и партије, како би се добило на свјежини и полету.

Међутим, одлучим да гледам расправу везану за предлог Закона о правичној реситуцији насиљно одузете имовине у периоду социјализма. Ово сам пратио из једноставног разлога што је поменути предлог наметнут волјом грађана, а не Владе или неке политичке партије. Упорно сам сједио пред телевизором слушајући стереотипне и досадне политичке приче у намјери да откриjem зракач наде или неку свијетлу тачку која ће указивати да се ствари мијењају на боље. Посебно ме занимalo какав ће однос имати политичка елита према иницијативи грађана. Не залазећи у то ко је био за, а ко против, већ водећи више рачуна о озбиљности односа према предлогу, морам признati да сам потпуно разочаран. Водеће личности политичког живота, лидери партија, Влада, портпароли који дају саопштења о свему и свакему скоро да нијесу учествовали у расправи. Били су угледни одсути, изостале су њихове реплике, укрштање аргумента и ствар је препуштена трећеразредним посланицима. У скупштинским клупама су остали посланици који су могли да кажу:

„Мојај породици ништа није одузето и немам лични интерес да се било што враћа, а и кућу нијесам саградио на туђој имовини“. То је поштено, али једно и мало да би неко био посланик у највишем тијелу законодавне власти у овој држави.

Такве блиједе дискусије не могу да оставе утисак на било кога ко се бави политиком. Изгледа да су лидери имали важнија послова него да се ломатају са неком иницијативом грађана или имају предлог не одговарајући. Имам осећај да они и не желе да се имовина враћа бившим власницима, већ се само боре за власт како би се питали око тако насиљно узете имовине. Дакле, не намјеравају да мијењају систем владања државом, већ само да полуше власти буду у њиховим рукама. Вјероватно су се за вријеме засиједања Скупштине, у неком кабинету, договарали како да се и даље сви питају о судбини овог народа, а да се ништа битно не мијења. У тој намјери би успјели да није једна ситница: не могу се договорити ко ће бити власт, а ко опозиција. То питање се у свим демократским државама рјешава изборима, али код нас избори нијесу рјешење већ проблем.

Актуелности

АНКЕТА „ПРИМОРСКИХ НОВИНА“: ШТА ОЧЕКУЈЕТЕ ОД ОВОГОДИШЊЕ ТУРИСТИЧКЕ СЕЗОНЕ?

ЈОШ ЈЕДНА ДОБРА СЕЗОНА

Предраг Ненезић, министар туризма у Влади Републике Црне Горе:

- Оно што очекујем од ове туристичке сезоне, јесте да гости који долазе често у Црну Гору примијете да смо направили квалитетнији помак бар два - три корака напријед. А они који долазе по први пут из Западне Европе да у најмањој могоћији мјери примијете да смо толико дуго били изоловани и да се врате задовољни својим кућама.

Предраг Ненезић

Бранко-Дики Каженегра

Миран Чурин

Раденко Маровић

Славица Недовић

годишње сезоне, која би требало да траје нешто дуже. Прибојавам се само мало шта ће бити са водом.

Нада Божић - Пожега, директор хотела „Александар“:

- Очекујем успешно ъето и добру сезону у сваком погледу. Најављен је долазак Италијана у хотел „Александар“. Наши капацитети су већ попуњени. Добре су и најаве за септембар и октобар, а хотел ће продужити рад до децембра. Цијене код нас не би требало да буду никаква препрека с обзиром да полу-пансон у двокреветној соби кошта од 32 до 42 евра, по особи, а ноћење са доручком од 26 до 34 евра. Ванпансионска понуда биће богатија ове године.

Крсто Никлановић, власник ресторана „Јадран“, предсједник Удружења привредника општине Будва:

- Не вјерујем да ће прошлогодишња сезона бити надмашена. Иако се

сезона буде нешто дуже трајала него прошлогодишња, разлика између набавних и продајних цијена ће све то потријети. Чак се бојим да крајњи финансијски ефекат буде лошији него прошле године.

Драган Бошковић, туристичка агенција „Јамб“, предсједник Удружења туристичких агенција Будве:

- Недавни старт туристичке полиције ме искрено обрадовао и надам се да ће она остварити своју функцију због које је и основана. Посла ће бити доста за све. Међутим, биће и даље проблема с дилерима и проблема везано са цијенама. То је посао за новоосновану туристичку полицију. У погледу попуњавања приватног смјештаја ја сам оптимиста.

Јасмина Кузићев, Туристички информативни центар Будва:

- Некада се гост везивао за море, пјесак и сунце, а данас свако тражи много више од тога. Зато смо организовали дочеке чартер авиона на аеродому у Тивту. Радује повратак чешког „Фишера“ и њемачког „ИТС“-а и то је свакако добар почетак спорог обнављања повјерења код ових реномираних туристичких агенција.

Вуко Медин, радник хотела „Свети Стефан“:

- Судећи по доласку страних туриста у наше хотеле требало би да имамо једну добру и берићетну сезону. То ће се позитивно одразити и на приватни смјештај. Треба поједноставити законску процедуру за угостиље и закупце плажа и смањити садашњу папијологију за све и свашта.

Славица Недовић, радница туристичког насеља „Словенска плажа“:

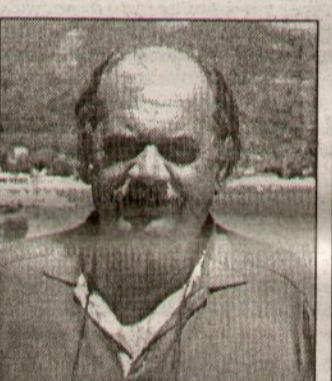
- „Словенска плажа“ биљжи добру посјету од самог отварања 8. маја. Средином маја дошли су и страни туристи који сада има око 600 у два хотелска блока. Очекујем добре ефekte од ово-

чице. Буљарица је мало даља. Чистоћа није на задовољавајућем нивоу у овом појасу. Сметају и привремене локације директно уз саму обалу, које додјељују општина и „Морско добро“. Све то доприноси нелојалној конкуренцији међу уговоритељима и трговцима. Тога има пуно. Поздрављам Приморске новине и желим вам свако добро.

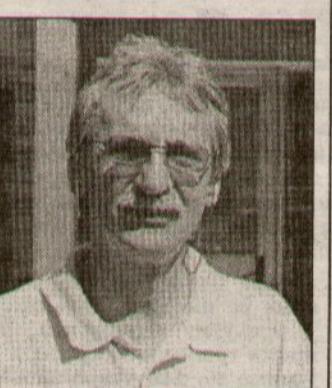
Анкету припремио:
Драган Цвијовић

Нада Божић-Пожег

Крсто Никлановић

Драган Бошковић

Јасмина Кузићев

Вуко Медин

КАМПАЊА НВО „НЕЗАВИСНА ГРАЂАНСКА ИНИЦИЈАТИВА“

ЗА ИЗГРАДЊУ ДЈЕЧИЈЕГ ВРТИЋА УРОДИЛА ПЛОДОМ

ОДРЕЂЕНА ЛОКАЦИЈА
ЗА НОВИ ВРТИЋ

• Нови вртић биће на мјесецу некадашњеј забавишића • За изградњу објекта монитажној шибији потребио око 200.000 евра • У финансирању изградње вртића, како се очекује, учествоваће Ойшина, Министарство промета и науке и међународне организације • Површина будућег вртића биће око 650 квадраташа а у њему ће бити мјесац за 100 малишана

на све, нијесу велика средстава ако се подијеле на више субјеката.

Учествујући на конференцији за новинаре директор јавне предшколске установе „Љубица В. Јовановић-Маше“ је подржала иницијативу НВО „Независна грађанска иницијатива“ цијенећи да ће изградња новог вртића бити први конкретни допринос побољшању услова боравка дјеце предшколског узраста у последњих 25 година у Будви. Јер, од отварања садашњег вртића само се повећава број дјеце а није изграђен ниједан квадратни метар простора.

- Уместо осам у вртићу је сада 12 група, а да би то обезбиједили у просторије за рад са групама претворили смо и салу за физичко васпитање и гардеробу. У васпитним групама је много више дјеце него што је предвиђено нормативом, односно у вртићу у Будви уместо предвиђених 140 годишње се уписује до 530 дјеце - рекла је Весна Димитријевић и истакла да је стање у вртићу заиста алармантно, број дјеце је на самој граници ризика, па је неопходно што прије почети да се гради овај, или и други вртићи јер су потребе све веће. - Упис дјеце је тешко ограничити, а ове године у јулу је уписано значајно више дјеце него ранијих година када су више дјеце уписивали у августу, а све из страха родитеља да им дајете неће бити места у вртићу.

Божена Јелушчић, предсједник НВО „За бољи град“, подржала је иницијативу за изградњу новог вртића као почетак рјешавања низа проблема васпитно-образовних установа у нашем граду, истичући при том да је локална управа требalo знатио прије и знатно више да нешто уради на побољшању услова града у вртићу у Будви без обзира што је то надлежност републичког министарства просвјете и науке.

На земљишту на коме треба да се гради нови вртић као власник је уписане Општина која је то земљиште раније изузела од власника управе за изградњу вртића. У НВО „Независна грађанска иницијатива“ сматрају да је то тренутно најповољније рјешење и да изградњу вртића неће онемогућити спорни имовинско-правни односи као што се раније десило са локацијом за вртић у Подкошљуну.

В. М. СТАНИШИЋ

НЕ МОЖЕ КАПЕЛА
ПОРЕД ВРТИЋА

Дјечји вртић и капела не могу егзистирати једно поред другога, а ако Општина дозволи да се на бившем војничком гробљу гради привремена капела НВО „Независна грађанска иницијатива“ ће одустати од свих активности на изградњи вртића на одређеној локацији. На конференцији је речено да је старо гробље у Будви већ, практично, ван функције и да ту не би било сврсисходно градити капелу. Општина треба, уместо тога, да поново разговара са Црквом и постигне договор о привођењу намјени већ изграђене капеле.

нистарство помоћи у изградњи вртића и вјерујемо да ћemo успјети у прикупљању средстава јер то, без обзира

• „Вратиши је осмјех свој дјеци - један евро за бољи свијет“ назив је акције коју је покренуо УНИЦЕФ у сарадњи са Министарством туризма у Влади Републике Црне Горе и која ће се српосвесити у више од 30 хиљада на Црногорском приморју током чијији мјесец је трајања овој годишње штурштике сезоне

Акцију су промовисали на Светом Стефану министар туризма Републике Црне Горе Предраг Ненезић, шеф Канцеларије Уницеф-а за Југославију Жан Мишел Делмот и познати редитељ Емир Кустурица, амбасадор Уницеф-а. Очекује се да у акцији узме учешће један број туриста који ће боравити ове године на Црногорском приморју, дајући 1 евро за бољи свијет и осмјех на дјечјем лицу. За

Д. П.

Актуелности

ИЗ РЕПОРТЕРСКЕ БИЉЕЖНИЦЕ

„СВЕТАЦ“ КАО НЕКАД

Упекла јунска „жаруља“ која никоме и не смета послије честих киша, запаре испод облака, па и хладних ноћи. Море се умирило, као да страхије од наредних дана. Мирно је и у граду који је хотел одавно, иако је гостију прилично. Подне је, па су већином на плажи, понеко у апартману.

- Добро је, смјешка се први домаћин нашег туристичког „свеца“ Лука Митровић, шеф рецепције. - Половина је јуна, а ми - крцати. Телефони су усијани: зову са свих страна, треба још соба. Сналазимо се некако, шаљемо их у оближње такође луксузне хотеле „Милочер“ и „Краљицу плажу“.

Од првог маја, када је отворен, Свети Стефан је добро посјећен. Странци углавном, тек по који наш човјек. Наравно, богатији. Руси су најчешћи гости, вратили су се и Њемци послије дуге паузе. Оно по чemu град-хотел постаје све познатији су пословни сусрети важних и богатих који се овде одржавају. Јапанци су се мало одмарали, мало радили након што су купили Фабрику куличних лежајева у Котору, директори „Мерцедеса“ су имали пословни скуп овде, макар је из италијанске „Джел“ такође. Почетком јуна десетак дана је на „свецу“ провео познати фудбалер, југословенски репрезентативац Матеја Кежман са десетак чланова шире фамилије.

А шта раде гости, како троше, како се проводе?

- Руси потрошје колико донесу, Њемци колико одреде, прича Марко Грломан, један из екипе

„вјечитих младића“ Светог Стефана, признајући да су му „баћушке“ као и његовим прецима на срцу, али и да износи објективно утиске. - Па, више потроши шест Руса него четрдесет Њемаца. Уз вечеру која улази у полупансион сваки Рус потроши најмање 100 евра. А ако је „а ла карт“, онда су цехови много јачи.

Његов колега из „истог строја“ Саво Дајковић објашњава да ти богатији Руси, поручују јастоге, сан пјера, ораде, листове, лососе и друге врсте квалитетних риба, пију „дом перињон“, скупе вискије и коњаке. А цијене, богами, нису мале: чувени шампањац кошта 400 евра, „гордон руж“ вала платити 250,

килограм јастога 100 евра. Оно по чemu се Руси такође разликују од осталих гостију је „доза“ којом наздрavlјавају. Не признају никако ни 0,3 ни 0,5 већ одмах траже 250 грама у бокалу. Вотке или вискија, шта се већ пије. И увек се празне флаше, фрижидери...

- А фалити не може, потрудили смо се да буде свега и свачега, укључује се у разговор Драган Кустудић, звани Куста, шеф кухиње најпознатијег одмаралишта. - Имамо у изобиљу и лососа и кавијара, дивљачи, посебно добре срнтине, да и не говорим о јастозима, и добро бијело риби. Нававили смо и препеличја јаја и све некако подсећа на она времена

када нас ни најразмаженији гости нису могли изненадити.

Не троше само гости Светог Стефана у ресторанима, аперитив и другим баровима. Поново је отворен казино у којему уз тиху музiku Миљија Кнежевића гости траже срећу до раних јутарњих часова. Поред Руса и Њемаца, Белгијанаца и Италијана, стижу и други Европљани. Југословенски гастробајтери, али и они који живе у нашој земљи. Цијене, готово нико и не помиње. А оне су примјерене „свецу“. Полупансион кошта од 90 до 120 евра (јун), а у јулу и августу цијене су веће - од 110 до 150 евра. Улазница за разгледање туристичког свеца кошта 5 евра, а ако ће неко да се освјежи кафом треба још да да 3 евра. И долазе они који не могу оvdje да одсједну, да би макар на кратко видјели где то одмарала богатији.

И једна новина везана за ово је: коначно ће и чувена вила 118 примити госте. Реновирана је, дуго су радови трајали, добила је и отворени базен. Нов ентеријер и нови намјештај. Шестокреветна вила у којој су својевремено одмарали Софија Лорен и Карло Понти, Алберто Моравија, Марина Влади, Моника Вити, Стивен Сталоне, Роберт Макнамара, цареви и престолонасљедници, богати шеици и други, издаваће се путем такозване слободне погодбе. Највероватније од 13. јула. А цијена, да ли 500, 1000 долара, мање или више, остаје да се види. Као и да се сазнају имена гостију.

„Светац“ чека богате и познате.

У ХОТЕЛУ „РИВИЈЕРА“ У ПЕТРОВЦУ

ЗА ДИНАРЕ И НА КРЕДИТ

Љетујте за динаре, љетујте на - рате.

Овим слоганом петровачки хотел „Ривијера“ обратио се гостима у јуну и овај лијепи објекат који је „Будванска ривијера“ издала прије девет година у закуп Рафинерији нафтe из Новог Сада је брзо попуњен. Сада је већ у њему тешко наћи празну собу.

- Гост плаћа како полустанцион или пансион, тако и све друге услуге у динарима, може то урадити и важећим чековима банака, наравно и у еврима, каже Златко Вукелић, управник „Ривијере“.

А цијене су заиста приступачне. Полупансион кошта само 13 евра а пун пансион два евра више. Ове цијене важе све

вријеме сезоне. Хотел нуди гостима који се одмарaju у приватним кућама три оброка за само 7,5 евра, или појединачно: доручак 2, ручак 3,5,

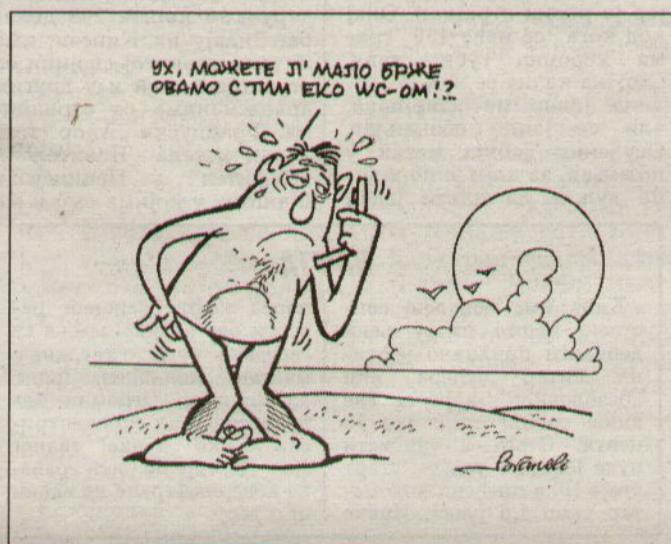
а вечера 2,5 евра. И цијене у ванпансиону (хотел је отвореног типа) прилагођене су цепу до маћег госта. Кафа стаје 0,40, исто толико и чај,

сокови и домаће пиво 0,70, кратка пића 0,50, липтар вина 4, а липтар кисјеле воде 0,75 евра.

- Наши најбољи кувари и конобари, заједно са икусним радницима „Ривијере“ труде се да квалитет хране и пића, задовољи госте, каже Томо Олић, технички директор АД „Слобода“ из Новог Сада, чији радници успјешно опслужују овај објекат.

Најаве за главну сезону су изванредне: више је захтјева него мјеста. Но, овде се труде да нико не буде враћен: за „преко бројне“ се тражи смјештај у околним кућама, а све остало обезбеђује хотел који се налази у густој боровој шуми, надомак саме плаже у Петровцу.

С. Ш. Г.

КОМЕНТАР

ЉЕТО ТАНКИХ НОВЧАНИКА

Сезона је рано почела. Јећа је сијило прије календара. Добар је почетак. Дошли су спраници. На плажама нашим јоново су Њемци, послије паузе, дуже од деценију.

Овакве и сличне цијене увек се чују ових дана, на спранишу главне штурштичке сезоне, која је још зимус претпостављена за најбољу у последњих десет година. Онако како ми знамо-унапријед.

И судећи бар по предсезони, јер за шај минули период постоје једине подаци, сасвим је могуће да ово буде најбоље јећа од 1991. на овамо. И да ће, како штурштички челиници Црне Горе планирају, око 650.000 штуршта из земље и свијета осигуравши више од један милион ноћења. И промет је око 35 милиона евра. Спранци су се у првичном броју вратили на плаже Будванске ривијере и друге на јулу Јадрана, што су домаћи штуршти који до сада никад нису оманули.

Једна, међутим, цифра горе поменута, бар код поштисника ових регион, изазива пажњу: промет је око 35 милиона евра. Средином осамдесетих, када су хотели, а и сви други у југословенско-штурштички капацитети, нарочито они у домаћој радиности, били далеко, далеко мањи, само је „Монћене-ројтурист“, тада највеће предузеће у области југословенско-штурштива и штуризма на овим просторима, имало промет је јошово 150 милиона долара. Или мјерено у данас важећим еврима, нешто више.

Што се, онда, додатило?

Сезона је, истински трајала нешто дуже него што ће ова: јунских шестих месецу. Јак, више од 5 милиона ноћења није осигуравено ни тих сјајних сезона, када се овоја посла мноштво боље живјело. Остасаје дакле једине да је промет у ванпансиону био значајно, значајно већи, јер цијене полупансиона и пансиона нису биле веће од садашњих. Трошили су тада спранци, којих је пошто било неупоредиво више него овога јећа, шак, много више. Али, трошили су тада иштекако и домаћи ѡоси, чији је спангард у међувремену обио за неколико јута.

Зашто домаћи ѡоси данас троше мало, већ је, дакле, објашњено. Џејови су им првни појдоје већ, са платајама од 100-200 евра, заиста није могуће ни доћи на море, а камоли правиши велике цехове у ресорима и хотелима. Што је, онда са спраним штурштима, којих је коначно значајно више него првога и ранијих сезона? Могући одговор су нам дали ових дана у нашим скупим љетовалиштима, шаке и у онима где су цијене ниже, него у било којој другој штурштикој земљи Медитерана. Њемци већ некако по традицији, ако се рачунају она времена када су они били ћејови, троше скромно. Оштије се доћа већ виђено: ако ѡоси појорује листар вина за ручак, па не исије све, спавља црпу и тражи да му се флаша увече донесе за снош. Ни Чеси, Словаци, Словенци, па и добар дио Руса, не троши више. Ту и тада се йош је флаша добро вина, продаје једном или два јута скупа риба, поштроши се за који сладолед... Изузетак су хотели Руси, који на скупом Светом Стевану знају да одријеше кесу, да појорише колико су и гонију. Раги своји задовољства, али вјероватно и збој преслијка. Да се каже да су и они, тада где су некада добре цехове правиле свјетске филмске звијезде и други славни ѡоси, јели лосос и јасло, или „дом јерињон“ и „чивас“...

Када се сва та овосезонска доћаја помије анализирају, и када се глобално гледа на проблем, намеће се и моћући одговор: промет је реалан, јер су ѡоси шакви. Неки средњи слој, а могуће и нижи, европски. Источни Њемци, који се шак боре за већи спангард, до јула сиромашни ѡоси из источне Европе, који траје највише што се спангард шаке, али не претпостављају. А овдје у вези с овим и другима, лојична констатација: наши хотели и други објекти уз обалу, добили су адекватне ѡоси. Ако се има у виду на ог Италији до Ђојане нема једног хотела са рецимо чештији, а да и не говоримо о једној звјезди, онда су спављији јаснији. Ђоји и моћији шаке рекао (ако парофразирајемо) Јубиши, појоште бољима и имућијима. У Шпанију, Грчку, Тунис и друге веома штурштичке земље оглазе они са више јута. Јер су објекти у којима бораве и мноштво боли и уочије појуда значајно раскошија. Нама, шак, осећаје да бројимо ноћења, мале шаке дневне, и да очекујемо боље дане. А они ће доћи, када будемо имали бољу појуду, која ће, надамо се, привући и добре ѡоси.

П.С. Средином осамдесетих наши хотели су били нови и за то вријеме и луксузни и са солидном појудом.

Саво ГРЕГОВИЋ

Записи

путопис (IV)

ШАРМ СВЈЕТСКОГ И КИНЕСКОГ „МИКСА“

Кинеско чудо без преседа на зове се - Пудонг. То је нови или источни дио Шангаја, град за наредне вјекове, где су пројекти најтрендованијих архитектата свјета преточени у бетон, алиминијум, стакло, и шта још све не. Космички град са чудесним петљама и мостовима, широким булеварима око којих је најразнобојније цвијеће, какво само на далеком истоку зна да се саберε и сложи, и којима клизе спорчки и луксузни аутомобили који представљају посљедњи крик конструктора најпознатијих производијача.

Прије непуних дванаест година на месту данашњег поноса нове Кине била је - гола ледина. Док смо чекали на пријем пред зградом административно-културног центра, у којој се вешт репортер (можда се и не мора замјерити) готово изгубио, одмарашују очи на зеленилу које је одбацило сунчеве зраке помислио сам: док се моја земља рушала, овде су престигли свијет.

Пудонг - резултат сарадње са свјетом

И можда се баш овде, у Пудонгу, међу небодерима који делимично подсећају на циновске ракете које се лансирају у свемир, најбоље може разумјети кинеско отварање према свјету, након што је мудри Денг Сјаопинг помирио ватру и воду у политици своје земље, што је прије три деценије изгледало - незамисливо. Слиједећи своју древну мудрост да „није важно је ли мачка бијела или црна, већ је важно да лови мишеве“ понудили су свјету сарадњу и њен производ је Пудонг. У овај мегаполис, величине отприлике једног Сингапура, највише су уложиле америчке фирме. У једном од прошлих бројева смо казали, али није на одмет да поновимо: у овом дијелу града са 2,4 милиона становника, бруто производници је износио 12 милијарди долара!

Ноћни живот

Ноћ на Пудонг као и цио Шангај, на његове булевере који се осјетљавају на по-мајло чудан начин (блесне па згасне) најразнобојнијим спотовима који подсећају на ватромет, пада дosta рано. Шетачи су углавном млади, обучени по моди која прати статус града у коме живе, који послије неколико „ћирова“ крећу у кафиће, дискотеке, хотеле и друга мјеста где забаве има у изобиљу. У богатом граду, дакако, има новца и за провод. Весели трговци, нарочито у западном дијелу Шангаја, посебно у чуvenoj Трговачкој улици, затварају своје дућане око 22 часа. Државне робне куће чине то тачно у минут, док газде приватних бутика одлажу катанац, баш као и у Пекингу, ако има муштерија. Кинези нису мирни и стрпљиви једино у својим радњама где продају одjeću, свилу, путне торбе и кафу све не робу. Узвикујући двије извртоперене енглеске ријечи „лука, лука“ и „ћиба, ћиба“, што би требало да значи „гледајте и јефтиње“, вуку буквально за рукаве онога ко је ушао у радњу да би нешто видио и можда купио. Цењају се тако што прво одреде изузетно високу цијену, коју ваља одмах оборити на пољу, па тек се онда погађати. Вашем репортеру се десило да га буквално закључују у

једном пекиншком бутику како би купио мајицу коју је разгледао. Услов за „ослобађање“ је био да за њу плати 40 јуана (пет добра), послије цењања које је почело са 380 јуана. Трговине су иначе препуне разноврсне робе, како одје-

кутији. Прехрамбени артикли - а ту је понуда заиста сјајна - нуде се по веома приступачним цијенама.

Развијени градови Кине, у првом реду Шангај и Пекинг, имају и ноћни живот који има тамну страну, о чему домаћини, иначе, не-

боравили. Грађани су прије 12 година, изванредно су очувани, са понудом која одговара категорији, љубавним особљем које солидно говори енглески. Увелико се граде хотели и по селима и ни један нема мање од четири звјездице.

Цијене у ванпансиону су прилично високе. Литар просјечног црног вина кошта 150 јуана (један долар осам јуана), негазирана минерална вода и флашица од 3 десетка стаја 35, док филтрирану кафу до које се теже долази (у хотелима је има, али не и у свим ресторанима) ваља платити 45 јуана. Били смо свједоци и смјешних ситуација када гост, рецимо, тражи воду. Донесу му топлу, што је овде од давнина обичај, а када сквате да гост тражи хладну, доносе лед који стављају у чаше с врјоћом водом! Иначе у лијепим ресторанима, с кинеским обиљежјима и уз обавезан чај (Кинези су га пили 500 година пре Јапанца и чак 1700 пре Европљана) чује се не ријетко музика Модуња, „Подмосковске вечери“ и други свјетски хитови. Од чајева се највише пије зелени, који је и најкориснији за здравље и то чи се по цио дан, затим жути, па популарни „јасмин“ који иде послије јела. Добар чај, кажу, зависи од квалитета листића, воде, па чак и португалске посуде у којој се припрема.

Хотелима се готово не зна број. Наши домаћини, када смо их питали колико их има у Пекингу, посматрале су различите цифре - од 800 до 1300. Само у Шангају има 80.000 ресторана и кафана са најразличитијом понудом: од кинеске до европске и америчке.

Судар свјетова у Кини одвија се тихо и уз лијеп профит.

Воде за пије у највећим градовима, готово да нема (техничке има у изобиљу) па у хотелима гостима на располагају стое флашице са негазираном минералном водом. Гратис, наравно. Иначе за чистоћу, очување животне средине даје се много новца. Све одише чистоћом, како на улицама тако и унутар објеката. За бачени опушак на улицу, нико вас неће опоменuti, али се зачас створи на тротоару чистач који га уклања.

Мада су, када је у питању Кина, све формулације исказујуће, „земља са два система“ (кинески сојализам и капитализам) у недавно припојеним дјеловима Хонг Конг и Макао) без комплекса прима и стране туристе и стране инвестиције. Обазриви и не баш говорљиви домаћини ће увијек рећи даје све под контролом владе, да реформе доносе брз прогрес Кини, а и новац улагачима из бијелог свјета, подсећајући на древну кинеску пословницу „нека се такмичи сто мишљења и нека цјета сто цјетова“.

А да се овде све то свјетско и домаће лијепо уклопило, најбоље потврђују ријечи наше саговорнице Ђао Линхуа, која каже да слоган „једна земља два система“ има и практично у свом дому. Она, наиме, ради у државној служби кинеског сојализама, а њен муж у страној фирмама („Самсунг“). Њихов син, који је дијете, највероватније ће студирати енглески.

Међу небодерима: Пудонг

ке, обуће, тако и техничке. На конфекцији која представљају најмодерније креације исписана су имена „Бос“, „Армани“ и друга, али треба добро пазити: Кинези најбоље на свјету копирају. Све што виде стављају под „индиго“. Наравно, имају и изузетно квалитетну маркирану робу изложену у супермодерним продавницама, где за одјејло ваља дати и 400 дolarâ!

Занимљиво је да је понуда цигарета веома добра, а цијене су као уостalom и код сваке друге робе, у великим распону. Домаће котају од 1 до 45 јуана, а лиценцне као „марлборо“ напримjer, 2,5 долара по

радо говоре. Кина, кажу, има око 2 милиона простијутки, мада се званично саопштава друга цифра, знатно мања. Обољелих од сиде је 360.000. Има села где је чак 80 одсто становника заражено вирусом неизлечиве болести, преко игле приликом давања крви. Ради и нарко мафија (тргује се маком увелiko) нарочито у шангајској луци, али уз огроман опрез је ризик страшан. Онај код кога се нађе 450 грама хероина губи главу. Смртна казна се већ 17 година јавно не извршава, али се јавно обзнањује. Осуђени добија метак у потиљак, за који је породица дужна да плати један

ПОЛОВЊАЦИ

Кином, која је изградила 17.000 километара аутопутева у последње двије деценије, јуре најскупљи аутомобили који се производе на њеном тлу. Нема, наиме, познатије фабрике аута у свјету која овде не прави и продаје возила. Таксисти

НАФТА

Кина има доволно сопствене нафте, па су њени деривати прилично јефтини. Литар „супера“ или „безоловног“, који се све више троши стаје око 35 центија. Стога и таксисти нуде јефтине услуге: старт стаје 10, а пређени колометар само 1,6 јуана. Иначе

поред нафте основни ресурси ове велике земље су гвоздена руда, гас, жива, манган, молибден, цинк, алミニјум. Огромни хидропотенцијал сконцентрисан је око „пупка“ званог Јанг Це, где ће бити грађене нове електране на већем простору.

Интервју "Приморских новина"

ВЕЉКО КНЕЖЕВИЋ, ДИРЕКТОР ХТП „МИЛОЧЕР“

СТРАНЦИ ПРОДУЖИЛИ СЕЗОНУ

Хотелско-туристичко предузеће „Милочер“ основала је 1995. године Влада РЦГ, као власник капитала с циљем да се од два хотела која су до тада имали различиту најмену, направи јединствено предузеће. Бивши хотел „13. мај“ који је био затвореног типа, у Бечићима, постао је комерцијални објекат с новим именом „Панорама“ и, наравно, с тржишном оријентацијом. Други хотел у саставу овог предузећа је некадашња „Вила Милочер“, која је извесно вријеме била у саставу „Будванске ривијере“, преименована у „Краљичину плажу“ која се налази непосредно уз капију милочерског парка, свега стотињак метара од чуvenог „Маестрала“.

На челу овог предузећа, од његовог оснивања је Вељко Кнежевић, дипломирани туризмолог, који је у туризму и угоститељству од 1974. године прошао готово све фазе.

• Туристичка предсезона у вашим објектима, као уосталом и дуж цијеле Будванске ривијере, даје добре разултате. Хоче ли ова сезона и код вас бити најбоља у последњој деценији?

Уколико се, заиста, чуда не догоде, а она се не догађају често, хоће. Предсезона је заиста добра и надам се да ће главна сезона бити још боља, наравно и подсезона. Разлог за оптимизам су чврсти уговори које смо потписали са страним партнера за љето 2002. Чак 80 одсто наших капацитета проради су странцима. Оно што посебно радује је чињеница да ће овогодишња сезона бити знатно дужа него претходна и раније. Ми смо наше објекте отворили 15. маја и сезона ће трајати све до 18. октобра. Гости у предсезони, а знатно ће их бити више у главној сезони су Руси, Чехи, Словаци, Мађари, Словенци и Њемци, који су се посредствомrenomiranih agenцијa TUI i ITC, масовније вратили на наше подручје послије много година.

• Овај разговор водимо средином јуна, и утисак је да је гужва у вашим објектима, права љетња. Каква је, што се посјете тиче тренутна ситуација, и каква ће слика бити за петнаес-

стак дана када почиње главна сезона?

- Средина је јуна, а „Панорами“ капацитети су попуњени са 80 процената. У периоду између 20. јуна и 1. јула овде ће бити заузет сваки кревет. Ситуација у „Краљичној плажи“ је још боља и већ од старта главне сезоне неће бити ни једног празног мјеста. Рачунам да ћемо тим темпом „туристи“ све до 1. октобра, што је заиста веома добар резултат. За индивидуалне госте са домаћег тржишта остало је мало мјеста, нажалост. Подвлачим нажалост јер наши објекти имају сталне госте с овог тржишта, али капацитети су премали да бисмо удовољили свима који желе код нас да се одмарaju. Странци су добили приоритет, што ће свакако сви разумјети.

• Страно тржиште, иначе веома пробирљиво, прихватило је вавше цијене полу-пансиона. Каква је ситуација у ванпансиону, односно какви су на том плану први утицији јер главна сезона тек сlijedi?

- Полупансион у „Панорами“ се креће од 19 евра у предсезони до 28 у главној сезони. У „Краљичној плажи“, која је више категорије и која се, коначно налази на најексклузивнијем мјесту те цијене су веће 30 до 70 евра. Тек цијене које нису ни мале, а ни превисоке, странци су прихватили. Што се ванпансиона тиче, ту нисмо задовољни. Односно, бар за сада, наша очекивања нису испуњена. Иако смо ми у наше објекте прилично уложили, поправили по-нуду новим садржајима, још увијек не можемо да „приморамо“ страног госта да више потроши. Једноставно ово је ново вријеме туризма, нека његова фаза, која је далеко од наше понуде. Више терасе нису у моди, аперитив и слични барови не могу да задрже дуже госта. Он излази, троши по граду, обилази атрактивне рибље ресторане, слична мјеста где се живот одвија и дају и ноћу. Нарочито одлази на излете, посебно су атрактивни они по Скадарском језеру, где се организују фиш пикници и слична дружења. Обилазе гости и ријеке, посебно Тару, одлазе у манасти-

ре. Остављају, дакле, новац, али не нама, хотелијерима. Дакле, с једне стране је добро, користи има држава гледано у цјелини, односно други који су директно или индиректно укључени у туризам, а с друге слабо јер нама остаје мало паре у ванпансиону.

• Познато је одавно да је туризам нискоакумулативна грана и када су сезоне најбоље. Ви сте ипак имали запажених инве-

имали смо више инвестиционих захвата од којих је најзапаженији изградња ексклузивног ресторана „Краљичина столица“, на брдашцу, изнад нашег хотела у Милочеру, одакле „пуца“ јединствен поглед на већи дио обале. Градили смо га, дакле у вријеме када је због познате ситуације мало ко инвестирао, и тај ресторан са 130 мјеста привлачи током сезоне бирачу клијенту. Било је ту и дру-

са високим каматама просто „убијају“ и у таквој ситуацији се нешто значајније не може урадити.

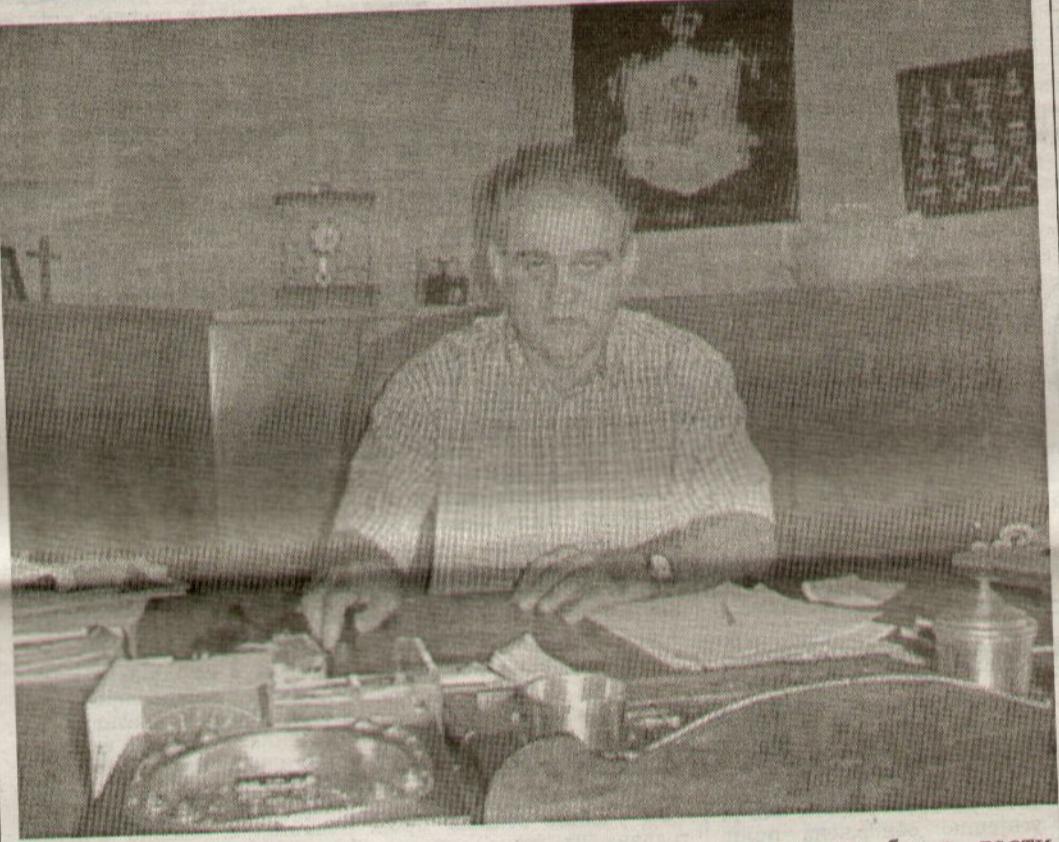
• Вјероватно имате пројекте за нове инвестиције. Како стоје ствари када су у питању страна улагања о којима се, иначе, дosta говори у Црној Гори?

- Имамо пројекте, знајмо шта треба да би наши хотели били конкурентни на светском тржишту, да би у њих

важе. Ми смо земља у транзицији, вјероватно да има оних који би улагали, али свако ко даје новац хоће потпуну сигурност. Хоће да уложи врати итекако. А то не иде баш лако.

• Други, прије свих вијави сусједи „Будванска ривијера“, дају у закуп своје хотеле. Неке су и продали. Да ли и ви размишљате на сличан начин?

- И њих, извесно је, муче исте бриге као и код нас. Пара нема ни за просто одржавање објекта који су давно саграђени, који су у вријеме када су отварали своје капије и били веома интересантни за стране и свакако за домаће госте који су тада имали знатно већи стандард, па дакле и паре за љетовање на мору. Вријеме је учинило своје, године изолације када страних гостију није било, када смо заборављени у емитивним туристичким зонама кадве су рецимо Њемачка, Енглеска и друге западне земље, су утицале да ти објекти још више пропадну. У њих гостова ништа није улагано, па није чудо што су дати у закуп и неки продати. По свој прилици ће слична судбина задесити и наше предузеће. И „Панорама“ и „Краљичина плажа“ иду на међународни тендери. Одлука је донијета, тендер ће ускоро бити објављен и тада ће се знати све појединости као, например, колика је почетна цијена и слично. Могуће је да се до краја сезоне нађе и купац, но о томе је прерано говорити. Нови газда ће, учинити оно што ми нисмо могли: уложити капитал који ће донијети виши ниво дакако квалитетније госте и рад током свих два наест мјесеци. Извесно, као и када су питању други хотели који су добили нов газде, запослени у најшим објектима треба да брину за свој статус, за свој радна мјеста. Наћи ће се рјешења за све. Имаће и држава који су били нови квалитетнији, туризм ће да је то једно могуће на овај начин.

стистија, да ли су у плану нове?

- Наше предузеће је, оправдало своје постојање. За шест година колико постојимо увећали смо знатно почетни капитал, довели оба хотела на завидни ниво, изашли на страно тржиште где сада продајемо 80 одсто капацитета. У вријеме када су сезоне биле лоше и упркос ноторној истини да је туризам заиста нискоакумулативна грана привреде,

тако да су у плану нове? - долазили бољи гости. Јер ми сада то треба истаћи - имамо госте какве и заслужујемо. Најмање бих желио да овим некога увриједим, јер заиста је тешко стићи на страно тржиште с оним што ми нудимо, али једноставно, код нас долазе они који су спремни да за комфор и уопште понуду којом излазимо у свијет, плате цијену коју плаћају. Вади нас мало изузетна локација наших објекта, јединствена природа и остало, али то није до вољно. Ми имамо, речимо, пројекте за градњу базена у „Панорами“, за изградњу још једног спрата тог хотела, како би се радило током цијеле године. Требају нам конгресне и сличне сале, такође за рад зими. Јер од три мјесеца рада не може се живјети дванаест мјесеци. За страна улагања треба испунити много предуслова. Улагачи капитала у свијету хоће прије све га чисте власничке односе, нико тамо не разумије шта је то друштвена својина и сличне синтагме које код нас ту и тамо још

КАПАЦИТЕТИ

Хотел „Панорама“ располаже са 350 кревета, Б је категорије, што значи да има три звјездице. Има велику терасу за забавне програме са 450 мјеста, атрактивни бар за ноћни програм, сале за одржавање семинара, сајетовања, конгреса и сличних скупова. Има и гријање што омогућава рад током цијеле године. Хотел има и свој дио плаже у Бечићима која се закупљаје од Јавног предузећа „Морско добро“, као и веома лијепи бифе-ресторан који се налази у саму плажу и шеталиште дуж Бечићке

плаже.

„Краљичина плажа“ има 110 кревета у основном објекту и двије засебне виле у непосредној близини. Има базен, гријање, централни расхладни систем, сопствену плажу са бифеом за госте хотела, али и друге. Засебна цјелина, али свакако у саставу овог хотела је атрактивни ресторан „Краљичина столица“ са 150 мјеста.

И један и други хотел раде цијеле године.

ХТП „Милочер“ запошљава 80 сталних радника и стотину сезонца и представља јединствену радну цијелину.

Записи

ПРИМОРСКА СЕЛА

БУДВАНСКИ ЛУГАНО

Више пута сам боравио у најљепшем туристичком мјесту Европе Лугану, у Швајцарској. Ту се углавном настањује моћна свјетска буржоазија, холивудски глумци и остали богаташи.

Село Марковићи, по својој конфигурацији земљишта, погледом на Будву и морску пучину, а особито климом, још је здравије и љепше мјесто и ако није добило цивилизацијски печат као Лугано.

Поглед на Будву, Стари град и њену обалу, задиви сваког. Будва се из Марковића гледа као на дланцу. Једном ми један пријатељ, љекар, рече: „Ти овде живиши као у рају“. Огрнуто пелерином Ловћена, са кога усрдњета долази свеж лахор, чини живот благодатним, док је у Будви неподношљива врућина. У јулу и августу, грање и лишће се њишу под благим љетњим повјетарцем, који милује и разглађује душу и срце.

Село има специфичне особености. Земљотрес је прогнао скоро све мјештанске који су се настанили у Будви

ради бољега живота и лакше зараде. Када сам послије дугог живљења у Београду дошао у ово село из здравствених разлога, затекао сам од мјештана само три старије жене, везане за своје отињиште и завичај. Оне нијесу хтеле да напусте своје отињиште. Остале сељане су сачињавале породице Биговић, из Катунске нахије, и Радуловића која преко триста година живи у овом крају.

Мојим посредством у Марковиће се настапило преко двадесет породица, из земље и иностранства. Саградили су изузетно лијепе куће јер су мањом богатији људи. Тако је некадање село постало прави градић.

Захваљујући великом иницијатору и неимару Раку Радоњићу заједничким самодоприносом и уз помоћ Општине обновљена је црква. Просто смо се утвршивали ко ће више да помогне у санирању Св. Спаса. Лично сам за цркву приложио једну икону на платну из 1800. године, другу та које на платну („Васкрсење Лазарево“) и трећу у металу („Мајка божија“) намијењену за добровољне прилоге цркви. Она стоји на столу који је урадио добротвор Вукашин Перовић, стolar из Будве.

Црква је на крају ограђена бетонским зидом. Капија је направљена од кованог гвожђа, а поред капије се налази и чесма. Црква је и проширења. Постала је понос Марковића и Лапчића.

Некадања школа која је сачувала само своје зидове, постала је најатрактивнија грађевина села - Спомен дом. У једном њеном дијелу су смјештене фотографије погинулих партизана овога краја. Њима се народ незаборавно одужио.

И на овоме објекту се до максимума залагао Рако Радоњић, водећи тај посао до најситнијих детаља. Он је као саборац погинулих бораца и својих завичајаца био свјестан да испушњава једну узвишену и хуману дужност. Сваке године се ту окупљамо и полажемо цвијеће не дозвољавајући да оду у заборав. Дан бораца прослављамо на овом прекрасном мјесту на Чојковој Главици.

Село има више поточића који својим жубором и љепотом представљају дар природе који опија. Острошки поток ријетко пресушије и представља праву туристичку атракцију, противући између камених брда обраслих боровом шумом и листопадним дрвећем. Поток су уредили Аустријанци у доба аустроугарске власти, потпуно га озидавши, каскадно и обрађеним каменом, по систему водопада. Када би се пробио пут од Лаза до Марковића поред самог потока то би било најатрактивније шеталиште Будве. Садашњи пут није дужи од једног километра. Туда је водио стари аустроугарски пут до Каарнене на Брајићима. Пут има и своју макадам калдрму.

У селу постоји и задруžни дом, велелепно озидан у обрађеном камену, коме ни земљотрес није наудио. У овако еколошки чистој средини је богом дан за лијечење бронхијалне астме и респираторних путева. Од педесете године дом чами и чека инвеститора, а многи не знају да би се малим паром остварило велико дјело и уносан посао.

Марковићи имају једну велику бόљку и неопростиви гријех Општине која је издала дозволу приватнику Веселину Марковићу да ту постави индустриску периодицу - опасног загађивача природе. Марковић је периодионик уништио и најљепши извор краја у селу Мажићима, стар 300 година који датира још из доба Црнојевића. Жалосно, али истинито. Треба се запитати, ко је свemu томе кумовао.

Драган КОМАДИНИЋ

Јужном страном
дана

автор:
САВО ТРЕГОВИЋ

КОРАЛНИ ГРЕБЕНИ
СУГЛАСНИКА

1.

Приморци хоће у Европу, али неће у НАТО. Мид одраг Влаховић, директор Центра за регионалне и безбедносне студије у Подгорици, на међународном семинару о успостављању парламентарне контроле и надзора над безбедносним сектором, недавно на Светом Стефану је појаснио ову констатацију. Последња истраживања јавног мјења, рекао је он, показала су да је Приморцима много ближа идеја о удружијању са Европом, него учлањење у НАТО. За европске интеграције, било преко заједничке државе са Србијом, било самостално је 70 одсто грађана. За улазак у НАТО је пак само 40 одсто анкетirаних.

Треба ли се чудити? НАТО се и овде памти по бомбама које су убијале недужне цивиле. Друштво стога мора и да причека.

2.

Најпознатији руски криптоолог Вадим Макаров тврди да „јети“ није никаква измишљотина него да то „чудо природе, настало од неандерталца или питенкантропа“ последњих година са Кавказа и из Централне Азије, у потрази за миром, миграира у централно-руске области. Макаров се увелико спрема (тражи спонзоре експедиције) да „лови“ јетија у шумама око ријеке Јјатка:

- Прошле године се тамо један ловочувар неколико пута сријетао са снijежним човјеком. Ако ми пође за руком да га ухватим изучићу га на мјесту и пустити на слободу. Све друго би било противно Божјем промислу.

Овај невесели свијет напустио је овога јуна неуморни ходољуб, репортер и боем који је као ријетко увеселавао околину, Богосав Марјановић. Бона, како су га ословљавали пријатељи којих је имао на све стране. Иако пензионер већ подруго, умро је пишћи свој посљедњи текст, пошто је претходног дана обишао другаре из Политикине куће, посједио с њима испред Шуматовца. Дугогодишњи дописник најстарије новине код нас, пензију је дочекао у „Илустрованој политици“ у којој је објављивао репортаже из свих крајева. Био је неуморни путник, новинар истраживач, који је читоцима нудио несвакидашње штivo о заборављеним људима, догађајима и предејима. Писао је у врзовима, на врлетима где излазе још ријетки сточари, у окнима рудокопа, на градилиштима великих брана, туристичким центрима, у кафанама на периферији градова где си-

ромашни свијет у пивским криглама домаћтава боље дане... Пуштаје кишу у вријеме сушно по житницима Србије, обишао све крајеве Црне Горе коју је веома волио. Писао је лепешаво, разбарушену, ликто па су многи његове текстове чуvalи у комплетима „Илустроване“. Неко ће рећи: то је помало превазиђено новинарство. Ја мислим, најљепше. Горчићи уклете професије прецијеђају је шприцерима, увијек у друштву оних који су га пажљivo слушали. А није бирао друштво: сједио је са обичним свијетом из улогих насеља на крају града, радницима, сељацима, највише пак са својим колегама којима је на непоновљив начин разбјао трему пред важан посао, с причом о томе како се и најтеже савладава добром досјетком и смијехом који је он произвodiо у великом количинама.

4.

- И све што имамо и све што ће доћи/ болница то је рањених дана/ о заштити песма тихо се јавља/ на дну живота у смеху рана/ Чекамо тако ни млади ни стари/ да прође једном та крвава смена/ ми прашавају календари/ болних и живих успомена".

На море будванско стигао је опет Саво Јокић. Овога пута са новом књигом „Друмовима Ђуре Јакшића“. Са пјесмама и сликама својим. Испраћајући га са Дунава ка мору, Слободан Стојадиновић записао „Ова флота слика креће ускоро за Торонто. Пожелимо јој добро море и да Дунав и Сава са слика остану своји, ако по силика трговачких прилика не буду више наши.“

Но, мој имењак коме се мајка обрадовала на Савин дан 1938. у вријеме када се над Европом чуо злокобни тутањ копита помахниталног јахача апокалипсе, прво ће неко вријеме провести на „ривијери бисерних плажа“. Изложити оно што је у посљедње вријеме урадио својим морнарским чврноватим рукама, прочитати нове пјесме, обићи мало Школу и Платамуне. А све што он ради, како рече у предговору његове нове књиге Никола Кусовац „плод је његове неукротиве нарави, дјело руку које спонтано слиједе импулсе плахих, али искрених емотивних порива“.

А он сам, тек онако узгред, о томе што ради, каже:

- Песма је део слике. Слика је лек за око. Укољко је тачно да је око отгледало душе, тај лек продире и у њу.

Јесу ли пјесници уклетници - осуђени да вјечно траже, а не налазе?

На ово питање Александар Вукадиновић овако одговара:

Онај свијет Добра и Једине за којим пјесници чесну, у овом свијету какав је, заиста је тешко наћи. Он се прије налази у умјетности, па је оправдано рећи оно што су рекли бројни мислиоци да је права постојбина метафизичких квалитета - умјетност. Оно за чим трага у свијету, а најчешће га не налази, умјетник налази у свијету визија, свијету духовности, на пољу стваралачке реализације. Поезија је „превладано безнађе“ како је рекао Брана Милковић. Пјесник налази поезију, музичар музiku, сликар ликовну визију и тако измирују рачуне са животом.

„Покривајући све шумове живота звучи оргуља“ још давно је рекао Пшибишићевски.

6.

Ранко Гузина смислио је оглас „нудимо бесплатно добру идеју малој привреди - отварање фабрике чарапа са прорезима за очи“.

7.

Хотел „Албатрос“ у Улцињу, никада не промашим када сам на крајњем јуту. Вријеме проведено на његовој тераси над сумпорном водом, има неко друго трајање. И мириш. Заштито му дадоше овакво име, питао сам често и нико ми није знао одговорити. Снежана Милић ми је недавно појаснила у својим „Немачким песмама“:

Бескрајна пешчана плажа у море у које нико не пожели да уђе. Сиви Океан. У даљини бродови, видљиви ка веома далеке беле пеге. Силуете бродова. Поред same плаже, зграда хотела „Мирамар“ - вјероватно из Манове приче о Тонију Крегеру. Места у које залазе плавокоси и плавооки људи и испијају своја пића, учествујући у породичним трагедијама свих врста. Сребрни галебови, обични галебови и албатроси свуда око нас. Одувек ми се додадло име албатрос. Тихо блисташе самогласника, корални гребени сутгасници. Гледам их док гегуџају по плажи и потом се уздижу, ширећи своја огромна крила и обухватају нас.

Може да буде, а не мора да значи.

8.

Поводом недавно објављене информације у новинама зове ме Микан Трновити да ми саопшти своје виђење:

- Сваки одрасли житель Црне Горе, каже, има мобилни. А ја мислио да се на толиком простору можете докијавати.

Е мој Микане, баш си остарио.

ДОДАТАК

БУДУЋНОСТ И ЕВРОПА

Аукција - под аукцијом се подразумијева јавна продаја изложене робе путем надметања (лицитације) купца. На аукцијама се продају:

- Робе нестандартног квалитета, које се стога не могу продавати на берзи, а потребно је да се обезбиједи њихов промет у великом количинама; такве робе су вуна, кожа, крзно и слично;
- Лако кварљиве робе, претежно прехранбене, које је потребно продавати брзо, обично у лукма истовара (на пример: свеже воће и поврће);
- Ријетки умјетнички и други склопијени предмети (нпр. антиквитети), ријетке и склопијене животиње (пунокрвни тркачки коњи) и слично;
- Ствари које се продају по силе закона: одузете на царинарници, имовина (приликом присилне наплате дуга).

Продају на аукцију може вршити сам власник, или, чешће, стручно лице - аукционар. Заинтересованим купцима аукционар прије аукције показује робу, а за вријеме аукције роба је изложена пред купцима. Продаја се врши оном купцу који понуди највишу цијену. Надметање може ићи:

- Од стартне цијене навише, подизањем цијена;
- Од стартне цијене наниже, спуштањем цијена (холандска аукција).

Системом аукције могу се продавати и хартије од вриједности.

Берза - институција финансијског тржишта везана за тачно одређено мјесто, на коме се тружије стандардизованим тржишним материјалом, по утврђеним правилима трговања. Од самог настанка, берза је везивана за одређено мјесто - са стајалиштем трговца/посредника, који су између себе трговали у одређено вријеме и по правилима која су утврдили. На берзама се тружије ефективом и робом, а према предмету трговине берзе се дијеле на ефектне, робне и мјешовите. На првима се тружије хартијама од вриједности - девизама и финансијским дериватима, на другим робом, а на трећем и једним и другим. Предмет трговања на берзи увијек мора да буде типизиран и стандардизован. Још једна карактеристика берзе је одсуство предмета трговања са мјеста на коме се тружи.

Правила трговања на берзи имају двоструку функцију - да обезбиједе све детаљнију стандардизацију предмета и правила трговања по којима се врши промет, као и да пруже заштиту учесницима у трговању. Защита од тржишних ризика представља основни разлог настанка институције берзе, тако да је томе подређена и организација трговине на њој.

Брокери и дилери - **Брокери** су берзански посредници. Они имају дозволу за приступ на берзу и овлашћени су да склапају берзанске послове као купци и као продавци. Послове обављају у своје име, али за туј рачун, тј. за рачун налогодавца. Налогодавац на тај начин може остати непознат (што зависи и од правила која важе на одређеном тржишту), али он у потпуности сноси ризик предузетог посла. Берзански посредници (брокери) не сносе ризик и не могу давати гаранције за крајњи исход посла. Они појављују само са другим овлашћеним посредницима, а предмет трговине могу бити само робе и хартије од вриједности које су званично регистроване на берзи. Брекери су специјалисти за врсту послова или предмет којим се баве. За своје посредовање наплаћују провизију тзв. брокеражу. Брокеража се обично одређује као проценат од обављеног промета, који опада са порастом вриједности трансакције.

Дилери се појављују као берзански посредници или као овлашћени малопродајци за промет одређених марака производа. Дилери су једна од најважнијих категорија овлашћених играча на берзи. На њој они наступају као принципали тј. тружију у своје име и за свој рачун, што значи да сами сносе ризик. Када купују од дилера на берзи, клијенти додбају активу из портфолија сајмог дилера. Ова категорија посредника ослобођена је плаћања провизије на берзи, али има обавезу да 75% свог промета оствари стабилизацији тржиште. То значи да не смије да продаје уколико последња закључена цијена није била растућа тј. да купује ако последња закључена цијена није била опадајућа. Ово важи за тзв. market makers, и правила њиховог рада се разликује од берзе до берзе. Већина дилера обавља и брокерске послове за своје клијенте. Стога је уобичајени назив брокер-дилер.

Централна банка - у савременој тржишној привреди централна банка је водећа установа

(Наставак на 11. страни)

Укратко о институционалној реконструкцији у Источном Европи

Интеракција владавине закона, носиоца институционалних промена и старог менталитета на говештава да будућност капитализма у Источном Европи у најбољем случају виси о концу. Уз пар изузетак, Источноевропским земљама још мањка владавина права. Чињеница да су их програми приватизације учинили богатим најбољи је доказ да су комунисти играли кључну улогу у институционалној реформи Источне Европе. Стари менталитет у источном Европи није у складу са стилом живота који награђује успех, промовише индивидуалне слободе и високо вреднује само-интерес, само-одговорност и само-одлучност.

Уместо закључка

Владавина закона, носиоци институционалних реформи и стари менталитет - три су снажна и можда неопходна фактора за анализу узрока, правца и последица институционалне обнове. Економске теорије и политичке које уважавају тезу о интеракцији вероватно ће имати мање непланираних последица од оних теорија и модела који то не узимају у обзир. Ова анализа нам је показала зашто је транзиција у Западној Немачкој имала успеха, и зато нема смисла форсирати Источноевропљане да прихвate капитализам све док им њихови лидери не пруже кредитилан и стабилан правни систем и док се Источноевропљани не сроде са капиталистичком културом.

Пре напуштања тезе о интеракцији и њене још недовољно јасне путање, вреди напоменути три ствари које су одиграле важну улогу у институционалној обнови бивших социјалистичких земаља. То су: зашто је примена економских политика заснованих на неокласичној економији довела до јачања просоцијалистичких партија? шта се дешава са транзицијом ка капитализму када носиоци институционалне реконструкције имају упоредне предности у управљању државно централизованим привредама? и, коначно, оба анализа даје основне сугестије за промене старог менталитета.

Неокласична економија и транзиција у Источном Европи

Неокласична економија је постала основа за развој транзиционих стратегија, као и мерило

економских резултата у бившим социјалистичким земаљама. Иако овде није намера да се оспори приступ економском истраживању које је дало значајан допринос фонду научног сазнања, појента је да неокласична економија није успела да објасни велики број појава у стварном свету, укључујући узорак и последице институционалних промена. Веома је важно разумети како су и зашто економске политике засноване на неокласичној економији

ти да је већина људи Источне Европе јадна... Јас између западног и источног животног стандарда може се увећати смањити у будућност". Северин Бијлер и Јон Аферика су писали: „Совјетски Савез нема сада, нити ће током следеће деценије имати тешкоће истинске системске кризе, јер поседује огромну неискоришћену резерву политичке и социјалне стабилности која је довољна да издржи и највеће изазове". А Јон Кенет Галбрајт, на-

принципал-агент су два најбоља, али ипак недовољна, покушаја неокласичне економије да одреди последице ограничених рационалности. Теорија рационалног очекивања узима у обзир процес адаптације на оптимално решење као сталан процес покушаја и грешака у којем учесници не стичу нова знања. Са неизвесношћу и недовољним знањем, решење односица принципала и агента не може зависити од уговора, већ се мора ослонити на подстицајне ефekte преовлађујућих правила. Херберт Симон је писао: „Нове економске теорије нису усмерене, или чак превише оптерећене, начином којим се варијабиле уједначавају на маргини, или како маргиналне промене услова мењају еквилибријум. Оне су више усрдерећене на квалитативна и структурална питања; типично, на избор између малог броја дискресијоналних институционалних алтернатива".

Максималистичка парадигма неокласичне економије преводи жељу за добитком - као видљиве особине људи још од фијаска у рају - у потрагу за појединачним решењем заснованим на маргиналним једнакостима. Међутим, у свету ограничених рационалности, трансакциони трошкови идентификованају маргиналних једнакости су позитивни и нису промењиви у односу на алтернативне институционалне аранжмане. Нобеловац Коасе пише: „Разлог зашто су економисти погрешили је што њихов теоретски систем није узео у обзир фактор који је кључни у случају да неко жели да анализира ефекте промене закона на алокацију ресурса. Недостајући фактор је постојање трошкова трансакција".

Тржишна равнотежа је предвиђање о томе какви би били коначни резултати људских интеракција да су релативне цене могле информативи појединачне предузимању најбоље могуће стратегије у датој ситуацији. Међутим, у свету ограничених рационалности, ограничение цене не могу пренети информацију потребну за идентификованају маргиналних једнакости. Неокласична економија остаје без одговора на питање ефеката алтернативних правила на агентове цену стицања неопходног знања да би се направио оптимални избор, као и на питање ефеката нових знања на постојећа правила. Роналд Коасе пише: „Ако би неокласични ставови били спроведени, мада не могу бити, алокација ресурса би била оптимална. Ово никада нисам споравао. Моје становиште је ипак, да су од таквих ставова изграђени снови младости су ми говорили да оно што је превише смешно да би се рекло, треба отпевати. У модерној еко-

створиле велики број не предвиђених политичких и економских последица, које су кулминирале јачањем снаге простирајућих се социјалистичких партија у региону.

Сматрам да је неокласична економија неодговарајућа за објашњавање институционалних промена у Источном Европи, нарочито због недостатка уважавања значаја институција и због тога што претпоставља неограничену рационалност, стабилне преференце, максималистичко понашање и тржишни еквилибријум. Зашто?

Неокласична економија намерно игнорише чињеницу да алтернативне институције имају сопствене етичке корене, како би могла тврдити да је вредносно неутрална. Игноришући подстицајне ефекте алтернативних институција на трошкове транзиције и да обезбиједи боље услове за достизање индивидуалних циљева. Институционално реформисање, каже Коломбато, је више културно питање него просто техничко.

Неограничена рационалност постоји једино у теоретским моделима без сукоба, који игноришу позитивне трошкове транзиција. Међутим, ово је свет ограничених рационалности, у којем сваки појединачац има различито тумачење стварних догађања и различиту способност разумевања нових сазнања. У последице ограничених рационалности зато спадају позитивни и варијабилни трошкови транзиција, информациона асиметрија и опортунистичко понашање. Неокласична економија није у стању да се носи са овим последицама ограничених рационалности.

Теорија рационалног очекивања и модел

кон повратка из Русије, 1984. оценио је да је совјетска економија учинила велики напредак последњих година.

Затим, раних деведесетих, неокласична економија је показала комплетан недостатак разумевања за суштинску природу институционалне обнове у Источном Европи. У једном скорашњем раду, професор Енрико Коломбато написао је да процес транзиције не покушава да отпочне неки процес механичког надокнађивања пропуштеног, већ пре покушава да смањи трошкове транзиције и да обезбиједи боље услове за достизање индивидуалних циљева. Институционално реформисање, каже Коломбато, је више културно питање него просто техничко.

Неограничена рационалност постоји једино у теоретским моделима без сукоба, који игноришу позитивне трошкове транзиција. Међутим, ово је свет ограничених рационалности, у којем сваки појединачац има различито тумачење стварних догађања и различиту способност разумевања нових сазнања. У последице ограничених рационалности зато спадају позитивни и варијабилни трошкови транзиција, информациона асиметрија и опортунистичко понашање. Неокласична економија није у стању да се носи са овим последицама ограничених рационалности.

Теорија рационалног очекивања и модел

TRANZICIJA U ISTOČNOJ

ВЛАДАВИНА

(наставак из

БУДУЋНОСТ И ЕВРОПА

ЕВРОПИ И РУСИЈИ

ЗАКОНА

(прошлог броја)

номији то се може математички изразити.

Процес стицања знања стално мења наше приорите. То јест, приоритети нису ни непроменљиви, нити потпуно диктирани споља. Тако, претпоставке, као што су дате цене и дати приоритети, погрешне су. Те варijабле не постоје независно од процеса активног избора помоћу кога се стварају. Постојање унутрашњих приоритета и њихова променљивост доводи у сумњу концепт ефикасности у неокласичној економији, који је заснован на резултатима. Такозвана Ланг-Мисес контроверза је добар пример невине техничке дискусије у којој је потрошено много енергије поводом погрешне теме. Један алтернативни концепт ефикасности, који подржава све већи број стручњака повезаних са Аустријском школом, школом јавног избора, Еволуционарном економијом и Новом институционалном економијом, јесте да ефикасност треба оцењивати кроз процес у коме се обављају трансакције. Тада на ред долази критично питање политике: која група институција обезбеђује подстицаје да трошкови трансакције буду смањени од стране оних који то чине по нижим ценама, и како и зашто се појављују учени модели понашања.

Транзициона индустрија

У носиоце институционалне обнове у бившим социјалистичким земљама спада и gent-seeking коалиција, коју називам транзиционом индустријом. Транзициона индустрија, која не познаје географске границе, представља заједнички кров за нове социјалисте, социјалне инжењере, бирократе, реформисане и нереформисане комунисте, универзитетске професоре са Истока и Запада, креаторе политике из Светске банке и ММФ-а и друге. За ову хетерогену групу gent-a seekers, који више воле државну политику него спонтане институционалне промене и фаворизују ограничавање права власништва, заједнички именилац је колективистичка култура. Њихов принцип опстанка је коришћење чврсте руке државе ради „изградње“ капитализма у Источној Европи и земљама бившег Совјетског Савеза.

Претпостављам да су Светска банка и ММФ два најгрешнија припадника транзиционе индустрије. Пошто њихове активности не морају проћи тест тржишта, дискрецијоно право доносилаца одлука у тим двема институцијама је огромно. Ми увијамо да те две институције примарно служе владама које су по различитим ин-

дексима економских слобода углавном класификоване као неслободне и репресивне. Изгледа да што је земља корумпирања, она има веће шансе да добије подршку Светске банке и ММФ-а. Док би Чешка и Словенија могле опстати без Светске банке и ММФ-а, Русија и Украјина не би. Очигледно, људи који доносе одлуке у Светској банци и ММФ-у имају мотиве да помажу корумпираним владама, и чинећи то стварају моралне и економске проблеме. Њихов

извјештај, третира питање подстицаја и институционалних промена на следећи начин:

Банке за развој не могу остварити задатак све док се земље не определе за институције и владину политику која подстичу развој. Владе земља у развоју морају бити спремне да направе институционалне промене које промовишу побољшање социјалних услова, награђују домаће иновације и штедњу и привлаче страни капитал. До би створиле амбијент погодан за еко-

номију сматрати маргиналним. Али уколико би активност испод маргиналног прихваћеног понашања доносила различит принос, успех тих појединача би активирао конкуренцију других. Ако би принос био довољан велики да генерише и одржи велики број поновљених интеракција у односу на цену одступања од неформалних правила (одстрањивање из заједнице, осуду од стране пријатеља и компанија, губитак репутације, итд.), преовлађујући менталитет би се постепено мењао ка прихватању новина. Суштински услов је да се држава не меша (на било који начин) у слободу појединца да одабере хоће ли или не поднети цену кршења преовлађујућих неформалних правила. Такође, је важно да цену институционалних промена сносе они који добијају бенефиције.

Наведени процеси тренутно се дешавају у Источној Европи. Хиљаде малих приватних предузећа спонтано су се појавиле у Источној Европи и поред тога што приватно власништво још не ужива поуздане законске гаранције. Ова ситна предузећа оличена су у малим киосцима дуж улица источноевропских градова или у облику фирми којима се управља са задњих седишта аутомобила или из скучених соба. Многа су пропала или ће нестати, али их је доволно преживело и наставиће да се развијају.

Спонтано рођена предузећа стварају мали проценат другог националног производа. Ипак, она обављају најкритичнију функцију коју велика и нефикасна предузећа, приватизована или не, не могу обавити. Ова мала предузећа су узгајачица предузетничког духа, радне етике и културе капиталистичке размене. Она уче обичне људе да поштују стил живота који награђује учинак, промовише индивидуалне слободе и високо рангира самоодговорност и самоодлучност. Та мала предузећа су мотор истинског помирења старог регионалног менталитета и капиталистичке културе. Одговор зависи од тога које носија институционалне обнове и подстицаја на то.

Претпоставимо да се нова идеја представи заједници. Важна економска последица те идеје била би повећање броја могућих прилика за људску интеракцију. Међутим, ако нове могућности нису у складу са преовлађујућим менталитетом, заједница ће понашање оних који експлоатишу те могућ-

(Крај)

Светозар ПЕЈОВИЋ

(Наставак са 10. стране)

кредитно-монетарног система, чије су функције да осигура несметано функционисање банкарско-финансијског система и да води монетарну политику, то јест контролише количину новца у оптимизацији у функцији осигурања ниске стопе инфлације без изазвања високе незапослености.

Централна банка је у свим монетарним системима у свијету и даље задржала раније стечено монополско право да врши креирање примарног новца (штампање новчаница и ковање новчића).

Гувернере централне банке поставља парламент, тј. влада, па самим тим она и контролише њен рад. Ипак је све шире круг оних који вјерују да је стабилна монета (национална новчаница јединица) база успешне економије и да се (зло)употреба монетарне политике (за финансирање буџетског дефицита, смањење незапослености и слично) може спријечити само независношћу монетарне власти (централне банке) од извршне (владе).

Девалвација - смањење спољашње вриједности валуте једне земље према једној или више страних валута и/или злату. Врши се мјерама државе или монетарних власти. У систему фиксних девизних курсева, девалвација се врши законским (званичним) смањењем девизног курса (паратета) у односу на друге валуте, док у систему флукутирајућих девизних курсева до ње долази смањењем курса на девизном тржишту, у зависности од понуде и тражње.

На девизном тржишту, девалвација доводи до повећања курсева страних валута. Њоме се повећава цијена девиза, што смањује тражњу и повећава понуду за њима, а то, опет, поскупљаје (и аутоматски смањује) увоз, а повећава извоз јер се цијене у домаћој валути дијеле са вишним девизним курсом.

Електронско пословање (енглески: e-business) - дефинише се као размјена информација, успостављање пословних веза и вођење пословања путем телекомуникационих мрежа. Електронско пословање обухвата све оне облике пословања који се могу одвијати прије свега преко интернета (али и интернета), и обухвата: пословање оријентисано према потрошачима, пословање орјентисано према другим пословним субјектима (business to business), пословање унутар организације и реализација веза са државним институцијама.

Пословање оријентисано ка потрошачима обухвата прије свега маркетинг акције (најчешће адвертајзинг) и то се означава као one to one marketing, а затим и продају и наплату продатих производа преко интернета (то је e-commerce или електронска трговина). Успостављање пословних веза са партнерима преко интернета обухвата прије свега креирање виртуелних тимова који раде заједно, иако просторно одвојени, на одређеном заједничком задатку. Главна уштеда овако успостављених односа, business to business, огледа се у избегавању трошкова службених путовања и у скраћењу рокова извршења.

Конвертибилност валуте - способност једне валуте да се релативно лако може замијенити за другу валуту или за злато. Да би једна валута могла постати конвертибилна иза ње мора да стоји стабилна привреда: платни биланс не смije да показује већи и дуготрајни дефицит. За конвертибилност валуте потребан је и одређени степен политичке стабилности у земљи. Уколико земља прогласи своју валуту конвертибилном, а за то нису испуњени услови, национална привреда трпи штете од таквог чина, што може довести до губења повјерења у дату валуту и сусpenзије конвертибилности. За националну привреду је боље да има стабилну неконвертибилну валуту, него конвертибилну, а слабу.

Дефицит - име неколико значења:

■ Негативна разлика између прихода и расхода. Буџетски дефицит јавља се у случају када су буџетски приходи мањи од буџетских расхода. Дефицит платног биланса се јавља када су приходи из међународног промета мањи од расхода;

■ Мањак на рачуну;

■ Ситуација у којој неки артикал расположив у количини мањој од потребне.

Припремио:
Владимир ПАВИЋЕВИЋ

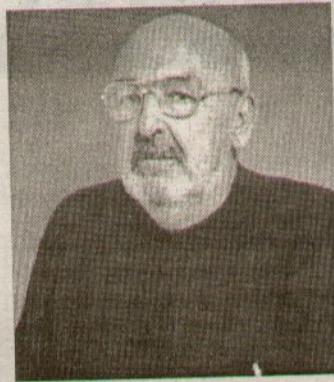
(Коришћен материјал из лексикона: „Економија од А до З”, издање Београдске отворене школе, 2002. година)

Култура и умјетност

АНКЕТА: ШТА СТЕ РАДИЛИ ОВОГ МЈЕСЕЦА?

МИШКО ГОГИЋ, ПЈЕСНИК:

ОПИРЕМ СЕ
ДА НЕ ПОТОНЕМ

У поподневним часовима пјешачим. Неутешено на навика из времена кад сам се бавио пливачеством и био заљубљеник висина. „Пјешак увијек свуда стигне прије свих”, у шали и збиљи тврдио је Душко Радовић. Не идем више успонима него шеталиштем поред мора, слушам тишину и очи одмарам на благом плаветнилу и зеленилу борова и маслина. Понекад, кад на мору спазим чамац, чежњиво га гледам до скора вјерујући „да се живјети не мора, али пловити мора”. Но, тренутак је такав да ми се „бермудски троугао” десио на копну: старост, болест, немаштина. Опире се да не потонем и када сам до сада издржao није ме брига за оно касније. Научио сам себe да не умирем сваки дан. Умире се само једном.

Ноћу прибегавам најјефтинијој забави. Понекад до саме зоре пратим филмове са разних телевизијских програма. Одлучујем се за оне

који су „оскаровци” и „кановци”. Избјегавам лаки и кич жанр. Само једна антологијска скупенца као ова што сам је и емотивно и визуелно, перципирао потврђују да је то била багата, а радозналост задовољена. Пратим филмску серију „Један живот у Њемачкој”. Вrijeme рата, холокауста. Потпуно пуста улица дуга и права између дрвореда. У далекој перспективи назире се зграда. Одједном на почетку улице у раним јутарњим часовима појављују се мушкарац и жена. Он, Јевреј, креће ка саборном центру, а одатле за неки од концлагера. Иако времешан, мушкарац је снајан, мало повијен од тешког зимског капута и кофера у руци. Жена млада, плава, лијепа. Прибија се уз мужа, зауставља га и грли чврсто рукама, наслањајући главу на његове груди. И таман кад помислите да је то коначни опроштај, та сцена се понавља послиje сваких педесетак пређених корака. Кроз

полузамрзнуте прозоре сусједних зграда све то прате заљејени погледи који као да слуте сличну судбину. Завршна сцена: на пустој улици у једном тренутку остао је само обрис младеже која прати свога мужа док јој „не погине из очију”.

Наредне ноћи у касним сатима док сам очекивао неки изазовни филм, налетио сам на „чудо невиђено”, руски циркус. Прво помислих да су то дјечија посла. Али хоћеш, обузме ме музика, а ја сам слаб на музiku, музика прати програм. Виолине, гитаре, балалајке изводе познате и непознате руске и циганске пјесме богатих топлих звукова и бриљантних вокала које ме уздижу до усхићења. Овако се са музиком и циганима лети у небо, досјетих се. Вратомије, плес на затегнутој жици високо изнад подијума. Невјероватне врагодије које изводе дресиране животиње. Коњи плешу по такту музике. Коњи плешу а ја сам се плеса

у жељио, јебем ти живот без плеса.

Срећом, наредних дана десио се фудбалски плес на зеленом пољу, „Мундијал”. 31. маја, кренуло се са „најважнијом споредном ствари на свијету”. Милиони људи су у еуфорији, фудбал је у жижи, потиснуо је све и политику и посрнулу економију. Било ко да се појави на екрану притиском дугмета нестаје. Живи само фудбал и гол, гол, гол.

А у интервјуима књиге: „Нови дан”, „Дамари”, „Буђење” Антонија де Мела, легенде и борца против свих стереотипа и догми сваке врсте. Књиге говоре о просвећености, храбрости, да будемо она што јесмо, да тражимо што већу аутентичност свога бића и свога постојања. Оне разјашњавају крипне теме и табуе на једноставан, скоро анегдотски начин и доносе нам унутрашњи мир.

Ту су и књиге нобеловца Стјањбека „Плодови гњева” и „Зима нашег незадовољства”, које одсликавају Америку тридесетих година, а асоцирају на нашу стварност. Сила новца руинира моралне и духовне вриједности, ствара социјалну биједу и дехуманизацију - нужне пратиоце сваког агресивног раслојавања. И неизbjежно „Добро јутро, Београд“ Душка Радовића са, изгледа, универзалним, свевременим порукама. Добро јутро и, Будво!

ПРИЧА

ЈЕДНАКИ -

Ти си у праву госпару (показује на ћердан бисера), погледај очима и руком.

- Еее...тако. Јесу фини (диви се). Да видимо шта ће рећи Грацијела. Не заборави, зет је из Падове. Из Падове! Јујор Шиме.

- Из Падове!

- Грофовске палаче!

Син грофа Серђа Маријана, мој јујор.

- Чувене лозе, госпар Пима. Е, и наша Грацијела је понос Боке. Вила горска. Такве љепоте...

што јес јес.

Претрчаше два пацова, госпар Пима се запаљено прекрсти.

- Ас ти госпе, шта ће ови непоменици, пи, пи, пи (пљуну три пута). Ка да је, не дај боже, да не кажем... И то баш да-нас... жалија ми се и Марко од Карампане, у његовој крчи, шетају ови црни, пи, пи, пи... Праштајте госпару.

- Није ово добро... Није јујор Шиме. Ово Котор није доживио.

- Јесте ли одабрали?

- Ако се допадне Грацијели.

- Знам ја њен укус, госпару. Нека је срећно. Ако је невољна, нек се врати.

- Како каже Грацијела.

Госпар однесе огрилицу, са жељом да обрадује своју миљеницу, кћер Грацијелу. Забринуло га је оно шетање по бутиги.

Видио јујор Шиме господара Ива, излази из кујунџијског бутига.

- Честитам, честитам, мој господару. Цијела Бока зна. Добри гласи су понос Боке, а за дарове, мој бутига је... знаш госпару... од Котора до Дубровника... мало је таквих... и Млечани говори...

- Без фале, Шиме. Без... ако ја погледам и узмем...

Када ми дође час. И моли за нас Ћешине.

Јер сумња у вјеродостојности свијета је пјесмовна енергија која ће се посредством канонског облика уобличити у биће пјесме. Лалић је изабрао канон као начин уобличавања пјесме због тога што он има у основи прагматични карактер који се на дахнућем претвара у еминентно пјеснички облик. Слобода коју твори надахнуће од ирмоса који је нераскидиво везан за Библију у варијацијама тропара, а последњи је увијек Богородичан, отвара бескрајне могућности трагања за суштством.

У песми „Византија II“, некој врсти увертире за Каноне, Лалић пјева:

... Издржати самоћи, без накнаде
Размене сјаја за невиноси, без тачке
у свечаној и шешој реченици.

Језик, све више неразумљив, слави
Покрећи који ћа роди, удаљен
У центар чистој изјубљеног, крућа.

Призывајући у Канонима библијске назнаке, Лалић је своју опсесију, трајну пјесничку тежњу да дефиниши нужност разарања у стварању зрелих и довршених облика свијета, доводио у ону врсту искушења која су наслутома пјесничке слике доведена у граничне ситуације. Канони су „страсна мера“ пробоја у граничне ситуације. А онја последњи, Богородични канон, јесте одступница у помирење да би се наредним пјевањем трагање наставило, јер „Господ убија и оживљава“.

У томе сазнању да се стиже до тачке „када мудрост постаје непрозирна“, Лалић пјева оно оскудно вријеме које је њему припало; то је вријеме „суррогат драме вавилонских зидара“:

... Каје књића: сјаје и измери земљу, ћој леда
И размешну народе - а Јајуљци Јојма немају,
Булаџе о Јајуљном селу, Јасовима изобличеним
У Јајодују саопштења, као убрзаши запис
на мајнефонској траци...

То мијешање сакралног и профаног у строгој форми канона јесте Лалићево повјерење у пјеснички језик који има апсолутну модерност у тежњи да се магијом језика прапочела редефинишу.

Као ерудитни пјесник, који се не либи да у ткиво

У ТРАГАЊУ ЗА ВИЗАНТИЈОМ

Иван В. Лалић је скоро на крају пута говорио да „... пјесник, све и да хоће не може а да не пева о свом времену. А то је, врло изразито, и време зла“. Један ововековни филозоф, Адорно, запитао се да ли је уопште могуће писати поезiju после Аушвица (а ја бих додао: или после Јасеновца). Мој одговор је: не само да се може, него мора. У том смислу феноменологија зла, и његова функција у историји, једна је од кључних тема „Четири канона“.

Дакако, Лалић није био од пјесника који искључиво маштом проналазе истине јер је био од оних ерудитних пјесмотворца који не само да проучавају и усавршавају традицију пјесништва и пјесничког језика него трагају и настављају духовне домете пјесништва у тумачењу свијета и живота. Слиједећи Рилкеову идеју о томе да су „стихови - искуства“, Лалић је говорио: „Пошто је поприште мојих искустава савремени свет, мислим да је нормално, да је неизбежно да у семантици мојих стихова егзистирају и речи са подручја технике, односно техничке цивилизације која ме окружује, чији сам део“, али је развијао идеју о томе, поводом једне своје пјесме, да је она депатетизована реплика „и можда у једном слојевном значењу скептична зато што она пева о једној великој заблуди, о једном великом разочарању историје“, а тумачећи једну другу пјесму изјавио је: „ја покушавам да говорим (певам!) о једној драматској, трагичној историјској ситуацији у којој се нашао читав један народ“. То је, сасвим конкретно, српски народ - али као такав и у функцији парадигме историјске злосреће која се дешавала (и дешава се) и другим неким народима и културама, у последњих неколико миленијума.

А то је „оскудно вријеме“, о чому је пјевao и Хелдерлин.

Лалић твrdи да „треба славити свет у лепоти и страхоти његове свеukупности“.

„Пјесник данас више не иде од мита ка поезији, сматра Лалић, него обратно: од поезије ка миту... Византија је и једна мататпора за свест о пореклу, свест о извесном најушном континуитету. Покушао сам да низу својих песама те две Византије ставим

у дијалог; тачније, да их сјединим у једном скривеном дијалогу између историјског и митског“.

Исидорина идеја о томе да људи без труни маште мисле и посматрају своју савременост и да је зато и не разимију, а да машта, како је писао Китс, проналази истине, добија у Лалићевом случају као пјесника малог и угроженог народа и атрибути ерудитног пјесника који ослушкује и тумачи своје доба подразумијевајући духовна искуства свеukупне баштине.

„Треба славити свет у лепоти и страхоти његове свеukупности“, записује Лалић. А указујући на дистинцију између баштине и традиције он ће рећи да пјесник има привилегију да бира своју традицију: „Није све што је моја баштина истовремено и моја традиција. Традиција је... активни део баштине“. А каква је „лепота и страхота свеukупности света“ у овом оскудном времену које је запало и Ивана В. Лалића?

Чему пјесници у оскудном времену - питање је које одвајкада чека пјеснике од оне врсте који не пјевају само појавне облике бића већ теже ка томе да, попут Богородице, у деветом пјевању Трећеј канона Ивана В. Лалића, „додиром молбе ускладиш равнотежу светла и таме у души смртника, који мери анђео овога тренутка“. Јер модерни пјесници, или боље речено тотални пјесници јесу ерудитни пјесници већ и по томе што управо пјесничким језиком подразумијевају оно што јесте остварено у трагању за духовним путевима одгонетања свијета, оним путевима којима, како би рекао Хајдегер, може само поезија слутњом, још даље и од религије и философије.

Лалићев је анђео у Канонима сумњичав, за разлику од Рилкеовог који је страшен, и по томе што је само мјерилац а не и онај који је душобрижник спањења:

... Бојородић, шија која носиши најлеђише име
Врховнот смисла ове неразговећине јаве,
Исјараш си у сан,
и речи арханђелу
Да ми извади душу босиљком, ако може,
(Ако није урасла у сумњу, у танјрену)

Култура и цијетност

У СТРАХУ И СТРЕПЊИ

Неће на добро... не, мислио је у себи. Грацијела га је чекала с нестрпљењем. Допала јој се огрлица, то га развесели. Са олакшањем оде да одмори.

Иво Пима је поштован и уважаван. Никоме се није замјерио, помогао је сиротињу. Није се упушио у преваре или било какве сумњиве послове. Тек што га обори први сан, чује се ломњава. Џигле су падале са кровова, а куће су пущале на пола или се потпуно урушавале. На земљи се појавише пукотине. Куће на обали одједном нестадоше, потонуше у море. Госпар се пробуди од велике тутњаве. Портрети његових предака попадаше са зида. Чуо се звекет порцелана и стакла.

- Каква сотона разбија и рушу.

- Госпару, Грацијела! - запомагала је служавка Станица.

- Што је та врска? - још бунован од спавања, зајањено пође према соби одакле је запомагала Станица. Грацијелин кревет бјеше затрапан камењем од рушевина. Вириле су јој само руке. Госпару Пими одузе се глас, лице му се грчило, поблијеће и паде. Станица је вриштала, звала у помоћ. Град је лично на пакао. Бол,

смрт, прашина, дим, ватра, гласови (сломљени, молећи).

Сљедећег дана, пробуди се госпар Пима. Други потрес је затрпао Станицу. Са полуслрушеног зида, Пима узе мач, подиже га увис.

- То су они! Претворили су се у сотону. Они извију из бутиге. Ја ћу њих!

- Ишао је са уздигнутим мачем, тражећи пацове. Нису обраћали пажњу на њега, свако се забавио око своје несреће. Док су неки живи били срећни, други нису хтели да живе без најдражних. Скравијали су себи живот, вјешањем или оружјем. На капији грофа Зарића висило је његово тијело. Жена му и троје дјече бјежу испод рушевина.

На Тргу од пјаце нађе на групу људи. Пима мачем пође на њих.

- Ви сте, сотоне, доњеље пакао. Ви, црни, репати!

- Госпар Пима, то смо ми, зар нас не познајеш?

- Сотоне, на комаде ћу вас - јуришао је на њих.

Снажни Видак стеже га иза леђа, продрма га, паде му мач.

- Госпару, ја сам, Видак.

- Ти си пацов, ти си њихов. Колика ти је глава?

Сви сте ви. Вјежки. Он их види са пацовским главама. Трче

за њим да га убиједе, да га увјере да су они његови пријатељи, комшије, Которани. Још луђе бјежи. Попе се на зид. Одједном стаде, као да се сјети:

- Грације, моја Грације! Грацијелице... Грације... кочије... Нико, брже Нико, кочије за моју малу Грацију... да дочекамо Ђована Маринија. Твог Ђованија. Ево га... долази. То је он, његов брод. Ђовани јаше на великој риби, окрени се, пожури, јуре те пацови. Брже... брже... Појешће тебе и рибу. Маши му, Грације, вјеверице моја...

- Госпару, сији са зида, дај ми руку...

- Пацовска глава ти је ка брдо. Иш! Иш! Колико их је? Иду на мене-коракну, и паде са високог зида.

На обалу доплови брод. Посада се прекрсти, видјевши рушевине. На броду је вијорила застава са натписом „Грацијела”.

Море се смирило. Попут виолине чула су се звона са светог Тријупна и светог Луке. Њежна копрена туге обави Котор. Чули су се крици, људски и животињски. Лутале су сподобе, стварне и нестварне. Постојала је само стрепња и нада за опстанком. У страху и стрепњу сви су били једнаки, љета гospодње 1667.

Слободан ВУКАНОВИЋ

ОД КОСТИ ДО КОСТИ

Хватам крик времена у јашу. Причања и затиси са појућелих страница сјећају се мене. Праријечи се сустижу са ријечима оводањим.

И шта бива?

Гласови старине отијеше ме или занесу или ожећи ту болно, као да су овој трема на усана.

Нешто истобијено, а други олико, обузима ме свеја. Са давњих страница - са кришеница времена - леће ми ка зјенама црне йахуље. Још су, канди, штойле од даха и глана минутих рукописаца. И води се нијемо сај овор између сисашеља и времена, које је ласно пориче све йоноре и заширања и јробне хумке.

Можда су то неумитни изазови - они удари кресива о кремен ријечи... Јер, вједашња ријеч је нешто више но што јесте. Она зна шчешајши за јро коју мисао или исказ у замешку. И хајде, онда, одазови се, сисашељу! Лако је то рећи. Но, сисашељ можда нема довољно снаге или не зна - у које ли руко да одјеће стару и рађу... Или пречуј да си прозван, сисашељу - пусти стару ријеч нека сама збори и не стијај на гашицу, која би се ћод накалемљеним изразима преломила...

Свједочење прво

Причао ми је старина Крсто Радовић, ћоји ирилица овако:

Нејда је бивало трајне јлади међу зидинама Будве... Жена свари чорбу, ја кости објеси о шаванску јреду - за други и јућ. У оближњу кућу стији нуј издаље пријашељи, ја домаћица дојрчи к сусјетки: Дај, позајми ми ону кости за чорбу - да ми се образ не окине...

Свједочење друго

Казује ми Богишићева анкета, из 1873. године (59. страница):

„К јому треба примијешти да у давна времена, ојирилике назад 100 година, дојајало се у Црној Гори, као је јладна једина бивала, да су људи, кад не би имали што друго прородиши, прородавали су џејцу, ја и одраслу чељад, иако за јеја, јер је шешко било наји кујца у Црној Гори. Иако, шу није само ошат или родиштељ располовај али, но у доји овору са свом чељају кућном...“

Свједочење треће

Поји Тошо Шоровић јага се Пејшу Првом како су је рдно страдали на броду, пренеусјелом покушају сеобе у Русију. Било је то 1817. година, забиљежили цешињски „Задиси“ (1936. година, стр. 311-312):

„... за гвадесет и три дни нијесмо хљеба окусили, но се нај на у Грках шенице, ако смо је фрешку зобали; не мој аши старци и бабе и нејака ћеца, која не моти аху зобати јомријеше гвадесет и чејворо... И ниједно нијесмо на крај ухопали, но свако у море бачили...“

Без коментара

Сисашељу се мрзну ријечи на врху оловке.

Остаје само чуђење.

Колико ли је морао пропастиши црној орски народ, е да би се моја ог срца напомијаши и своје име одражиши.

Тело Вуковић

(О пјесништву Ивана В. Лалића)

пјесме унесе накнадна сазнања, Лалић ће у сопствену визију Византије као зреле и докраја уобличене цивилизације која је у духовном смислу доведена до потпуне апстракције чистог круга и неразумљивог кодираног језика којему ни алхемија не доноси нова значења, ставити у питање Творчевом навадом да суворо гради и разграђује. Творац је и творац оскудног времена, и оскудног времена које је запало пјесника овога часа што га гонета и пјева:

... Старшина је књића као каже: јер су народ који пропада са својих намера, и нема У њих разума; ако народи имају душу, онда и њина душа йознаје ноћ, и месец неко старији, тје бучи пустош - Али шта сања народ у ноћи душе?

То је Лалић, мада невољко, открити у сновићењима, спомињући се Богородице да га ослободи те тешке море и да га се сјети у грешноме мноштву и да тиме докине сазнања о поразу:

... кака заспим Тврдим, дубоким сном у ноћи душе народа Који пропада са својих намера, и нема У њеја разума, већ само уборне наде у правду Бесјарасној Творца - што с разумом везе нема - Као и љубав што нема је.

Већ предзимско распие вече, Укључује све телевизоре у земљи Србији...

То намјерно опадање и расап, принцип бестрасног Творца, може бити ублажен само милошћу Богородичном у свијету Творчевог заданог несавршенства. Врховни принцип који гради и разграђује бестрасно ублажен је Богородичном молитвом, само њом. Због тога је и пјесма, како опомиње Лалић, само у служби кружења милости. То је њен духовни досег и домаћај. Нема пробоја у онострано:

... Помени оданост моју у служби несавршенству Овој земљи ми слова, као молиши за све трешне...

Пјесникова самоспознаја да сваки узлет духовних наслупа поново улази у покоравање врховних принципу постојања и трајања свијета, није зауставио потребу да се поново, изнова, трага за надом да се свијет може и другачије уобличити. То је нада

у служби несавршенству.

Враћајући се непrekидно пролазности цивилизацијског модела, касне и зреле Византије, Лалић је у раној пјесми „Византија“ пјевао о усуду који је задесио ову цивилизацију, опомињући: „Зaborавили су те, лепото света, јер су тако хтели“. Видећи у Канонима оскудно вријеме сопственог часа, и народа којему припада, пјесник је у „тромом крвотоку“ Византијске цивилизације у доба Јована VIII Палеолога, онога цара што је прихватио и унијаћење да би спасао Византију као државу од пропасти, препознао унутарње осипање. Иако је тај заборав „лепоте света“ био изузетно прагматичан он је, у пјесничкој визији, био не само закаснио него и узалудан. Последњи Византијски цар, сахрањен по католичком обреду, остао је симболом онога напора које је не прихватио недодириву каузалност:

... Господ сиромашни и боташи, Јонијске и узвишије, каже књића; славиши беспјетворност Те осцилације, и не ловиши сенку њеној смисла Изван надокучивот, тје ствари видљиве немају Сенку...

Ако канони јесу домишљани да буду земаљски одјек пјесама које анђели пјевају на небесима, онда у Канонима тај одјек има, истовремено, и у двогласу који се надјевава, и гласове сумње и гласове наде. „Кобан је умор творца“ - каже Лалић јер „можда зато множе се црнуумни и проклети“.

Пјеснику остаје избор. Отуда његове слутње изазвају благост Богородице, материнску животодадност, милост достојну човјекове проплазности али истовремено и његове божанске природе коју је опавилога Богородица. А то је могућност избора, она могућност која модерном пјеснику отвара увијек нове путеве слутњи „чак и у немогућности вредноћа одлуке, трудом ума скученог у бучној избију безумља“.

У Канонима је страшна расцијепљеност модерног чојека исписана и као усуд модернога пјесника. Његов је отпор и утемељеност у могућности избора „бодежа љубави усмрреног у нестално срце света“.

Канони су тестијментарна Лалићева књига. Књига онога који се не предаје забораву јер увијек има мо-

гућност избора.

Ето, чemu пјесници у оскудном времену. Лалићев пјеснички пут до пјевања о оскудном времену био је, рекло би се, данас, борхесовски. Наиме, Лалић је трагао и за пјесмом поштујући традицију, а традиција је, за њега, „активни део баштине“: „... мој је песнички буквар, почетак моје традиције“ - „Антологија новије српске лирике“ Богдана Поповића „... из које сам научио све суштинске ствари као песник“. Војислав Илић „као песник јасних, јарких пластичних слика“ и Дучића са „својим култом форме“ стоје несумњиво као претходници Лалићеве артикулације пјесничког језика, оног језика у настајању, сажетог у књизи „Време, ватре, вртovi“. Иако Лалић истура пјевање у „Страсној мери“ као пјевање на међи, вјероватно је тачно да је пуну страсну мjerу, „пјевања и мишљења“ остварио тек у касној књизи „Писмо“. То је књига стихова пуне зрелости, мајсторства у пјевању страсти што је настала животним пјесником недаћама у људској судбини и мишљењем о судбини свијета и живота. Митизовање пјесничког језика сазрело је тек тада да оне страсне мјере у којој и везани стих и слободни исказују истом снагом пјесникове опсевијне теме. „Војислав је“, каже Лалић, „створио основну мелодију нашег так

Култура и умјетност

НЕКЕ НЕПОЗНАНИЦЕ ИЗ ЖИВОТА И ДЈЕЛА АНАСТАСА БОЦАРИЋА

НЕОСТВАРЕНА ЖЕЉА

У богатој и недовољно истраженој биографији сликара Анастаса Боцарића налази се још један мало познати подatak. Наиме, дневни лист „Политика“ донио је 25. новембра 1971. године, у рубрици „Филателија“, напис занимљивог садржаја у коме се управо спомиње једна слика овог умјетника. Чланак под називом „Грађански портрети XIX вијека“ објављен је у јавности да су у едицији „Умјетност на тлу Југославије“ издате нове поштанске маркице. Избор мотива извршио је др Лазар Трифуновић, професор Универзитета у Београду, а графички реализовао Андреја Миленковић, академски сликар из Београда. Маркице су рађене у Аустријској државној штампарији у Бечу и издање чини шест вриједности са мотивима дјела сликара као што су: Катарина Ивановић, Вјекослав Карас, Константин Данил, Михаел Стојац, Матевж Лантус и Анастаса Боцарић. У питању је једна од најбољих слика овог умјетника портрет трговца Иванишевића. Настало 1896. године у Мостару, највијероватније према фотографији, припада типу парадних портрета са доста потенцирања на појединим детаљима као што су: бројаница, појас, ћилим. Посебно су карактеристичне руке, третиране слободно и експресивно. Стишана импулсивност и неуједначена свјетлост одају изванредан примјер оплемењеног академског реализма са видним романтичарским елементима.

Ликовни критичар Младен Ломпар је једном приликом констатовао да „положај портретисаног као и обрада које подсећају на Бесов портрет Његоша, па је највијероватније, реализују овај портрет, сликар имао пред очима дјело аустријског мајстора“.

Поред занимљивог податка да је слика Анастаса Боцарића уврштена у избор од шест истакнутих умјетника са краја XIX вијека, свакако се треба осврнути на још неке области у којима је показивао изузетан таленат. Они су потврда свестраности овог умјетника рођеног у Будви 1864. године. Прије свега треба истаћи његове радове у области скулптуре. Од њих је сачуван мали број јер многе идејне скице и макете нијесу угледале свјетлост дана и нијесу реализоване. Велики број њих служе као архивска грађа за проучавање његовог стваралаштва.

Једни сачувани рад је попрсје књаза Николе, рађен у цетињском периоду и датира из 1899. године. Оно што је најкарактеристичније је Боцарићев осјећај за фину моделацију. Присутно је потенцирање вјерног приказивања детаља.

За исту годину везује се још један Боцарићев рад који није реализован, али је сачувана фотографија макете. Ради се о споменику црногорском владицијеснику Његошу. „На узвишеном архитектонском подножју једи на конју владику у црногорској ношњи. Лијевом руком придржава узде, а у десној му је нешто налик на перо-символ грандиозне духовности овог црногорског

владаоца-филозофа“. Ево шта је овом споменику записао сам Боцарић. „У другије народи и све поједиње вароши, не баш велике као Париз и Лондон, већ од неколико хиљада становника подижу и веће споменике својим великанима и себи. На прагу смо двадесетог вијека, па би требало, да и ми са другијем народима појемо напријед“.

Када је скулпторски рад у питању, свакако не треба

да баш он, Будванин, уради споменик великим пјеснику. Нажалост, та жеља му се није остварила. На конкурс су се појавили Марко Брежанић, Иван Мешровић и Лојзе Долинар коме је повјерена израда споменика. Послије конкурса Боцарић је записао: „Није се ни мени једнапут десило да се испуни ријеч несрћног, а плачног Великог Назарењанина:“ Нема пророка без части до у постојбини

Анастаса Боцарић: „Портрет трговца Иванишевића“

заборавити ни његово учешће на конкурсу за споменик Стефану Митрову Јубиши. Боцарићев интересовање започиње у јулу 1933. године када шаље прва писма Одбору за по-дизање споменика.

Из споменика се може видjetи да је његова замиса била да се на врху споменика налази попрсје пјесника док би се са стране урадила два рељефа, његов дар пјеснику. Каква су била његова размишљања о цијелом пројекту можда најбоље разјашњава писмо упућено 22. јула 1933. године. Господину Иву Рађеновићу, предсједнику Одбора за подизање споменика. Народ који под споменицима својих славних предaka живи њиховим дахом неће никад изумријети. Јер, споменици живе и дишу бесмртношћу. Прочитавши у новинама да и Будва подиже споменик Стефану Митрову Јубиши, изразавам овим своју радост интелигентним и родољубивим покретачима те племените најмре, и желим да сваком и свима тај споменик буде понос и не-прекидан подстrek покољењима на путу којим је ишао и Стефан Митров Јубиши-на путу Немањића, Обилића и Карађорђевића.

Ако Одбор није закључио погодбу за извршење тог споменика са другим вајаром-ја мојим овим стављам за тај споменик у службу своју љубав и све своје способности, као Срbin и као Будванин. Слаже ли се Одбор да прими ову моју жељу и понуду ја ћу радо провести време потребно за извршење траженог рада у Будви коју, као свогу колијевку, не могу заборавити“.

Из преписки са Одбором за подизање споменика јасно се уочава његова жеља

својој и не бацајте бисер под свиње, а ја сам га одиста премног до данас бацио. Као Стефан Митров Јубиши-Све за народност“.

У то вријеме Анастаса Боцарић ради по фотографији портрет за цркву св. Тројице који је претпријат знатна оштећења у земљотресу 1979. године па се и сада налази у Заводу за заштиту споменика културе на Цетињу.

Постоје сачувани трагови

да се подизају још раније

бавио и примјењеном умјетношћу. Био је ненадмашан у вјештини калиграфија. Ријешио је израду

омота за цигарете „Морава“, „Дрина“, тикете за пие „Марајин“, „Задарски пелинковац“, „Влаховац“ као и минералну воду „Књаз Милош“.

Оно што је посебно занимљиво је подatak да је један сликар из Будве, почетком XX вијека, тачније 1905. године, урадио рјешење државног грба Етиопије. Израђен је по наруџбини цара Менелика II и његова коначна верзија

примљена је у Етиопији са

великим одушевљењем.

Централно место на грбу припада „царском престолу и чувеним питомим лавовима цара Менелика“. Док је боравио у Истанбулу 1905. године, Боцарић је добио писмо сљедеће садржине: „Примајући знање етиописког царства, за које сам Вас замолио да направите, радијем се што могу да изјавим да заслужујете највеће похвале не само што се тиче умјетничке стране знамења већ и избора идеја и срећног завршења“.

Овај грб је кориштен у Етиопији од 1905. до 1974. године, тачније до смрти цара Хајла Селасија.

Драгана ИВАНОВИЋ

ИЗЛОЖБЕ

ПТИЦА ИЗ ПЕПЕЛА

Почетком јуна, у изложbenom простору спомен дома „Стефан М. Јубиши“ у Будви, отворена је заједничка изложба скулптуре Валентине Ждерић и слика Иване Филиповић, под називом „Преображај“. На самом отварању изложбе, ове младе умјетнице су, као увод у разумјевање представљеног умјетничког пројекта, извеле истоимени перформанс којим је уједно ослављено смртна савије гнијездо од миришних гранчица и у њему изгорио од сопствене топлине, да би потом васкрсле из властитог пепела. Дакле, симболизам јасно указује на ваксирење и бесмртност, цикличко рађање и умирање. У старом Египту феникс се као симбол сунца и његовог дневног циклуса повезивао и са средиштем култа сунца, египатским Хелиополисом. Феникс евоцира ствараљачки и разорни огањ, из којега је свијет настао и у којем ће нестati. Преко Египта феникс улази у грчке и римске митове у којима ће због својих особина уживати велики углед. И Хришћани су феникс сматрали светом птицом и симболом, несаломљиве воље за преживљењем, ваксрењем као побједом живота над смрћу. Иконографски слој представљених слика Иване Филиповића комплетно се ослања на митолошку симболику феникса, коју

„Нека човек извлачи душу из свој шела ујорно као кад сише срчик из шрске“

(Katha-Upanishad)

умјетница интуитивно прелама кроз аутентичну специфиčност сопственог стила прожетог појмом модерне слике или израза заснованог на теорији савремене умјетности. Комбинујују класична средстава изражавања са симболима модерне технологије, Филиповићева успјева да пренесе танани доживљај духовног узлете у осећају љубави која као суштинска бит универзума вјечно ваксрира кроз различите видове космичке, божанске категорије лијепог, коју по правилу прати енергија нествореног свијета. „...Отворила су се врати... Свјетlost је ушла унутра... и родила се птица из пепела...“

Валентина Ждерић је недавно дипломирала на Факултету ликовних умјетности на Цетињу, у класи професора мр Павла Пејовића, на одсјеку за вајарство. Ивана Филиповић је, такође, овог пр-ольеа дипломирала на истом факултету, у класи професора Драгана Карадића, на одсјеку за сликарство. Умјетнички пројекат „Преображај“ представљених слика Иване Филиповића комплетно се ослања на митолошку симболику феникса, коју

Л. ЂУРАШКОВИЋ

ФИЛМ

ДЈЕЦА У РАТУ

● На Будванској ривијери ће се овоја љења снимати јујословенско италијански филм

Дуж Будванске ривијере, али и у другим мјестима у њеном залеђу и непосредном сусједству, бијесниче овога јета - рат. Филмски. На ратну тему филм овог пута праве наши и италијански синеасти - београдски „Фilm 87“ и римски ГАМ.

- Настављамо, уствари, сарадњу још раније започету - каже Мишко Стевановић, директор овог пројекта. - Тема је рат, а филм има антиратну поруку. Прича се, наиме, догађа почетком деведесетих, када се бивша Југославија нашла у

пламену грађанског и међународног сукоба. На обали негде, и у њеном залеђу. У њеном центру су двоје дјеце, Хрватица и Србин, који пролазе кроз дим и пака спашавајући једно друго.

Редитељ филма, који још није добио име, је Нина Мимица, сценограф је Јасна Драговић, костимограф Ђојана Никитовић, продуцент директор италијанске фирме Пјеро Амати. У њему ће играти познате звјезде Цереми Ајронс, Раде Шерберија, Ирена Папас, Сесил Рот и друге. Још

увијек се траже дјеца која ће тумачити насловне улоге.

У Будви ових дана борави мјешовита екипа која припрема терен за снимање које ће почети 19. августа. Радиће се дванаест недеља и готово сви кадрови ће бити снимљени у Будви, Милочеру, Светом Стефану, околним селима, Тивту, Перасту, селу Мурићи на Скадарском језеру, Вирпазару. Екипу ће чинити 120 људи, а снимање треба да буде окончано половином новембра.

С.Ш.Г.

А ЈЕВРЕЈИ А РАТ

„Почев од извјесне тачке нема више повратка. Ту тачку треба достићи“

Ф. Кафка

Фридрих фон Хилер црно-жућији Фридрих Џуца у своју жућу сјенку, уснаје Франц што је гујачак Џуц до бола јајога црвена, крв међу црном и жућом заспавам, Југе, Жидов Џас с висина наднесен Марк Шаја мистичносији, Хелдерлин, Маријенбад Рајнер Марија Рилке виртуоз, божански мај сијахове извлачи из рука, из шешира А Јевреји а Рај, својетски на прози Фридрих-Франц А Кафка а Кафка Јеврејин у очима сав

Хорна је прегада душу лахору, Јовјејарцу а Даху Даху док свеци марширају сјеруне бичева ваздухом жице, јауци, Џи лончићи, лончићи бубњи лимени звон узлијећу звијезде, жуће Јевреји димом Џуцују на онај, боли свијет: Тихо Седер-вече и бар - мизва и Пасха, а из сандука лујка без Јлаве Тхорах Пенитайеух шора у свијак савијена о зар, о зар? Подгорица, 20.05.2002.

Јасна Ч. ВУКОВИЋ

Култура и уметност

СПОМЕНИЧКО НАСЉЕДЕЊЕ БУДВЕ

ДВАДЕСЕТДВИЈЕ ГОДИНЕ ОД ОТКРИЋА

Прије двадесеттри године, у прољеће, или тачније 15. априла 1979. године земљотрес разорне снаге је тешко оштетио многе врједне културно-историјске споменике дуж цијelog Црногорског приморја. У низу дрвних медитеранских градова, поред Котора, Бара и Улциња, нарочито је страдала и Будва. Упоредо са обновом и новом изградњом пружила се прилика и за успостављање систематског истраживаčkог рада на споменицима културе унутар и у окружењу Старог града Будве, једног од најстаријих урбаних центара на Јадрану. Тако је отпочело са вриједним и необично ријетким открићима од којих су, како то понекад бива, многа била случајна.

Поштујући хронолошки слијед, као прво намеће се откриће зидина и пилона, односно античке капије, кроз коју се улазило у легендом обавијену *Buthoe*, прастаро илиро-грчко урбano насеље. Ови први бедеми Будве рађени су у карактеристичној киклопској техники (ређају по хоризонталама масивних камених блокова), а свједоче о граду који је као такав постојао већ у V вијеку пре Христа, што потврђује помен његовог имена у писаним историјским изворима из истог времена (Софокле „Ономакло“).

Западно од Старог града на локалитету античке некрополе спроведена су најчешће обимна археолошка истраживања, где је, поред изузетног открића градитељског система сама некрополе (на жалост несхватљиво грубо девастираног ради изградње новог хотелског комплекса „Авала“ /шеталиште и канцеларијски дио/) откријен изузетно велики број (блizu 4.000) вриједних археолошких налаза који указују на богатство комплексног античког средишта, какво је била Будва, са континуитетом коришћења некрополе у трајању од преко десет вјекова (од VI вијека с.е. до IV вијека н.е.). Начини сахрањивања унутар будванске некрополе представљали су особен примјер аутентичног, опипљивог сагледавања мјешања и смјење култура на овом простору кроз различите историјске периоде (илиро-грчки, хеленистички, рим-

ски и ранохришћански). Ванредна надареност античким мајстора обликовања огледа се у ријетким примјерима хеленистичког златног накита, хеленистичке и римске керамике, као и римског стакла. Ови новооткрiveni експонати, бројна камена пластика, као и богата збирка античког новца, таворећи по дефиницији, још увијек нијесу презентирани јавности та-

зграде предвиђene за Музеј града.

У овом низу открића вриједних културно-историјских споменика, као једно од најзначајнијих, представља откриће римских терми испред цркве Св. Ивана и зграде предвиђene за будући Археолошки музеј. С обзиром на значај откријеног споменика, уклоњен је стамбени објекат како би се омогућио

карактеристикама византијске провенијенције, посредно указују на реалне могућности датовања ове омање сакралне грађевине.

Приликом конзервације оштећеног иконостаса будванске цркве Св. Тројица, пронађено је да се испод горњег слоја икона налази примјер старијег и вриједнијег иконописаног сликарства. Натпис који се налази у доњем дијелу крста са „Распетем“ открива нам да је ове иконе урадио грчки сликар-иконописац Наум Зетирик са острва Милоса и то године 1833.

И у црквама неких од манастирских комплекса у околини Будве заблистало су појединачни открићи, посебно када је ријеч о налазима фреско сликарства у манастирима Подластва и Дульево. У цркви Рођења Богородице манастира Подластва, поред живописа из XVII вијека, откријено је и, касније рестаурирано и конзервирано, стилски изузетно значајно, старије фреско сликарство које датира из XV вијека.

Овде су такође откријени и остаци подног мозаика

из ранохришћанског времена који потврђују претпоставку да је средњевјековна грађевина настала на темељима неког старијег храма. Риједак примјер фрескосликарства из XIV вијека, сасвим случајно је заблистали пронађен испод дебљег слоја малтера у цркви Св. Стефана манастира Дульево. Фреске у Дульеву су срећом рестауриране и конзервиране, док је, сасвим несхватљиво, вриједан живопис из цркве Св. Димитрија (XVII в.) манастира Војнички остато, забијен, да пропада, скоро до данас, иако се налази на пола пута до манастира Дульево. Мање значајни, фрагментарни, примјери фреско сликарства откријени су и у дјелу конака манастира Прасквица.

Пошто су године 1983. настављени радови на сондажним истраживањима у Старом граду, јужно од цркве Св. Ивана, сензационално су откријени архитектонски остати ранохришћанске базилике са фрагментима мозаичког пода (апсида и сјевероистични дио наоса). Будванска базилика (крај V, или поч. VI вијека н.е.) по свим умјетничко-историјским карактеристикама (тробродни храм монументалних димензија, мозаик, осликан зидови у алекто техники, архитектонска декорativna пластика и вриједни налази покретног археолошког материјала) представља изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду. Бројност и разноликост покретног археолошког материјала, пронађеног унутар овог објекта, указује на његов значај посебно за изучавање материјалне културе средњевјековне Будве.

Вриједни остати фреско сликарства фрагментарно су откријени у црквама Св. Саве Освештених (XII в.), Sv. Marije de Castello (XVII в.) и Св. Ивана (XV в.) у Старом граду. Најзначајнији су, свакако, остати живописа у цркви Св. Саве Освештених који, поред изузетног ликовног квалитета, својим особеним стилским

Осташак римске Villa Urbana: Камене (II в. н.е.)

ко да ће њихова будућа изложбена поставка, послије деценција исчекивања, засигурно одјекнути као ново откриће.

У току археолошких истраживања 1981. године веома значајно откриће представљају дјелови про стране римске јавне грађевине, тзв. „Villa Urbana“ са одајама различитих садржаја и намјене. Главнина њених остатака откријена је у источном дијелу старог хотела Авале, у непосредној близини античке некрополе, где су пронађени остати изузетно вриједног примјера мозаичког пода (крај I и поч. II вијека н.е.) на коме је, како се претпоставља, илустрована са постапку Будве (символичне представе змаја, змија и бића из свијета морске фауне). Као умјетничко-историјска вриједност мозаика, тако и његове стилске и техничке особености, свједоче да је ријеч о ријетком, необично вриједном и препрезентативном дјелу римске умјетности на простору Балкана.

Као дјелови исте грађевине откријени су: „хипокауст“, елемент архитравне греде са раскошно укrašenim капителима и остати римског плочника у сутерену

ло откопавање и адекватнија цјелovita презентација. Изузетно ријетки елементи ентеријера овог споменика садрже каде, простирије са хипокаустом, ложишта и др., што указује да римске терме из будванског Старог града представљају јединствен археолошки налаз ове врсте код нас.

Откриће камене чесме

која се у римско доба налазила на једном од будванских тргova, такође представља споменик који свједочи о Будви из времена остављеног скоро два миленијума иза нас.

Пошто су године 1983. настављени радови на сондажним истраживањима у Старом граду, јужно од цркве Св. Ивана, сензационално су откријени архитектонски остати ранохришћанске базилике са фрагментима мозаичког пода (апсида и сјевероистични дио наоса). Будванска базилика (крај V, или поч. VI вијека н.е.) по свим умјетничко-историјским карактеристикама (тробродни храм монументалних димензија, мозаик, осликан зидови у алекто техники, архитектонска декорativna пластика и вриједни налази покретног археолошког материјала) представља изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду.

Бројност и разноликост покретног археолошког материјала, пронађеног унутар овог објекта, указује на његов значај посебно за изучавање материјалне културе средњевјековне Будве.

Вриједни остати фреско

сликарства фрагментарно

су откријени у црквама Св.

Саве Освештених (XII в.), Sv.

Marije de Castello (XVII в.)

и Св. Ивана (XV в.) у Старом граду.

Најзначајнији су, свакако,

остати живописа у цркви Св.

Саве Освештених који, поред изузетног ликовног квалитета,

својим особеним стилским

изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка

истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду.

Бројност и разноликост покретног археолошког материјала, пронађеног унутар овог објекта, указује на његов значај посебно за изучавање материјалне културе средњевјековне Будве.

Вриједни остати фреско

сликарства фрагментарно

су откријени у црквама Св.

Саве Освештених (XII в.), Sv.

Marije de Castello (XVII в.)

и Св. Ивана (XV в.) у Старом граду.

Најзначајнији су, свакако,

остати живописа у цркви Св.

Саве Освештених који, поред изузетног ликовног квалитета,

својим особеним стилским

изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка

истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду.

Бројност и разноликост покретног археолошког материјала, пронађеног унутар овог објекта, указује на његов значај посебно за изучавање материјалне културе средњевјековне Будве.

Вриједни остати фреско

сликарства фрагментарно

су откријени у црквама Св.

Саве Освештених који, поред изузетног ликовног квалитета,

својим особеним стилским

изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка

истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду.

Бројност и разноликост покретног археолошког материјала, пронађеног унутар овог објекта, указује на његов значај посебно за изучавање материјалне културе средњевјековне Будве.

Вриједни остати фреско

сликарства фрагментарно

су откријени у црквама Св.

Саве Освештених који, поред изузетног ликовног квалитета,

својим особеним стилским

изузетно вриједан споменик налаз, а свједочи о Будви као угледном и важном културном, вјерском и економском средишту у периоду од V до X вијека.

Сондажна археолошка

истраживања Цитаделе потврдила су претпоставку да њен западни дио, са кулом као самосталним стратегијским објектом, припада средњевјековном периоду.

Бројност и разноликост

Духовно наслеђе

ПСИХОАНАЛИТИЧКА ТЕОРИЈА ЛИЧНОСТИ

О ГЊЕВУ
И АГРЕСИВНОСТИПсихоаналитичко
тумачење
агресивности

Најзначајније доприносе психодинамици личности која чине кривична дјела, а самим тим и могућности психотерапијског рада са њима, дали су психоаналитичари.

Фројд нам је до данашњих дана оставио дилему о урођености нагона смрти. Поред тога у свом капиталном дјелу „Тотем и табу“ он је поставио тезу да је убиство оца прототип свих злочина, а казна представља оправдање агресивности чланова групе против једног од њих.

Теорије Мелани Клајн говоре о агресији као посљедици осуђења, страха од раздавања и несвесне зависти. Ана Фројд пише о идентификацији са агресором, као начину да се превазиђе агресивност. Виникот говори о неадекватној бризи у раном дјетињству, а Хана Сегал о недостатку симболичког мишљења. Бион је визуализовао добра искуства кроз прогресивну реализацију брижних груди-што је код преступника изостало. Мек Дугалова 1990. године говори о истовременом завођењу и забрањама, а радови Кордеса из 1992. године истичу да се настајање криминалног акта јавља у зависности од несвесне кривице и одсуства капацитета за њу.

У раду „Рани развој савјести код дјеце“ из 1933. године Мелани Клајн говори о „разломима одговорним за понашање асоцијалних и криминалних особа“. У овом, као и у многим другим својим радовима, она полази од Фројда. Конкретно овде цитира Фројдов рад из 1920. године: „С оне стране принципа задовољства“, у коме Фројд наводи да су агресија и либидо (нагон живота) од самог почетка живота супротстављени и повезани. Касније долази до стапања два нагона, што за посљедицу има садизам. Да би избегао да буде уништен организам користи свој, на себе усмјерени либидо-нарцистички либидо. Страх да ће бити уништено властитим агресивним нагонима ствара тензију у ја. Ствара се круг у коме страх приморава да се уништи неко споља, што доводи до већег страха и поновног подстицаја против других, што све чини „психолошки механизам асоцијалних и криминалних тенденција“.

Чим се дјететов садизам умањи мијења се природа и функција његовог Над-ја (Супер-Его, несвесна савјест) - ово стање карактерише ма-

ње страха, а више осјећања кривице. Дијете почиње да брине за друге и постаје пријемчиво за социјална осјећања.

Човјек се од животиње разликује по томе што има савјест, то јест он обликује неки идеал од својих родитеља, а овај надживљава период дјетињства и својим трајањем кочи слободан израз његових импулса. Посебно кочи сексуалне и агресивне импулсе, путем забране инцеста и оцеубиства. Потиснути сексуални импулси се поново јављају у низу различних облика.

Теорија личности
и криминал

Градитеље психолошких теорија личности, ипак, није посебно занимала област криминала, али су се ње дотакли да би установили своје тезе о (не)моралном владању људи. Од таквих уступних закључака и хипотеза није могао да се надгради теоријски фон једне научне дисциплине, а када се то покушавало долазило се до апсурдних резултата.

Сигмунд Фројд је писао о „криминалцу из осјећања кривице“, код кога је мотив извршења дјела несвесно осјећање кривице, али ова тема није даље обогаћена, јер пракса није потврдила нове примјере, који би подржали тврђење да описани случај није маргиналан. Објашњавајем и тумачењем чињеница начином који је праћен негирањем сваке кривице коју бисмо могли да очекујемо, ствара слику дрског и провокативног понашања. То може да буде комбиновано и са провокацијом казне да би се добио опроштај. Фројд је описао „криминале из осјећања кривице“, који понављају криминална дјела јер их нагриза несвесна кривица, коју се надају да ће казном избегаји. Међутим, један „злочин из осјећања кривице“ може да тежи за нечим другим, а не за кажњавањем. Он може да тражи да докаже да се може извуки и без казне, то јест да се не треба бојати изречене казне, кривица је дакле без основа. Особа може да почини злочин да би се ујвирила да то може да прође нека жњено, то јест да би по-тиснула своје осјећање кривице.

Франц Александер је такав случај сврстао у „неуротски тип злочина“, пошто код извршиоца постоји макар несвесна морална реакција, за разлику, наравно, од правог криминала који припада „психолошком типу“ пошто не исказује осјећање кривице, ни прије ни послиje извршења деликта (недостаје Супер-Его). Недвосми-

слено се очекује доминација овог другог типа у области криминала и то до те мјере да би први случај могао да се појави само изузетно.

За једну групу његовог психолога Его је „слабић“ који се налази између чекића и наковња, односно између необузданих нагонских тежњи, с једне стране, и свијести о вриједностима с друге. Човјек је постаје извршилац јаче силе, зато што не посједује сопствену снагу. По другу групу његовог психолога преступници посједују веома јак Его и управо је зато да добар извршилац агресивних тенденција на нагонском дјела личности.

У области теорије личности, у односу на карактеристике које одређују криминални акт, могу да се издвоје двије доминантне теорије, које се у суштини не искључују, иако њихови пратиоци не дијеле ово мишљење. По првој теорији код преступника постоји „општа диспозиција“ ка преступничком понашању, мијењају се само појавни облици криминала, а ова склоност је свима заједничка и само се манифестије кроз различите начине. То је тзв. „општа или генерална теорија“. По другом начину тумачења, који заступају тзв. теорије средњег ранга за сваку врсту кривичног дјела постоји посебно подгода склоп личности. Према томе, постоји толико психологија преступника колико постоји различитих типова кривичних дјела. У случају да је ова теорија тачна било би исправно да се говори о „личности преступника“. Она се обично описује преко неколико доминантних психолошких црта, на пример, наводе се црте: лабилност, агресивност и емотивне неосјетљивости, као доминантне, код највећег броја преступника.

У дјелу: „Психологија убиства“ Колин Вилсон указује на један посебан психолошки профил починиоца најтежих кривичних дјела, који заслужује пажњу управо због онога што је наведено као доминантно подручје разлика између преступника и непреступника. Вилсон описује „слабу личност“ која има замаглену слику о себи, а осјећа се слабом и пасивном. Злочин такве особе, баш зато што она не посједује енергију и увид у наступајуће догађаје, обично узима форму пречице према ономе што та особа жели. Суштина злочина је у томе што он од њега добија. Високо доминантне личности чине злочин зато што на тај начин долазе до смисла за који су ујверени да им тај чин

доноси. Као и већина особа, таква особа тежи да кривицу пребаци на друге. Зато злочин не само да појачава и изоштрава слику о себи, већ поред тога ствара и пријатно осјећање да је све то што је учиљено на неки начин и логично и тиме је ова особа казнила друштво које је казну и заслужило.

И поред наведених теоријских и практичних доприноса и напора истраживача у области криминологије, углавном није прихваћено мишљење да постоје такве црте личности које би биле својствене само преступницима и које би могле да се означе као узроци њиховог криминалног понашања. Преступи и деликти само су крајњи показатељи који скривају узроке.

Лик гњевљивог
човјека

Свети Макарије Егински говори о „лику човјека гњевљивог, јаросног и раздражљивог“. „Страшан је лик гњевљивог човјека, јаросног и раздражљивог. На њему је живим бојама одсликан свирепост страсти која тиранише његову јадну душу. Поглед његов је дивљи, одбојан улива ужас морно, очи замућене, вид суров, мишићи напети, длаке на kostriješene, уста зајењена, усне дрхтаве, он не влада собом, несвестан ичијег присуства, хвата се свега што му дође под руку, удара у шта стигне, галами без мјере, несавладав, псује, бије се, куне, виче, кида се. Раздражљив човјек увијек дјела несмртено, опија се без вина, јер гњев попут вина чини душу махнитом. Јаросни звјерије, јер му бијес овлада разумом и обеспамети га, из уста му најрну псовке и језик му изговара хулу. Човјек срдит и тиранисан необузданим гњевом је звијер. Нема мора које се дивљим вјетровима носијено тако разбија о стијење, како раздражљивца разбија гњев. Гњевљив човјек постаје неумљив, непомирљив, опак, разгоријева се у срцу његовом гњев и јарост распаљује свој плајмен. Гњевљив и раздражљив муж замеће кавгу, а где је кавга, ту је и гријех.

Гњевљив и јаростан страда, душа је намучене и састрене. Обузима га сјета и око душе му се сабијају тамни облаци. Гњевљив, јаростан и раздражљив издише под тежином страсти које су га опхрвала.

Гњев је демон коме човјек својевољно даје да дјела, лудило за које је једини крив, опустошење ума“.

(Крај)
Др Биљана АНЂЕЛКОВИЋ

КОСОВСКИ ПЕЧАТ

ЦАРЕВ ЗАВЈЕТ

Кнез Лазар Хребељановић био је један од српских великаша који је владао у српском царству послиje цара Душана. По смрти цара Уроша, руком патријарха Јефрема, крунисан је за цара. Цар Лазар, чија је крсна слава био Свети пророк Амос, провео је свој богојеводни живот у непрекидном духовном труду. Био је обновитељ манастира Хиландара и Горњака, ктитор руског манастира Светог Пантелејмона, а поред многих других цркава које је подигао најзначајније су Раваница и Лазарица.

28./15. јуна 1389. године одиграла се Косовска битка у којој се сударила српска војска са турском силом. Овој битци претходио је Лазарев завјет који даје Богу, опјеван у народној пјесми: „Мили Боже, што ћу и како ћу? Кome ћу се привољи царству! (...) земаљско је за малена царство, а небеско увијек и до вијека“.

Кнез Лазар је знао да ће, опредијеливши се за небеско царство, пострадати на пољу Косову, заједно са својим вitezovima. Но, не треба заборавити да су Срби, поред Лазара, Милиће, Југ-Богдана, Обилића, Топлице, Косовке дјевојке, имали и Вука Бранковића (чији су потомци исправљали (не)дјело свог претка). И поред разних Бранковића и оних који би се и Бранковић застидио, Срби су од Немањића, па преко Светог Кнеза Лазара сачували светосавско-косовски идеал, који је изједрио најљепше особине и дух који један народ може имати - врлину, као највеће богатство, чисту сјавест и Христа као мјесто човјека.

И ако се ни о једном народу не може говорити као о потпуно хришћанској народу (јер свако име и пшеницу и кукољ), јер су појединци они који су носиоци вјере, српски народ се највише приближио хришћанској идеали. „Косово, грдно судилиште“ печат је божији у историји Срба, као народа Божијег, оно је мјера за „вјеру и невјеру“. За оне који манипулишу косовским епом, сматрају га крвожедним ратним покличем, злонамјерно ломећи јеванђељски дух, Косово ће бити „судилиште“. За оне који се труде да у духу својих светих предака живе косовским идеалом милости, поштовања и доброте, Косово ће остати мјера сјавести. За неке само територија. Некима је оно „мјесто на коме се Србији отварају врата пакла“, а некима је „мјесто са кога се Србија пење на небо“.

За косовске мученике, на челу са Светим Кнезом, врата за друго и љепше царство. Непроплатно. Милја РАДОВИЋ, дипл. теолог

МИРОСЛАВ ЛУКЕТИЋ: ИЗ ПОРОДИЧНОГ АЛБУМА - ЗАПИСИ ИЗ РУСИЈЕ (1945-1957)

ДАНИ У КОСТРОМИ

Искрцали смо се извоза на Кијевској станици: од личних ствари сваки од нас носио је војнички ранац и ништа више; преосталу храну, двопек и сланину, изнијели смо из воза и заједно са личним стварима временом ставили уз једну ограду. Надали смо се да ћемо остати у Москви неколико дана и имати прилику да разгледамо град и видимо традиционалну и велику првомајску параду на Црвеном тргу. Међутим, речено нам је да истога дана, навече, морамо наставити пут за Кострому. Кренули смо у разгледање Москве: град је тих дана био украшен много бројним паролама, портретима руководилаца, највише Лењина и Стаљина, првеним заставама; владаје је улични жагор; људи су са нестриљењем очекивали пад Берлина и побједоносни завршетак великог Отаџбинског рата; припремали су се за првомајску прославу на Црвеном тргу; од када смо ступили на совјетско тло зачуђени и задивљени смо били колико је жена радила на свемогућим мушким пословима; у Москви је то нарочито било присутно: возачи тролејбуса, аутобуса, метроа, такси шоferи, саобраћајна милиција, продавци, ма куда год си се окренуо видио си жене како раде.

Метро сам доживио као неки нестварни свет о којем ни сањати нијесам могао; неколико сати возили смо се подземном жељезницом, прелазећи из једне подземне станице у другу; карте нам нијесу наплаћивали, довољно је у то вријeme било рећи да си Титов партизан и врати сути отворена; увјерен сам да у то вријeme у СССР-у нико са стране није уживао такав ауторитет као ми, југословенски борци против фашизма; на сваком кораку се то осјећало. Ево ме на Црвеном тргу, доживљај који се не да описати; из малене Будве стигох на место грандиозно по градитељству, по историјским збивањима и утицају на цијело човечанство; у том тренутку осјећао сам се као веома привилегован младић; шетајући тргом и дивећи се кремаљским кулама, зидинама и откуцајима кремаљског сата, знаю сам да унутар тих зидина живи Стаљин -

генерални човјек, вођа свјетског пролетаријата, творац побједа у отаџбинском рату, човјек који је надахњивао све нас припаднике НОР-а и са чијим именом се гинуло у борбама и на стратиштима.

Навече, прије одласка видјели смо Москву обасјану стотинама светлећих ракета које су се распрскавале у висинама и симболично дочаравале побједе Црвене армије. Био је то већ устаљени обичај да се поводом ослобађања поједињих градова и одржаних побједа на фронтовима прави велики ватромет на небу Москве. Помало разочарани што се нијесмо дуже задржали у Москви, наставили смо возом пут на сјевероисток, према Костроми, старом граду на Волги. Нијесмо жалили што су нам дио суве хране укralи на станици у Москви; много је у то вријeme било гладних у овом граду. Уморни од цједног ходања и разгледања Москве, у скученом простору вагона, како се ко снашао, заспали смо и дочекали зору.

Кострома 1945-1947

Послије четрнаестодневног путовања возом стигли смо 29. априла 1945. године у Кострому у треће Лењинградско артиљеријско училиште. Ова елитна школа из Лењинграда је била евакuisана у Кострому и ту је наставила да ради у току рата и даље, све до 1947. године, када је расформирана. У школу су примани питомци (*курсанти*, по руски) са завршеном средњом школом и настава је трајала три године. Послије завршетка школовања питомцима је додијелjано официрско звање *лејтенант* (поручник). Род војске - артиљерија у Совјетском Савезу је био врло уважаван и рачунало се да је у Отаџбинском рату артиљерија одиграла једну од кључних улога у побједи над фашистима. За дан артиљерије узет је 19. новембра, дан када је Црвена армија кренула у контра-офанзиву код Стаљинграда, разбила непријатеља и избацила из строја више од триста хиљада војника сила осовине. Тога дана хиљаде топова свих калибра грунули су на непријатеља, уништили његову одбрану и омогућили тенковским и пje-

шадијским јединицама да напредују и опколе непријатеља. Стаљин је улогу артиљерије дефинисао језгром вито: *Артиљерија - Бој раша*. Ова лозинка је била исписана на многим мјестима у училишту, а исто тако и у јединицама у којима сам послије завршетка школовања служио.

У училишту наша група чинила је посебну батерију: командир је био капетан прве класе Оркин, а командир вода у коме сам се ја налазио поручник Милашенко. Биле су то старјешине које нијесу непосредно учествовале у борбама на фронту; на грудима им нијесу висила рат-

Кострома 1945: јавна фотографија из Русије

девизу *Артиљерија - Бој раша*, али поред ње истакнута су биле још двије лозинке: *Суворова Тешко на вјежбама лако у боју* и *Стаљина Учитељи војску ономе што је поштребно у рашу*. Слободно се може казати да се читав трогодишњи програм наставе и пр-актичне вјежбе, укључујући и бојева гађања, одвијао под овим геслима.

Први наш јавни наступ десио се Првог маја, дан послије наше доласка у Кострому. По дивизионима и батеријама, пост-ројили смо се на пространом вјежбалишту и чекали почетак свечаности; на трибини се

На вјежби

ли добро увјежбали и увијек добијали високе, чак најбоље оцењене за стројеви корак и за пјесму. Плаве униформе смо замијенили и више се по томе нијесмо разликовали од Руса.

Педесет пет година је прошло од ног доласка у Кострому; без обзира што сам ту живио и учио од маја 1945. до фебруара 1947. године сјећања о изгледу града доста су изблијеђена. Поред жеље да га у новије вријеме посетим није ми се дало; набавио сам илустровану публикацију *Костромској крај*, штампану 1988. године, разгледао је, покушавао обновити сјећања на саму стару варош и околиш, на друга места где сам боравио, али, за минуло вријеме, много тога се пројенило.

Кострома је стари руски средњевјековни трговачки град; налази се у горњем дијелу тока матушке Волге, низводно од чувеног града Јарослава, а сјеверо-источно од Москве, на удаљености око тридесет километара; обласни је центар. У Волгу се ту улива и ријека Кострома. Крај је богат шумама, традиционално је развијена текстилна индустрија; развијена је пољопривреда и сточарство; у цијелом Савезу у то вријeme био је познат совјоз *Каравајево* по рекордима у производњи млијека. Бројне су институције културе и образовања: библиотеке, позориште, средње школе, техникуми и институти и др. Историјски центар грађен је у духу руске архитектуре са пространим тргом и црквама.

Када су у питању цркве навешћују један примјер односа према овој институцији у СССР-у који сам имао прилике да видим у Костроми. Заједно са друговима изашао сам први пут у град, у његовом старом дијелу видјели смо једну велику и лијепу стару цркву, која је споља била руинирана и запуштена, а њена унутрашњост је била адаптирана за комуналне потребе; служила је као складишни простор, радије су у њој продавнице, била је чак и једна берберница. На ма, скојевцима и члановима партије, изгледало је то сасвим нормално; васпитани у духу марксизма слиједили смо атеистичке ста-

вове Комунистичке партије Југославије која се у пракси обрачунавала са религијом, рекао бих посебно је било на удачу православље. Овде у Русији ВКП (б) је још драстичније поступала према цркви; хиљаде свештених лица је стријељано, црквена имовина опљачкана, доста значајних цркава и манастира срушено или оскрављено. Наиме, све се то радио под познатим Лењиновим геслом *Религија - оружјум народа*. Знам да је то прошлост: видио сам у проспекту Костроме данашњи сјај стваре цркве; искрено се радујем томе; вјерујем да се код нас и у Русији више никада неће поновити скрнављење цркава, прогањање вјерника и кршење вјерских слобода.

Наставни програм у училишту био је тежак и обиман, посебно за нас: нијесмо знали руски, било је свега неколико питомца који су завршили средњу школу, док је већина била са малом матуром. Ја сам, такође, прије рата завршио четири разреда основне школе и четири разреда грађанске школе која је у Будви отворена била 1937. године. Све је то било недовољно да би се могла редовно пратити настава из тригонометрије, теорије вјероватноће, балистике и других стручних предмета који су базирани на математици, физици, хемији и другим природним и примјенијеним наукама. Из тих разлога за све нас организован је припремни курс из руског језика, математике, физике и још неких предмета који је по убрзаној методи наставе трајао шест мјесеци. Предавачи су били виши официри, високо образовани специјалисти са истукством у струци и било је право задовољство слушати њихова предавања и учествовати у практичним вјежбама које су под њиховим руководством извођене. Уложио сам максимум напора да савладам градиво и стекнем неопходна знања за праћење редовне наставе која је отпочела у октобру 1945. Међутим, показало се да неколико наших другова није могло успјешно пратити наставу и четвртица су враћена кући. (Наставиће се)

Летома жене

ЗАШТИТА ОД СУНЦА

БЛАГОДЕТ
И РИЗИК

Нема сумње да је сунце здраво за организам. Ултраљубичасти зраци активирају дисање, крвоток, измјену елемената и жлијезде. Сунчево светло нарочито је важно за стварање витамина D уз чију се помоћ искориштава калцијум из хране. Калцијум јача мишиће и кости. Побољшаће се и брзина реаговања.

Сунце дјелује љековито и у медицинском смислу, у случају екзема, сметњи у рожнатом слоју, лишајева и акни. Дјелује као превентива против прехода, јер мобилише одбрамбене снаге. Сунце заобилазно, путем хормоналних жлијезда, дјелује и на психу.

Тамна боја коже је, заправо, одбрамбена реакција коже против превише сунца. Кожни пигмент - меланин се накупља око језгра кожних ћелија како би их заштитио од ултраљубичастих зрака. Ова са-мо заштита се још и појављава задебљањем горњег слоја коже који дјеловањем свјетла набубри, што се догађа након једне или двије недјеље сунчања. Зној, који кожа по врућини излучује, такође одбија сунчеве зраке, јер садржи уцоканинску киселину која дјелује као лагани филтер за заштиту од свјетла. Опекотине од сунца су знаци за узбуну. Појављују се код сунце општије кожу. Упркос свим овим само-заштитним механизмима у кожи, незаштићен човјек подноси сунце само до извесне мјере. Сунце напротив представља вишак згуснуте енергије.

Боље превише,
нега премало

Упркос свим опоменама, чежња за сунцем и топлином и смеђом кожом увјек нас поново наводи да се предуго излажемо сунцу. Стога, треба добро размислити о заштитним средствима. Ако се прва сунчјања добро дозирају и кожа заштити кремом за сунчјање, подрнићемо лагано и без опекотина. Важно је, прије свега, барем првих дана на мору и јужном сунцу употребити најјачи заштитни фактор. Тамо, наиме, проводимо на сунцу доста времена. Кад се не сунчамо, кад се бавимо спортом, штамо или једемо на отвореном. Дерматолози сматрају да треба добро заштитити лице, врат, деколте и руке - дакле све дијелове коже који су цијеле године изложени свјетлу. Доказано је, међутим да нам ултраљубичасти зраци шкоде. Они постјешу старење коже јер заувијек оштећују дубље ћелије, те да је један од најчешћих ракова коже базалион који, осим других узрока, настаје и дјеловањем сунчевих зрака.

На који начин је
сунчјање најкорисније

Почните с јаким заштитним фактором. Након двије до три недјеље, кад кожа изгради властиту заштиту, подните више сунца. Након два до три дана ће бити довољан и слабији заштитни фактор. Мјеста нарочито изложена опекотинама, нос, јагодица, рамена, деколте, брадавице и дијелови око њих, бедра и прегиби кољена морају се штитити још

пажљивије.

Заштитити треба и усне, јер танка кожа готово и нема самозаштиту. Нешто сунчевих зрака одбија већ и обично црвенило за усне. Дјелотворнија су, међутим, заштитна црвенила са јаким заштитним фактором. Усне треба премазати више пута дневно. Защититну крему треба нанијети 30 минута прије сунчања. Защита ће тек након тог времена бити ефикасна. Мора се пазити да дисе масноћу у средствима за заштиту од сунца не би смio бити превисок, нарочито када је вруће. Крема са високим садржајем масноће спријечит ће исправљање коже, па се испод њих може акумулирати то-плота. Прикладније су свакако креме и лосиони за сунчање који садрже влагу. Масне креме по врућини подноси само врло сува кожа. Сунчање зими је другачије. Масна крема штити и од хладноће. Уље за сунчање препоручује се само ако сте већ потамнили и не постоји опасност од опекотина, јер уља за сунчање имају беззначајне филтере. Уљем се мажите танко, ради акумулације топлине. Не би требало да узимате маслиново уље, јер оно не садржи UV факторе. Такође, фотосензibilna уља као што је кантарионово не треба користити. Ако одмор проводите на води, требаће водонепротпорна средства за заштиту од сунца. Она штите кожу за вријеме пливanja, а еколошки су нешкодљиви. Будући да остају на кожи, неће створити слој масноће на површини воде.

ОШТЕЋЕЊА КОЖЕ

ШТА НАС ТО НАПАДА,
ПА БРЗО СТАРИМО?

Шта су то заправо слободни радикали, а шта су антиоксиданси? Око 10.000 радикала напада наше ћелије сваког дана. Они су повезани са процесом старења, а потпомажу им дим, загађење животне средине и сунчева свјетлост. Слободни радикали су у ствари токсичне честице које се стварају у нашем тијелу. Најтоксичније дејство од свих радикала има кисеоник. Ту су такође и слободни радикали угљеника и водоника (познати као супер оксиди), водоник пероксид, као и хидроксирадикали. Најтоксичнији од њих је хидроксирадикал. Веома су реактивни и доводе до оштећења ћелијске опне и до смрти ћелија. Да не би дошло до ланчане реакције између слободних радикала са ћелијским структурима, као војници који бране наше тијело поjavљују се антиоксиданси, то јест низ ензима са селеном, као и витамини A, C и E који имају улогу да зауставе, односно блокирају, ланчану реакцију. Зато њих треба често обновљати, јер се иссрпљују у току таквих реакција и у процесу старења. Ако побиједе слободни радикали, ми пријевремено старимо, долази до оболења срца и крвних судова, рака, кардиоваскуларних и малигних болести, као и других дегенеративних болести. Селен је антиоксиданс и он

ОПАДАЊЕ КОСЕ

ОБИЉЕЖЈА И УЗРОЦИ

Приликом свакодневног чешљања, чешаљ или четка пуни су отпадних власи.

Налазите их на одјећи, а ујутро на јастуку. Претјерано опадање косе може бити аларм да нешто у организму не ваља. Тада се жене успавиче да ће охељавити. У већини слу-

чава појава. Наш организам прати природне мјене, па тако и у прољеће када се животиље личијају и нама опада коса. Старе власи само остављају мјеста новим, здравим. Дакле, докле год тај природни циклус нормално функционише, односно докле год расте нова коса

сивно. Прво га утрљајте на длан, па разриједите са мало воде. Нека ће есенцијална уља активирати и нормално функционисање коријена косе. Шампион истисните на длан па додајте до 30 капија уља еукалиптуса, жалфије, менте или рузмарина. Користите четке и чешљеве израђене од природног материјала, са што ширим зубцима који не трзају и не чупају косу.

Посебна њега

Ефлувијум телогеника, назив је сезонског испадања косе које се јавља у прољеће и јесен. Тада треба користити лосионе који стимулишу коријен косе, њен раст и јачају структуру косе.

Аlopеција андрогенетичка је испадање косе чији је узрок хормоналне природе. Свакако посјетите љекара, који ће одредити и њено додатно лијечење. Такво испадање косе углавном је повезано са промјенама на власишту. У пубертetu се лучење масноће појачава, а у менопаузи се углавном јања. Да би лосиони били корисни потребна је упорност, наношење једне или дводесет ампуле неће дати резултате. Наносите их истрајно неколико мјесеци.

Припремила:
Данијела РАЈКОВИЋ

Чајева, претјерано испадање косе и код жена се завршава ћелавошћу. У прољеће то постаје нор-

штава, претјерано испадање косе и код жена се завршава ћелавошћу. У прољеће то постаје нор-

ЛАБУД ДЈЕВОЈКА

Рекох јој

Од девејш двери зар ниси откључала девејш
Од девејш одјаја зар ниси отворила девејш
Од девејш ковчеја зар ниси отклојила девејш
Од девејш печаја зар ниси
Одјечашла девејш

А она

Она ће мени
Откључах девејш двери
Отворих девејш одјаја
Отклојих девејш ковчеја
Отјечашах девејш печаја
Али не откључах
Не отворих
Не отклојих
Не отјечашах
Печаш
Твоја
Срца

Дадох јој знак кључа

А она закликаша
Гле шишице оне шишија јури к зеленој трапи
Гле шишице оне зелене
Исјод облака

Поједах и не видјех

Тага она рече
Знај да је шајна броја девејш
Тајна лабуд дјевојке
Чик шишини ме

Прејтворих се у сокола

Ал Лабудица је већ била стијла за облак
У земљу ђигје је око соколово
Мршво око

Мак ДИЗДАР

Косу треба прати неутралним, благим шампонима, као и специјалним који садрже хранљиве састојке уља, олиго елементе, витамине и биљне екстракти из сјеменки грожђа за које се, такође тврди да побољшавају меморију и хране мождане ћелије. Зато је препоручују јести што више грожђа са сјемenkama јер се тако природним путем може обезбедити добар дио потребне количине антиоксиданата који, између остalog, доприносе да кожа буде здрава, затегнута и без бодра. Осим тога, грожђе је изузетно здраво и хранљиво и благотворно дјелује на читаво тијело.

Дјачко доба

НА ОВОГОДИШЊЕМ МЕЂУНАРОДНОМ ТАКМИЧЕЊУ „DOMENICO SKARLATI“ У НАПУЉУ
ПРВА НАГРАДА И СПЕЦИЈАЛНА МЕДАЉА ИВАНИ БОГЕТИЋ

БИТНО ЈЕ ДА СЕ ДОБРО ОДСВИРА

На међународном такмичењу „Доменико Скарлати“, одржаном од 6. до 9. јуна у Напуљу, у првој категорији Ивана Богетић, ученица трећег разреда клавира Школе за основно музичко образовање у Будви у класи професора Габријеле Аксамит, освојила је апсолутно прво место са 97 бодова и проглашена је за такмичара са највећим бројем бодова у свим категоријама (такмичари су били узраста од 10 до 25 година и распоређени у осам категорија). Учесници су били из Пољске, Јапана, Аустрије, Русије, Италије. Жири је био састављен од чуvenих пијаниста из Италије, Аустрије, Сједињених Америчких Држава, Пољске, Чешке.

Ивана Богетић је требала да свира на свечаном концерту најбољих и да као такмичар са највећим бројем бодова прими специјалну медаљу, али због недостатка средстава за боравак у Италији још три дана (до концерта) Ивана се, након проглашења, заједно са својом професорицом Габријелом Аксамит морала вратити за Подгорицу првим авионаром. Када су чули да најуспјешнији такмичар на овогодишњем такмичењу неће учествовати на завршном концерту организатори су били спремни да плате све само да се Ивана и Габријела врате у Напуљ. Диплому ће добити наредних дана преко поште, а специјална

Велики усјек: Ивана Богетић за клавиром

(сребрна) медаља ће јој бити лично уручена наредне године у Напуљу.

Најzasлужнији за њен овогодишњи одлазак у Напуљ је Раде Грегорић, министар уређења простора и заштите животне средине у Влади Републике Црне Горе, који је обезбиједио авионске карте за Рим. Потој је Ивана врежбала на клавиру у Црвеној комуни у Петровцу, истиче њена професорица Габријела Аксамит, њен први солистички концерт одржао се управо тамо и на њему ће почасни гост бити Раде Грегорић. Прије Иване, Габријелини ученици били су: Јелена Половић, Никола Вучковић (дипломирао у Италији) и Грана Ђикановић која је

тренутно у Милану на школовању.

- Ивана је проглашена за најбољег такмичара. На концерт је дошао и градоначелник Напуља да види и поздрави Ивану - наглашава њена наставница Габријела Аксамит.

Ивана је свирала обавезну композицију од Баха за све takmичare, затим Бартока, скерцо Менделсона и Чернијеву етуду. За овако велики успех посебно је заједнице њена наставница.

- Никада ми о награди и првом месту није говорила - рекла нам је Ивана. - Једино је истацала да је битно да се добро одсвира. Остало ће доћи само по себи. И дошло је управо у Напуљу.

Д. Ц.

ЗАНИМЉИВОСТИ

ПРАСТАРА ФРЕСКА ИСПОД ПИРАМИДЕ

Испитујући доње слојеве порушене пирамиде, у Гватемали, неки археолог нашишао је на једну од најстаријих фресака културе Маја, најљепшу и најочу-

ванију. На слици су мајсторски нацртани помоћу црвене, црне и жуте боје дviјe жене и чovјek na koženima испред Бога кукуруза.

ЈАЈЕ КОЈЕ СЕ УСПРАВЉА КАД ГА ЗАВРТИМО

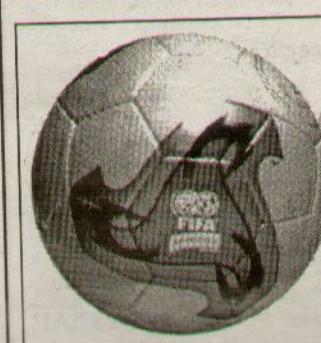
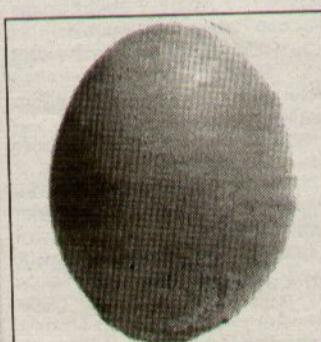
Зашто центар тврдо куваног јајета тежи да се помјери навише када се јаје заврти? „То је изазвано деловањем сile трења између окрећућег предмета (јајета) и стola“, објашњавају амерички математичар Кит Мафет и јапански физичар Сузуму Шимомура. У ствари, њихова теоретска студија показује да та сила трења премје-

шила тачку додира између јајета и стола ка симетричној оси јајета, што доводи до аутоматског помјеравања његовог тежишта навише. Но, сирово јаје не диже се при обратују, јер се енергија ротације расипа у унутрашњој текућини. Укратко, завртити јаје и погледати да ли се оно усправља, поуздан је начин да се сазна да ли је кувано.

СУПЕРФУДБАЛСКА ЛОПТА НА МОНДИЈАЛУ 2002.

Фудбалска лопта Мондијала 2002, назvana Февернова и усавршена код Адидаса, располаже високом технологијом које како би била искоришћена цјелокупна енергија удара и како би се добило на брзини. Наиме, у тренутку шута, када нога дотакне фудбал, судар је нееластичан. Дио ударца претвара се у топлоту и у енергију деформисања (фудбала и копачке), догађа се, значи, губитак кинетичке енергије. Али, један слој синтактичке пјене састављен од мноштва микрокуглица испуњених ваздухом,

затворених у матрицу од полиуретана, нуди новој лопти истинску силу компресије. Микрокуглице служе као опруга: кад је лопта напумпана, еластични ваздух из микрокуглица броје се шири, лопта добија нормалан облик и нову погонску снагу. Наиме, послије судара лопте и копачке долази до обнављања енергије ударца, и то подједнако на сва 32 поља од којих се састоји лопта. Она постаје бржа, њена путања више прволиниска, уз боље одскачење (у границама висине одређене од стране ФИФЕ).

У СРЕДЊОЈ ШКОЛИ „ДАНИЛО КИШ“

ЈОШ ЈЕДНА УСПЈЕШНА ГЕНЕРАЦИЈА СРЕДЊОШКОЛАЦА

• Додјелом диплома „Луча I“ и „Луча II“ и майсторских диплома машуранштима у средњој школи „Данило Киш“ у Будви усјејшно завршила школовање још једна генерација будванских средњошколаца

ученика који су освојили награду „Луча“ и има пуно ученика који су постигли изванредне резултате на крају године - нагласио је директор Школе Срђа Поповић. - У гимназији је 36 одличних, врлодобрих 29, добрих 19. Туристичких техничара 21 одличних, 49 врлодобрих, добрих 45. Попсебно радује то што, чинимо се, никада до сада нијесмо испратили бољу генерацију техничара и техничара кулинарства тако да техничара кулинарства има четири одлична и девет врлодобрих конобара, на трећем степену два одлична и три врлодобра. Школи чини част да ове године излази 18 ученика носилаца највећег признања награде „Луча“.

Наставничко вијеће и дипломи

У ОСНОВНОЈ ШКОЛИ „СТЕФАН МИТРОВ ЉУБИША“

• Основна школа „Стефан Митров Љубиша“ има уписаних 1712 ученика од којих су њих 210 ученици 8. разреда • Са йозишивним усјеком за врлодобријем запровђено је 208 ученика (99,04), а средња оцјена је 3,49.

Наставничко вијеће Школе ове је године похвалило и наградило 8 ученика, добитника дипломе „Луча“, 42 ученика са одличним успјехом, као и 46 ученика од 5. do 8. разреда који су на неком од такмичења из различних области освојили неко од прва три места.

Овогодишњи носиоци дипломе „Луча“ су: Николина Баћевић, Дујана Никчевић, Андреа Лалић, Неда Смиљанић, Маја Јовић, Петар Голубовић, Николета Мушура и Зоран Ђоровић. Награђени су и ученици који су били најбољи на школским, регионалним и републичким такмичењима. То су: Божидар Влачић, Нада Митровић, Божко Јелић, Тамара Бујковић, Јован Пешовић, Тамара Бекан, Данка Ивановић, Катарина Вукадиновић, Андријана Никић, Ивана Радуновић, Александра Лижетић, Петар Стругар, Стево Поповић, Бојан Николић, Данка Ивановић, Гордана Вуковић, Boјана Шумар, Митја Арула, Немања Бибић, Дујана Никчевић, Николета Мушура, Неда Смиљанић, Милица Вујoviћ, Мирослав Каровић, Ана Кошевић, Ивана Матијашевић, Андреа Лалић, Ивана Лазовић, Славица Мрвљевић, Лука Павићевић, Јелена Петровић, Јасмин

Хаџифејзовић, Срђан Мишић, Неда Смиљанић, Марија Петрић, Петар Новаковић, Дијана Митровић, Јелена Миловановић, Ана Косовић, Драгана Јеленковић, Милица Вујoviћ, Маријана Станић, Маја Јовић, Душана Кнежевић, Милан Лаловић, Марија Мариновић, Слободан Паовић, Небојша Приблиловић, Марина Цвијовић, Ирена Влазић, Дејан Дајичић, Александра Максимовић, Александра Радосављевић, Митја Арула, Немања Бибић, Слађана Гвозденовић, Драгана Јаневић, Нађа Скробановић, Петар Голубовић, Николета Мушура, Зоран Ђоровић, Јелена Петровић, Јасмин

Д. Ц.

ОСАМ „ЛУЧОНОША“ И 42 ОДЛИЧНИХ

Наставничко вијеће Школе ове је године похвалило и наградило 8 ученика, добитника дипломе „Луча“, 42 ученика са одличним успјехом, као и 46 ученика од 5. do 8. разреда који су на неком од такмичења из различних области освојили неко од прва три места.

Књигом су награђена и 42 одлична ученика осмог разреда. Одлични ученици су: Николина Баћевић, Дујана Никчевић, Јоване Вукашиновић, Boјана Грломан, Мирослав Каровић, Нађа Кошевић, Ивана Матијашевић, Андреа Лалић, Ивана Лазовић, Славица Мрвљевић, Лука Павићевић, Јелена Петровић, Јасмин

Избор и препјев: Душан ЂУРИШИЋ

НА КЛИЗАЉКАМА ПО ОКЕАНУ

Ако нема вијавице, не тражимо зими ману: клизамо се даномище по слеђеном океану.

Ни свјетла на пучини, ниши ико да позове... Ледоломци у даљини у копрени ллавој ллове.

Са обале ушихнуле мала свјетла горе шаљ: то дједови пуще луле и чекају унучад.

Антонина КИМИТВАЉ (Полуострво Чукотка)

ЗАПИС

ШТЕДЊА

Некада се знало, на по-
мен ријечи штедња мисли-
ше нам ишли ка банци,
касици или сламарци.
Ова ријеч везивана је за
новац, а данас нам мисли
бјеже на све друге стране
да се ни у мислима не
сртнемо са институција-
ма које су постојале да
нам чувају бијеле паре за
црне дане.

У мутном времену ин-
флација је појела чуваре
пара, у друштву које ста-
ри остарила и девизна
штедња грађана, а старост
није мила ни оном ко је
стар ни оном ко треба да
брине о старом. Динарска
штедња, опет, није имала
кад да остари – појела је
инфлација као предјело...
Штедне књижице се вуку
по кућама као сувенири
из времена када је тих не-
колико укоричених листова
сигурност значило. Са-
да су у моди и оптицају
неке друге књижице због

Милица ЧУЛИЋ

ХУМОРЕСКИЦА

КИЧМА

Кичма је важан дио чо-
вјековог костура. На њу су
наслоњене све остале ко-
сти. Док је кичма права и
здрава, човјек нема про-
блема. Кад она почне да
попушта, онда се без лека-
ра не може.

Неки људи у животу не
могу ништа да ураде док не
потуре кичму. На крају им

обично неко сломи кичму.
Неки, опет, уместо кичме
потурају новац, па исту ко-
ристе у паметније сврхе.

Ипак, у најбољем по-
ложају су увијек били и оста-
ли такозвани - бескичме-
њаци. Њима још нико није
успио да сломи кичму, и а-
ко често то и заслужују.

Раде ЂЕРГОВИЋ

СКРОМНОСТ

- Погледајте како је лије-
по код нас у соби - каже
прозорска завјеса дрве-
ћу.
- Погледајте како је лије-
по код нас на улици -
каже собном намјешта-
ју.
- Ми не видимо ништа -
одговара дрвеће.

- Ништа ми не видимо - од-
говара собни намјештај.
- Ми видимо само тебе...
- Тебе само...
- Али, што ви то говорите? - збуњено ће прозор-
ска завјеса. - Па ја није-
сам више тако лијепа!
Фјодор КРИВИН (Русија)
Превод: Д. Ђуришић

САТИРИЧНА ЗРНЦА

НА ОЛИМПУ

Он иде код мецена,
но грош му је тамо ције-
на!

СТРАШНИ ЗЕЦ

- Што си замуцкавати по-
чео?
- И-и-шао сам, бра-а-а-
ко, и вука суу-сре-о!
- Па што?

- Па нии-и-ишта! Ума-а-
као је да га не бих појео!

БОБЕР И ВУК

- Дакле - досјетио се пас
Бобер -
не очекујем добра
кад је сиви вук рекао:
- Волим Бобра!

Сергеј СМИРНОВ (Русија)
Превод: Душан Ђуришић

КАПИ ЗА ГЛАВУ

- Да ли је оно што чине државници мимо устава - рад на црно?
- Данас ни рибама не треба вјеровати на ријеч.
- Укрстили су копља и сада свако на њих навлачи своју заставу.
- Нама су за разговор потребна најмање два округла стола!
- Ако се све заврши на опште задовољство, од наших жеља нема ништа.
- Рушевине треба затрати да би будућа покољења имала богатија археолошка налазишта.
- Ако главницу платите главом, камату ћemo вам отписati.
- Само неопрезни широм отварају очи!
- Споразум је требало оквасити, па је полиција употребијебила водене топове.

- Политичари углавном не добијају оно што им народ обећа.
- Одузмите му путну исправу. Постоји бојазан да ће побјеђи од чињеница!
- Тек када је мозаик комплетирао, видјело се да је у питању шарена лажа.
- Нашу стварност нико не може да опјева тако вјеродостојно као - свештеник.
- Наша телевизија је по-следња ријеч технике зидних новина.
- Безуби не могу јасно да кажу оно што мисле.
- Бијела куга влада због спонтаних ПОДБАЧАЈА.
- Увијек када правда побједи, постоји сумња да је резултат намјештен!
- Близим ходањем по мука-ма скраћујете вријеме у паклу!
- Шаренило мисли иде тако далеко да скоро брише разлике боја.

Живојин ДЕНЧИЋ

ДОСКОЦИ

- Кад сви Срби буду завршили у Хагу, постаћемо дио Европе.
- И за лабаву федерацију требају чврсти аргументи.
- Када су нам окренули леђа, видјели смо сва њихова лица.
- Руку на срце, ини немају срда.
- Алиса је међу нама, што је најбољи доказ да смо постали земља чуда.
- Пред нама је непремо-
стива препрека. Живот.

Р. ЂЕРГОВИЋ

САТИРА

ЗЕБЊА

Зебња нас брзо круни
Мршти душу и лице
Дохита да нас збуни
Да искомада живце
Опхрва занос и вољу
Дрско нам жеље помете
Преда у аманет главобољу
И снове ружне исплете
Без гласа је и лика
А опет тмурна и дрчна
Из студног праобліка
Пређе у царство грча
Ко да нас ни било није
Очај завитла у нама
Ко писак љуте змије
Ко бол затегнут на струнама
Тамо где зебња шета
тамо се шета и клетва!

РЂА

Све што дође то и прође
Залуд калиш вољу гвожђе
Залуд хиташ у побрђа
На побрђу пала рђа
Пала рђа и по души
И зато се душа руши
Пала рђа на све живо
Рђа поста главно штитво
Наших зала и чудеса
Наших подлих курортеса
Све што дође то и прође
Залуд калиш вољу гвожђе
Нигде мира травне стазе
Наше снове љуто гасе
Нека газе
Ал нека се и припазе!

Жарко ЂУРОВИЋ

АФОРИЗМИ

- У Европу вала ићи - ми смо тићи еурини.
- Као и у сваком закону и на Голом отоку постојала је рупа: Петрова.
- Мијењам балканско буре бару-та за Диогеново буре.
- Сезаме, отвори се, чекају те трансбалканске, трансевропске, трансатланцке интеграције и други трансови.
- Наш вожд није растурио Југо-
славију, он је само рекао: које-
куде!
- Еколошку државу највише за-
гађују добри коњи: дижу прашину.
- Црногорско поносито стење
чим се нађе у српској круни по-
стане драго камење.
- Уставна повеља неће бити на
жабљачком низводу.
- Рај имамо, још само да се упо-
којимо.
- Сви Срби у једном Шевенингену!
- Стендбaj, аранжман у преводу
значи бајпас.
- Историја се понавља, а истори-
чари дјеле дипломе и признања.
- Не дамо Шљиванчанина! реко-
ше шљиве на митингу подришке.
- Нема више сви за Ниш, него сви за Хар!
- У Црној Гори је побиједила
Европа, ред је да и Црна Гора
побиједи једном у Европи.

Константин БУЛАТОВИЋ

БОЈЕ

Гледаш сиво!
Гледаш жуто!
Гледаш зелено и коначно
видиш првено!
Свјетло за опрез!
Свјетло за љубав!
Свјетло за све који знају
да трају!
Боја живота, боја љубави,
боја снаге и љепоте!
Боја која траје и диже
утешене животе!

Мирјана КОСТАДИНОВИЋ

МИНИ БАСНЕ

ОПРЕЗ

Разговарају гуштер и
кроко-
дил, па ће кроко-
дил:

- Како живиш, рођаче?
- Ето, сунчам се и чекам
да налети неки инсект.

- Е, благо теби.

- Због чега?

- Због тога што од гу-
штера још нису почели да
праве ципеле...

ТУЂЕ ПЕРЈЕ

проблеме.

- Како то?

- Лијепо, све је више
оних који воле да се ките
туђим перјем, па често бу-
дем очерупан...

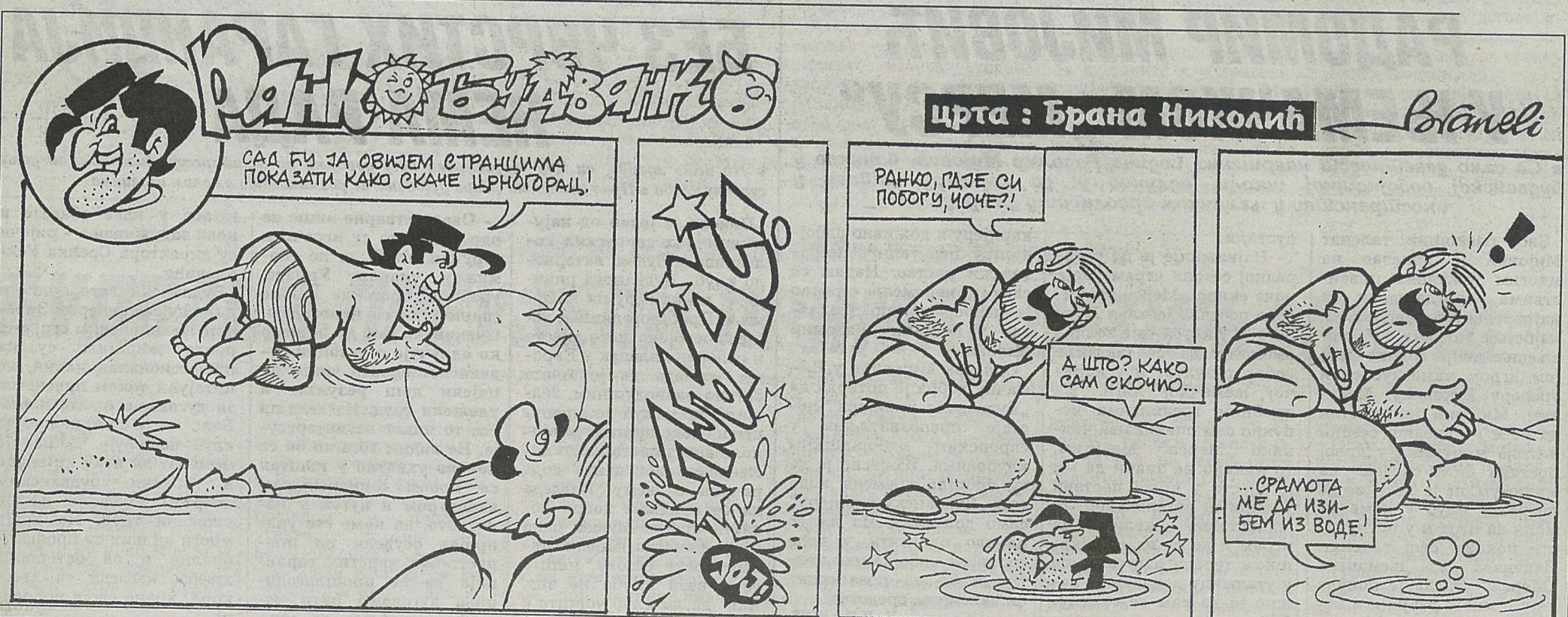
ЖЕЉЕ

Разговарају двије буба-
маре:

- Тежак је овај наш же-
ље.
- Због чега, кад ми сви-

- Баш због тога, јер на-
ма нико то не ради...

Р. ЂЕРГОВИЋ

ВИЦЕШАМПИОН ДОБРО ОБАВИО ПОСАО У ПРЕЛАЗНОМ РОКУ

НОВИ ТИМ ГАРАНЦИЈА ЗА СТАРЕ АМБИЦИЈЕ

■ Са нешто измијењеним штимом, али са сшарим, шампионским, амбицијама одбојкаши „Будванске ривијере“ дочекују јошчешак наредног првенства

Са „сиромашког“ одбојкашког тржишта у Будву су стигла жељена појачања. Шампионски прву поставу Будвана напустили су Козић и Кардаш, а Томић и Воркапић добили су одријешене руке да пронађу другу одбојкашку луку. Млади Радомир Мијовић постао је члан њемачког „Мерса“. Управа клуба брзо је реаговала и на место техничара ангажовала Синишу Гавранчића, а на позицији примача искусног Драгана Ристића, обојица бивши играчи новосадске „Војводине“.

Популарни „гусари“ презадовољни су сазнањем да ће и наредне се-

зоне навијати и бодрите: Хамзу Затрића, Милана

Драјан Ристић нови члан „Будванске ривијере“

Марковића, Младена Мајдака и Часлава Перешића. Изгледа да су Будвани поново створили јак и моћан тим по свим мјерама и одбојкашким стандардима за поновну борбу за шампионску титулу. Гаранција томе више је и останак тренера Веселина Вуковића на мјесту шефа стручног штаба.

У наредној сезони послије одустајања од наступа у Европи у Купу најбољих одбојкаши „Будванске ривијере“ играје само на два фронта, где већ знају рецепт за освајање првих мјеста: у до мајем шампионату и Купу Југославије.

К.

БУДВА НАРЕДНЕ СЕЗОНЕ БЕЗ МЕЂУНАРОДНИХ ОДБОЈКАШКИХ УТАКМИЦА

ОДУСТАЈАЊЕ ОД ЕВРОПЕ РАЦИОНАЛАН ПОТЕЗ

■ Извучене јоуке из прегходне сезоне ■ Спонзорима Европа прескупа ■ Умјесто Будвана у Лиги најбољих „Војводина“

Схвативши да не могу добити чврсту гаранцију спонзору око финансирања наступа у европском такмичењу „Top teams cup“, Управни одбор одбојкашког клуба „Будванска ривијера“, тешка срца, или хладне главе, донио је једину рационалну одлуку и обавијестио Одбојкашки савез Југославије да одустаје од наступа у овом престижном европском такмичењу. Изгледа да су членци клуба извукли одређена искуства из прошлогодишњег, не баш успјешног, наступа у Европи који се у многоме одразио и на наступ и резултате у националном првенству.

■ Добро смо размислили прије него што смо донијели одлуку да одустајемо од играња на европској одбојкашкој сцени. Играње у Европи за многе клубове је успјех који се крупним словима уписује као највреднији разултат. И поред великолага њаша нисмо били у могућности да од наших спонзора добијемо чврсте гаранције око финансирања такмичења у Лиги најбољих, па нам је остало једино рационално рјешење да на вријеме одустанемо и мјесто пропустимо онима који сматрају да за таква искушења имају тим, а прије свега позамашна финан-

сијска средства. Схватили смо да нам бесппотребна је финансијска авантура у овом моменту није потребна. Међутим, ово не значи да се ми одричемо играња у европским такмичењима. Ово треба схватити искључиво као тренутну реалност и ништа више од тога - изјавио је пословни директор Цветко Пајковић.

Мјесто на европској одбојкашкој позорници умјесто „Будванске ривијере“ заузеће новосадска „Војводина“ која у наредну такмичарску сезону улази са не скривеним амбицијама да поврати, донекле пољуљану, спорту репутацију.

Д.

хара најмијењена првацима државе. Прво су пионери, на Пионирском првенству, одиграном од 8-10. јуна у Пожаревцу, потврдили да на овим првостима, у њиховом узасту, нема бољих од њих. Побједом против „Црвеној звезде“ у финалној утакмици и освајањем првог мјеста, најмлађи одбојкаши из Будве тренера Предрага Илића, потврдили су добро познату причу да се у Будви рађа препознатљива школа одбојке која већ двије-три године доминантно влада југословенским одбојкашким првостима.

За најбољег играча турнира проглашен је Јасним Хаџифејзовић, док је епитет најбољег либера припао његовом клупском другу Зорану Франети.

ци тренера Ненада Јовановића нису хтјели ни за јоту да заостану за млађим колегама из клуба.

На Кадетском првенству које се одржало у Крушевцу од 13-15. јуна, освајањем првог мјеста на најбољи начин овјерени су одлични резултати са Кадетског првенства градова. Сам почетак турнира наговјештавао је велику борбу и неизвјесност. У првој утакмици кадети из Панчева, уједињеним резултатом 2:0 побједили су Будване. Међутим, почетни неуспјеси нису деморалисали Никића и другове. Из појединачних утакмица се јасно је видјео да се у Будви рађа препознатљива школа одбојке која већ двије-три године доминантно влада југословенским одбојкашким првостима.

За најбољег играча турнира проглашен је Јасним Хаџифејзовић, док је епитет најбољег либера припао његовом клупском другу Зорану Франети.

Д. К.

првенства. Да су се саставле тренутно двије најјаче екипе у кадетској конкуренцији било је јасно већ послиje пола сата игре. Поново су младићи из Панчева зиграли сигурно и повели 2:0 у сетовима. Био је то добар сигнал Будванима да се узбуње и заиграју како они то у ствари и знају и како се то од њих и очекује. Маштовитом, сигурном, тактички изузетно мудром игром, будваници кадети задивили су све присутне у спортској хали у Крушевцу и у једном даху три преостала сета ријешили у своју корист и Клубу подарили још једно престижно признање. За најбољег играча турнира проглашен је Милош Никић.

Млади првотимац каријеру наставља у иностранству

РАДОМИР МИЈОВИЋ У ЊЕМАЧКОМ „МЕРСУ“

■ Са само деветнаест навршених година Радомир Мијовић, Јоника у будванској одбојкашкој школи, одлучио је да каријеру напави у иностранству у њемачком прволигашу „Мерсу“.

Свој раскошни талент Мијовић је доказао на многим државним првенствима, проглашаван за најперспективнијег, али и најбољег играча. У по следње дviјe године својом игром наметнуо се и тренеру Вуковићу. Међутим, Мијовић је свјестан да ће и у наредној сезони његова минутажа у првој постави бити сведена на минимум, па је одлучио да потражи клуб у коме ће моћи да игра и у потпуности покаже свој талент. Изненада из њемачког „Мерса“ стигла је понуда коју и много старији и искуснији играчи не би про-

пustili.

- Најважније је да у наредној сезони играм. Моја нова екипа „Мерс“ ове сезоне постала је члан Прве лиге, а у клубу гаје велике амбиције да се постигне добар резултат и у најјачој њемачкој лиги. На проблемним тренинзима испунио сам очекивања чланица „Мерса“. Међутим, то никако не значи да ми је место у првој постави унапријед резервисано. Ја једноставно желим да играм и да се на одбојкашком терену из утакмице у утакмицу доказујем. Важно је да сам се са клубом у коме сам започeo

каријеру и доживио одбојкашку репутацију пријатељски растао. Надам се само привремено - рекао је непосредно пред одлазак у Њемачку Радомир Мијовић.

Одлазак Мијовића у Њемачку добра је потврда да „Будванска ривијера“ постаје препознатљива у европским одбојкашким клубовима. Извесно је да су прошла времена када се у „Будванску ривијеру“ само долазило. Из ње се почело одлазити у већ европске одбојкашке ценре и то за позамашна финансиска средства.

Д. КЛАРИЋ

ПИОНИРИ И КАДЕТИ „БУДВАНСКЕ РИВИЈЕРЕ“ ЗАДИВИЛИ ЈУГОСЛОВЕНСКУ ОДВОЈКАШКУ ЈАВНОСТ

ПИОНИРИ И КАДЕТИ ПОЛОЖИЛИ ПРИЈЕМНИ

■ Пионери најбољи на првенству у Пожаревцу ■ Кадети без премца у Крушевцу

За само седам дана пионери и кадети „Будванске ривијере“ у витрине свога клуба донијели су два пе-

је „велико“ финале и прилика да се вршњацима из Панчева реванширају за пораз са старта

Најбољи међу најбољима - пионери и кадети „Будванске ривијере“

ци тренера Ненада Јовановића нису хтјели ни за јоту да заостану за млађим колегама из клуба.

На Кадетском првенству које се одржало у Крушевцу од 13-15. јуна, освајањем првог мјеста на најбољи начин овјерени су одлични резултати са Кадетског првенства градова. Сам почетак турнира наговјештавао је велику борбу и неизвјесност. У првој утакмици кадети из Панчева, уједињеним резултатом 2:0 побједили су Будване. Међутим, почетни неуспјеси нису деморалисали Никића и другове. Из појединачних утакмица се јасно је видјео да се у Будви рађа препознатљива школа одбојке која већ двије-три године доминантно влада југословенским одбојкашким првостима.

За најбољег играча турнира проглашен је Јасним Хаџифејзовић, док је епитет најбољег либера припао његовом клупском другу Зорану Франети.

Д. К.

ПОНОВНО НЕИЗВЈЕСНА СИТУАЦИЈА У ВАТЕРПОЛО КЛУБУ „БУДВАНСКА РИВИЈЕРА“

БЕЗ ЧВРСТИХ ГАРАНЦИЈА НЕМА РАДА

■ Ни јеши мјесец, ни Куб Медијерана нису довољни да заиншерисују било која за даљу судбину клуба ■ Право измириши сшара дуговања па размишљаши о новим издацима

Поново је један од најуспјешнијих спортских колектива у Будви, ватерполо клуб „Будванска ривијера“ ни на небу ни на земљи. Прошлогодиши успех, освојено пето мјесто и изборен излазак у Европу, изгледа да је многе остварио равнодушним. Једноставно, клуб је препушен неколицини ватерполо ентузијаиста да до по следњег свог цента воде рачуна о њему. Изгледа да се понавља добро поznата прича. Мјесец дана прије почетка наредне такмичарске сезоне, ништа се у вези клуба не зна. Чак да ли клуб уопште и постоји.

- Овако стварно више не иде. Оно што су играчи и стручни штаб, да не спомињем чланове Управе, урадили протекле сезоне граничи се са немогућим. Очекивали смо да ће неко ко одлучује о судбини будванској спортске знати да цијени наш резултат и уложени труд. Изгледа да све то никог не интересује. Не видим тога ко би се поново ухватио у коштац са новом финансијском авантуром и путем у неизвестно, на коме сте унапријед осуђени на пропаст. Без чврстих гаранција да ће прошлогодиши дуговања бити исплаћена нећемо се уп-

штати у нове обавезе и нова задуживања - ријечи директора Срећка Ускоковића.

Будваници ватерполисти на челу са тренером Зораном Иванковским свој дио посла завршили су на професионалан начин, не питајући током првенства за дуговања према њима. Било им је само важно да клуб побјеђује. Дошао је моменат да неко ко ведри и облачи будваничким спортом вреди њихов уложени труд. На крају многи од њих су професионалци и од ватерполо хљеба, изгледа са десет кора, хране своје породице. Д.

СТАРТОВАЛО ПРВЕНСТВО ЈУГОСЛАВИЈЕ У АУТОМОБИЛИЗМУ

ДОМИНАЦИЈА АМД „БУДВА“

- Права ћарка на стази Којор - Тројица прошкела у знаку возача из АМД „Будва“
- Горан Асановић оборио рекорд стазе • Пештар Лучић најбољи у класи II

Овогодишње првенство Југославије у аутомобилизму стартовало је трком на стази Котор - Тројица уз пуну доминацију такмичара из АМД „Будва“. Централна фигура трке био је Горан Асановић који је за скоро шест секунди поправио, шест година стар, рекорд Милана Веснића (4.27.126). Асановић је стазу прешао за рекордних 4.21.489. Међутим, причу о рекордима наставили су и Горан Вукчевић у класи I, надмашивши рекорд Дамира Османагића. У класи II наш суграђанин Петар Лучић, иако се по први пут у свом новом аутомобилу појавио у овој класи, оборио је рекорд Вујановића. За више од четири секун-

де, Жељко Баничић имао је боље вријеме од онога које је Вушчаровић остварио на прошлогодишњој трци. Тачку на обарање рекорда ставио је Небојша Атанацковић који је, додуше само за једну десетинку, срушио рекорд Жељка Баничића постављен прије пуних шест година.

По изузетно пријатном времену и добро припремљеној стази трку је пратило више хиљада љубитеља аутомобилизма.

Резултати:

- Генерални пласман: 1. Горан Асановић (Будва) 4.21.126
- Класа I: 1. Горан Вукчевић (Блажко Смиљанић - Котор) 5:25.731
- Класа II: 1. Петар Лучић

(Будва) 5:18.915

Класа III: 1. Жељко Баничић (Ловћен) 4.40.814

Класа IV: 1. Небојша Атанацковић (Центар Бобан) 4.46.521

Класа V: 1. Горан Асановић (Будва) 4.21.489

У екипном пласману за првенство Црне Горе води АМД „Будва“ са 42 поена испред „Ловћена“ са 32, док је трећепласирана екипа Цетиња сакупила 23 поена.

Трка Котор - Тројица болована је и за Куп Јадрана. У генералном пласману трку за освајање најбољег возача повео је Горан Асановић, док је Петар Лучић први у класи Н (До 1400 ццм).

Д.

ЈОШ ЈЕДАН УСПЈЕХ БУДВАНСКОГ БОЂАЊА

ГОРАН ВУКСАНОВИЋ У ПЛАВОМ ДРЕСУ

- Најбољи млади боћари Југословије започели претходне заједничке олимпијске игре у Буџанском граду Торину

Селектор репрезентације Миливоје Прибило-вић саопштио је шири списак репрезентативаца на коме су се нашла имена шест најталентованијих боћара, премда ће у Торину право наступа имати само четири такмичара. На припремама у Тивту налазе се углавном играчи из пр-

ногорских клубова: Гверић, Шканата, Бошковић, Бискуповић (Тиват), Вуксановић (Будва) и Шеровић (Херцег Нови).

- Свјесно смо приступили подмлађивању репрезентације по цијену нешто лошијих резултата, тако да сам на припреме позвао младиће са 14, односно 15 година

који ће имати и наредне три године право наступа за ову селекцију. Припреме смо благовремено отпочели у боћарској хали у Тивту тако да ћemo у Торину отпуштавати спремни - ријечи су селектора и тренера најбољих југословенских омладинаца Миливоја Прибило-вића. Д.

ОДРЖАНО ПРВЕНСТВО БУДВЕ У БОЂАЊУ У ДИСЦИПЛИНИ КЛАСИЧНО ПОЈЕДИНАЧНО

ЂУРОВИЋ И ДАЉЕ НАЈБОЉИ

- Након седмодневних борби на боћајским шаренима „Словенске Јалаже“, половином јуна, одиграно Официјално првенство Будве у боћању у дисциплини класично-појединачно уз учешће 24 играча • На првенству су се нашли најбољи играчи: „Маина“, „Будве“ и „Словенске Јалаже“

У изузетно јакој конкуренцији побиједио је Богдан Ђуровић, члан БК „Будва“, који је у финалу савладао Милутину Вуксановића, резултатом 13:4. Осим финалиста право наступа на Републичком првенству, на основу пласмана, изборили су Бруић и Минић.

Организатор првенства био је Боћарски савез Будве који ће у наредном периоду, до половине јула, организовати првенство у осталим дисциплинама.

Д.

У ТИВТУ ОДИГРАНО РЕПУБЛИЧКО КАДЕТСКО ПРВЕНСТВО У РУКОМЕТУ

БУДВАНИ ПРЕУЗЕЛИ ПРИМАТ ЦЕТИЊАНИМА

- Са нејуних 15 година већина кадета на јесен сели у сениорски шим • Близишава будућност будванског рукоштава

Неочекивано, али потпуно заслужено, кадети РК „Будва“, на Републичком првенству које је од 14. до 18. јуна одиграно у Тивту, а на коме су право наступа имали играчи рођени 1985. године и млађи, освојили су прво место и по први пут, отако се рукоштава игра у Будви,

граду подарили титулу републичког првака у било којој конкуренцији.

Да су тренутно најбољи у Републици у свом узрасту Будвани су потврдили победом у финалној утакмици против „Ловћен-Цепелина“, резултатом 26:20. Успех је још значајнији ако се зна по-

датак да су на поменутом првенству будвански рукоштави били у просјеку по две године млађи од својих ривала.

- Ово је можда и најбоља потврда да се у „Школи рукоштава - Будва“ ради систематски, студиозно и на дуге стазе. Прије само пар година било је

просто несхватаљиво да нека екипа може преузети примат у млађим селекцијама од, на далеко препознатљиве, цетињске школе рукоштава. Гро моје екипе сачињавали су играчи који ће и наредне три године имати право да играју на кадетској конкуренцији. Премда поје-

дини од њих немају ни 15 година, сасвим је сигурно да ће већ на јесен бити прекомандовани у први тим. То је управо снага и клавилет нашег клуба. Једин одлазе, а њихова мјеста попуњавају млађи, можда и бољи играчи поникли у нашој „Школи рукоштава“ - изјавио је

тренер Брано Божовић. Осим пехара намјеног републичким првацима у Будву је стигло још једно признање. За најбољег играча турнира проглашен је Мирко Милашевић. Сада је више него сигурно да будвански рукоштав не мора да мисли на своје сјутра. Д.К.

ЗАВРШЕНО ТАКМИЧЕЊЕ У ДРУГОЈ ФУДБАЛСКОЈ ЛИГИ - ГРУПА ЈУГ

„МОГРЕН“ У ПРВОЈ ЛИГИ

- Последње 33 одиграна кола „Могрен“ убедљиво заузело прво место са једним бодовима пре-последњи исједи грубојласиране „Будућности“ • „Петровац“ усјешно дебијаша у Другој лиги заузевши на крају такмичења 7. место

ТАБЕЛА НА КРАЈУ ПРВЕНСТВА

	1. „МОГРЕН“	2. „БУДУЋНОСТ“	3. „МОРНАР“	4. „МЛАДОСТ“	5. „ЈЕДИНСТВО“	6. „ЧЕЛИК“	7. „ПЕТРОВАЦ“	8. „ЗАБЈЕЛО“	9. „ЛОВЋЕН“	10. „БОКЕЉ“	11. „ИСКРА“	12. „ИБАР“	Бодови	Мјесто
1.	33	23	5	5	63:26	74								
2.	33	20	9	4	54:17	69								
3.	33	19	3	11	69:36	60								
4.	33	14	8	11	45:31	50								
5.	33	14	6	13	60:64	48								
6.	33	13	9	11	48:41	48								
7.	33	11	13	9	43:35	46								
8.	33	12	6	15	45:45	42								
9.	33	10	8	15	29:45	38								
10.	33	9	8	16	48:47	35								
11.	33	8	6	19	32:61	30								
12.	33	4	1	28	12:102	13								

У Прву савезну лигу пласирао се „Могрен“ а из лиге је испао „Ибар“.

Изгубила од „Забјела“ 0:1, па је „Могрен“ убедљиво освојио прво место са пет бодова предности испред Подгорицана. Фудбалери „Петроваца“ успјешно су завршили своју

В.М.С.

Нови прволијачи - играчи „Могрена“ са тренером Стеваном Мојсиловићем

НОВИ ПРВОЛИГАШ РИЈЕШИО ПИТАЊЕ ТРЕНЕРА

МОЈСИЛОВИЋ И ДАЉЕ НА КЛУПИ „МОГРЕНА“

• По ћаршији фудбалски клуб „Могрен“ запира међу фудбалском елијом • Неочекивано, али јошшо заслужено, појавио се састав „Могрена“ на крају првенства у Другој фудбалској лиги - Ју је освојио прво место и високо је појавио

балске попте у Будви је продужење уговора са тренером Стеваном Мојсиловићем, творцем „фудбалског чуда“ протекле сезоне.

- Када људи једнако размишљају о фудбалу и имају исте циљеве и погледе брзо се договоре. У Будви сам започео један доста обиман и осјетљив посао и желим га наставити и у проволијашкој конкуренцији. Морам признати да је ово и за мене велики посао. У мојој тренерској каријери ово ће бити први пут да самостално водим тим кроз прволигашка искушења. То је

изазов за сваког тренера, а ја изазове изузетно волим јер вјерујем у свој рад. Са Управом клуба договорио сам се да и наредну сезону останем на „Луговима“ међутим, оставили смо могућност да се већ наредних месецима можемо договорити и о вишегодишњем сарадњи - изјавио је тренер Стеван Мојсиловић.

Посао са шефом стручне је завршен. На реду је стварање тима кадрог да се упусти у равноправну борбу са осталим прволигашким екипама.

Д.К.

У ТИВТУ ОДИГРАНО РЕПУБЛИЧКО КАДЕТСКО ПРВЕНСТВО У РУКОМЕТУ

БУДВАНИ ПРЕУЗЕЛИ ПРИМАТ ЦЕТИЊАНИМА</h

КЊАЗ МИЛОШ БУКОВЧКА БАЊА - АРАНЂЕСОВАЦ ПРЕДСТАВНИШТВО БУДВА

Минерална вода Сокови

Пића других производача

Продјни центар у Ласви грбљској
т. 086/451/297, тел/факс 452/518
Дисконт у Будви, ЏДС Подкошљун
т. 086/452/378

B VANEX
производња, експорт-импорт, инжењинг,
туризам и услуге

СВЕ ВРСТЕ ГРАЂЕВИНСКИХ ПОСЛОВА,
СТАНОВИ ЗА ТРЖИШТЕ
РЕКОНСТРУКЦИЈЕ И
АДАПТАЦИЈЕ

85310 БУДВА, Приморски батаљон 10,
тел./факс 086/452 790, тел. 451/764

МЕТРО

сваког дана од 9,30 - 21,30

• велики избор робе
из програма:

- аудио
- видео
- антенско-сателитски
- телефонија

• подни и зидни
носачи

- тв (свих димензија)
- аудио и видео

• осветљења:

- тунгерам

• велики избор
игара:

- сони плеј стејши
- пи си

• празни џд ромози

• празни мини
дискови

• тдк аудио касете

• телешоп:

- магична крпа
- бриско
- астониш програм

Топлишки пут б.б
85310 Будва

Тел: 086/451/490
069-025-497

РЕД ВОЖЊЕ

ВОЗОВИ

Информације: Подгорица 081/633-663, Никшић 083/214-480, Бар 085/312-210, Бијело Поље 084/32-951, Београд 011/645-936, 645-843, 645-822

ПОЛАЗАК ИЗ БАРА

БЕОГРАД: 10.30 (брз); 14.00 (пословни); 21.25 (брз); 22.35 (ауто воз). Н. БЕОГРАД - Н. САД: 19.10 (брз). Н. БЕОГРАД - Н. САД - СУБОТИЦА: 19.50 (брз). НИШ: 20.40 (брз). ПОДГОРИЦА: 5.25 (покал); 6.30 (локал); 9.14 (локал); 10.30 (брз); 11.40 (покал); 14.00 (пословни); 14.30 (локал); 16.30 (покал); 18.30 (локал); 19.10 (брз); 19.50 (брз); 20.40 (брз); 21.25 (брз). БИЈЕЛО ПОЉЕ: 5.25 (покал); 10.30 (брз); 14.00 (пословни); 16.30 (локал); 19.10 (брз); 19.50 (брз); 20.40 (брз); 21.25 (брз).

ФЕРИБОТИ

ИНФОРМАЦИЈЕ: „Меркур“ Бар 085/313-617 313-618, „Прекојаданска пловидба“ Бар 085/312-809 312-366, „Интурс“ 081/243-593, 244-037, „Боја-турс“ 081/621-153, 621-240, 621-223, 621-227, 623-349, 634-447, „Лусагент“ Подгорица 241-810, 243-756, Бијело 088/22-214, 088/82-218, Бар 085/311-513, 312-218, „Монтенегроекслес“ Бар 085/311-498, Котор 082/11-610, „Горбис“ 088/26-085, 24-423 и 081/230-624, Травел & Турист биро, 081/234 977; факс 081/234 976.

„СВЕТИ СТЕФАН“: пољазак из Бара уторком, четвртком и недељом у 22, повратак из Барска понедељком, сређом и петком у 22. РО-РО „АЛБА“: пољазак из Бара понедељком и петком у 21, а повратак из Барска четвртком и суботом у 21, „ЕКСПРЕСО ВЕНЕЦИЈА“: пољазак из Бара четвртком у 18, долазак у Анкону у 9. Поплава из Анконе сређом у 18, пољазак у Бар у четвртак у 9. РО-РО „ЕГИЗИЈА“: пољазак из Бара недељом у 21, долазак у Анкону понедељком у 18. Поплава из Анконе сређом у 18, долазак у Бар недељом у 18. „ЈАДРОГЕНТ БАР“ - РО-РО „ЛИПА“: Ријека - Плоче-Бар-Мантијола Тауро-Ријека. Уловљава из Бара уторком у 22, исловљава из Бара сређом у 18. „ХОРНЕЙМ“: пољазак из Бара понедељком у 18. Поплава из Бара понедељком, уторком и суботом у 22, пољазак из Барска понедељком, четвртком и суботом у 22, поплава из Бара понедељком у 18. „РАВЕНА“: пољазак из Бара понедељком у 17, поплава из Анконе недељом у 18. „КОТОР СТАР“: пољазак из Бара сређом у 18, уторком, четвртком и суботом у 9, недељом у 16, поплава из Драча за Бар, уторком, четвртком и петком у 6, суботом у 18. „АУЗРА“: пољазак из Бара за Бари понедељком и сређом у 23.00, поплава из Барца за Бар уторком и четвртком у 22.30, поплава из Барца из Бара понедељком у 18.00, пољазак из Анконе за Бар суботом у 18.00.

АВИОНИ

ИНФОРМАЦИЈЕ: ЈАТ 081/244-248, 242-748, „Интурс“ 623-446, 623-466, „Монтенегроекслес“ 234-787 и 234-788, „Боја-турс“ 081/621-153, 621-240, 621-223, 621-227, 623-349, 634-447, „Монтенегроерлајнз“ 224-406, 224-231, 9804, 011/621-122, 628-002, „Црногоратурс“ 611-603, 634-093, „Лусагент“ 243-756, 241-810, „Оверланд“ 081/234-234, 235-235, „Горбис“ 081/230-624, 230-625, факс 230-626, „Геа туорс“ 081/633-583, Београд 011/686-835. Генерални заступник „Пеликан“ и „Адрија“, ОКИ АИР: 081/241-154, 069/032-704, „Талас М“ 086/451-797, 069-331-287, Травел & Турист биро, 081/234 977; факс 081/234 978, BE-RING: 086-452-004, 452-891

MONTENEGRO AIRLINES

ПОДГОРИЦА - БЕОГРАД сваки данима 07.30 и 17.30, БЕОГРАД - ПОДГОРИЦА сваки данима 09.00 и 19.00, ПОДГОРИЦА - ЉУБЉАНА уторак, субота 10.20, ЉУБЉАНА - ПОДГОРИЦА уторак, субота 12.00, ПОДГОРИЦА - БУДИМПЕШТА четвртак, недеља 07.30, БУДИМПЕШТА - ПОДГОРИЦА четвртак, недеља 10.30, ПОДГОРИЦА - ФРАНКФУРТ уторак, субота 12.05, ФРАНКФУРТ - ПОДГОРИЦА уторак, субота 14.55, ПОДГОРИЦА - ЦИРИХ понедељак, сређа, петак 10.30, недеља 12.30, ЦИРИХ - ПОДГОРИЦА понедељак, сређа, петак 10.30, недеља 15.10, ПОДГОРИЦА - РИМ понедељак, петак 10.10, РИМ - ПОДГОРИЦА понедељак, петак 12.10.

JATA

ПОДГОРИЦА - БЕОГРАД: сваки дан у 08.20, понедељак, сређа, четвртак, петак и недеља у 10.20, уторак и субота у 08.25, понедељак, уторак, сређа, петак, субота и недеља у 19.45, четвртак у 17.40. БЕОГРАД - ПОДГОРИЦА: понедељак, сређа, четвртак, петак и недеља у 08.30, уторак и субота у 06.50, понедељак, уторак, сређа, петак, субота и недеља у 18.10, четвртак у 16.05, сваки дан у 20.50. ТИВАТ - БЕОГРАД: сваки дан у 08.10 и 16.15. БЕОГРАД - ТИВАТ: сваки дан у 06.30 и 14.15.

БОРИЋ

ПОДГОРИЦА-ЉУБЉАНА, понедељак, сређа и петак у 15.35 ЉУБЉАНА-ПОДГОРИЦА, понедељак, сређа и петак у 15.35, ПОДГОРИЦА-АМСТЕРДАМ, сређа у 15.35, АМСТЕРДАМ-ПОДГОРИЦА у 10.15, ПОДГОРИЦА-БЕЧ понедељак, сређа и петак у 15.35, БЕЧ-ПОДГОРИЦА понедељак, сређа и петак у 10.05, ПОДГОРИЦА-БРИСЕЛ понедељак и петак у 15.35, БРИСЕЛ-ПОДГОРИЦА понедељак и сређа у 10.30, ПОДГОРИЦА-ФРАНКФУРТ, понедељак, сређа и петак у 15.35, ФРАНКФУРТ-ПОДГОРИЦА понедељак, сређа и петак у 10.15, ПОДГОРИЦА-ИСТАНБУЛ сређа и петак у 15.35, ИСТАНБУЛ-ПОДГОРИЦА сређа и петак у 04.20, ПОДГОРИЦА-МИНХЕН ПОДГОРИЦА понедељак, сређа и петак у 09.45, ПОДГОРИЦА-ПАРИЗ сређа и петак у 15.35, ПАРИЗ-ПОДГОРИЦА понедељак и петак у 11.00.

BE-RING

Директан лет ТИВАТ-МОСКВА, суботом 11.20, МОСКВА-ТИВАТ суботом 9.20

ПРОГРАМ РАДИО БУДВЕ

ПОНЕДЕЉАК

7.15 Генерална најава програма
7.25 Најава ВОА
7.30 ВОА
8.05 Временска ситуација у РХМЗ
8.15-9.00 Сервисне информације из града, укључења репортера
9.05 Огласи (р)
9.20 Рецепт дана
9.25-9.45 Актуелности из Црне Горе, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
9.50 ШШШ
10.00 Виести
10.10 Отворени студио
10.30-10.50 Информације, укључења репортера
10.50 Одјавни блок информација
11.00 Хит дана
11.40 Огласи (1)
11.50 Огласи (р)
12.00 Виести
12.05-13.30 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
13.00 Спорт флеш
13.30 РФЕ
14.05-15.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
14.00 Спорт флеш
14.15 Будванска хроника
14.40 Огласи (р)
15.00 Огласи (1)
15.15 Огласи (1)
15.30 Новости дана РЦГ
16.00-17.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
17.00 Виести
17.05-19.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
19.00 Спорт флеш
19.15 Будванска хроника
19.40 Огласи (р)
19.50 Огласи (1)
20.00 Куда вечерас
20.15-23.55 Гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградне игре

СУБОТА

7.15 Генерална најава програма
7.25 Најава ВОА
7.30 ВОА
8.05 Временска ситуација у РХМЗ
8.15-9.00 Сервисне информације из града, укључења репортера
9.05 Огласи (р)
9.20 Рецепт дана
9.25-9.45 Актуелности из Црне Горе, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
9.50 ШШШ
10.00 Виести
10.10 Отворени студио
10.30-10.50 Информације, укључења репортера
10.50 Одјавни блок информација
11.00 Хит дана
11.40 Огласи (1)
11.50 Огласи (р)
12.00 Виести
12.05-13.30 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
13.00 Спорт флеш
13.30 РФЕ
14.05-15.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
14.00 Спорт флеш
14.15 Будванска хроника
14.40 Огласи (р)
15.00 Огласи (1)
15.15 Огласи (1)
15.30 Новости дана РЦГ
16.00-17.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
17.00 Виести
17.05-19.00 Актуелне информације, гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
19.00 Спорт флеш
19.15 Будванска хроника
19.40 Огласи (р)
19.50 Огласи (1)
20.00 Куда вечерас
20.15-23.55 Гости у студију, телефонска укључења, репортерска јављања, наградне игре

ЧЕТВРТАК

7.15 Генерална најава програма
7.25 Најава ВОА
7.30 ВОА
8.05 Временска ситуација у РХМЗ
8.15-9.00 Сервисне информације из града, укључења репортера
9.05 Огласи (р)
9.20 Рецепт дана
9.25-9.45 Актуелности из Црне Горе, телефонска укључења, репортерска јављања, наградна игра
9.50 ШШШ
10.00 Виести
10.10 Отворени студио
10.30-10.50 Информације, укључења репортера
10.50 Одјавни блок информација
11.00 Хит дана
11.40 Огласи (1)
11.50 Огласи